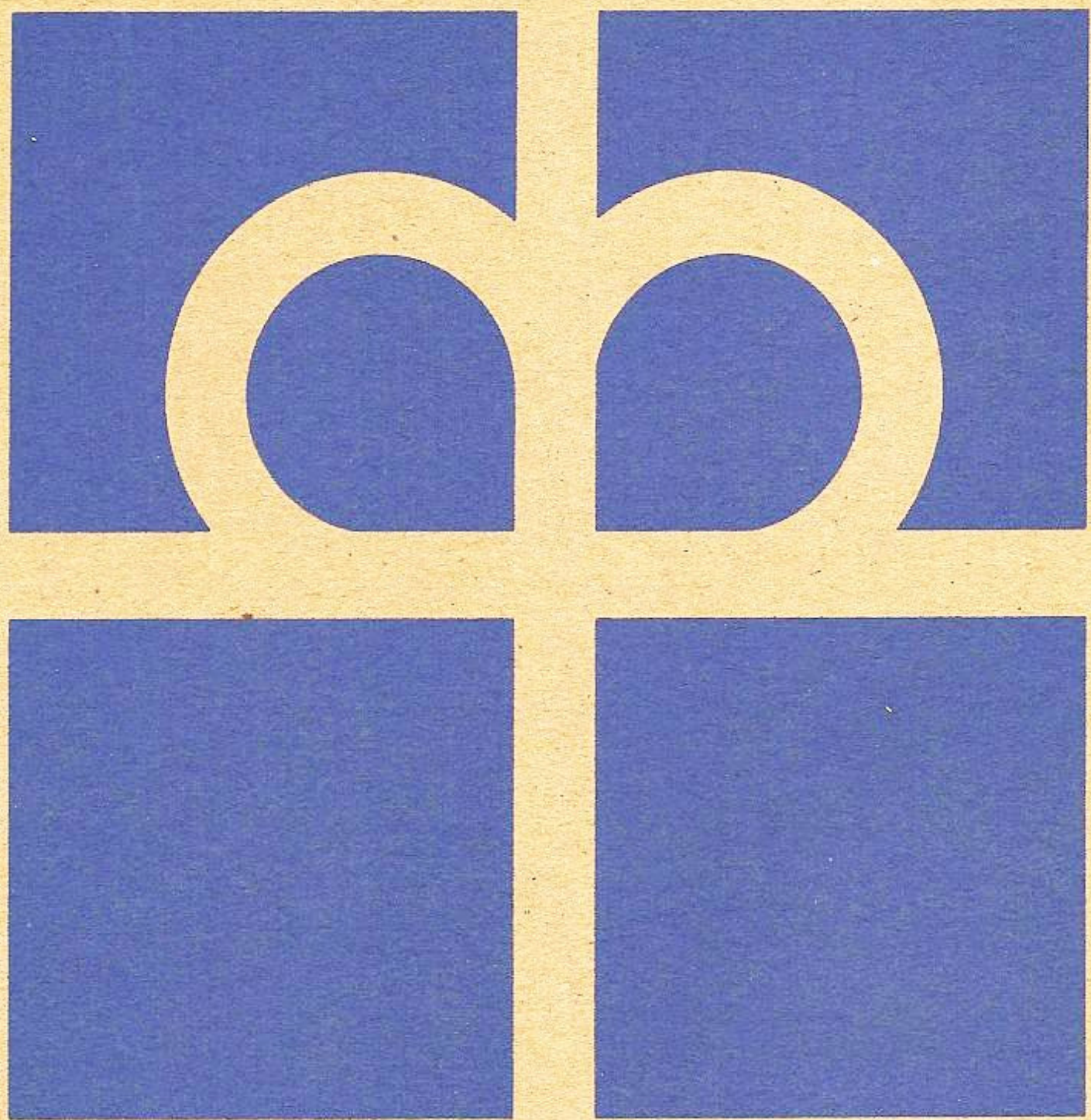

DIJAKONIJA

SADRŽAJ

Uvod

Str. DIJAKONIJA – ŠTA JE TO?

- 1 Deklaracija iz Bratislave
6 Od Deklaracije iz Bratislave do Dijakonijske povelje – Valter Špeht (*Walther Specht*)
9 Dijakonijska povelja Eurodijakonije – Valter Špeht (*Walther Specht*)
12 Dijakonija – šta je to? - Ernst Glezer (*Ernst Gläser*)
18 Teološka osnova i motivacija za dijakoniju - Arhiepiskop Jeremija
23 Doprinos dijakonije socijalnoj budućnosti- Paolo Rika (*Paolo Ricca*)
29 Razmišljanja o dijakoniji – Hans Jorgen Torkelund (*Hans Jørgen Torkelund*)
33 Odluke Drugog evropskog ekumenskog skupa u Gracu
35 Evropa i socijalna pravda – Hans Jorgen Torkelund (*Hans Jørgen Torkelund*)
38 Evropa i dijakonija - Ditrih Zatlér (*Dietrich Sattler*)
44 Ciljevi i zadaci dijakonije u evropskom kontekstu – Hans Jorgen Torkelund (*Hans Jørgen Torkelund*)
49 Quo vadis, dijakonija? – Jirgen Gode (*Jürgen Gohde*)

DIJAKONIJA I EVROPA

- 53 Dijakonija u Austriji
55 Dijakonija i stručno usavršavanje u Češkoj – Eva Grolova (*Eva Grollova*)
58 Dijakonijski projekti u Danskoj
65 Dijakonija u Letoniji – Iveta Berkolde (*Iveta Berkolde*)
67 Država i pojedinac -odnos prema državi u tranziciji – Zoltan Balog (*Balog Zoltán*), Mađarska
73 Dijakonija u novim nemačkim saveznim državama - Roland Springborn (*Roland Springborn*)
76 Dijakonija u Škotskoj – Odbor za odgovornost u društvu pri škotskoj crkvi
83 Vreme za druge - jedan projekt HEKS-a (Švajcarska)
84 Dijakonijski projekti u Švedskoj

DIJAKONIJA I VOLONTERI

- 97 Univerzalna deklaracija o volonterstvu
99 Volonteri i društveni razvoj
118 Prozor u Evropu – 29 miliona radnika sigurno ima pravo
120 Kratka istorija volonterstva
123 Volonterski rad u crkvi – Zigríd Rajs (*Sigríd Reihls*)
126 Volonterstvo u Slovačkoj – Nora Benakova (*Nora Benakova*)
128 Zašto ljudi rade kao volonteri?
129 Kako privući i zadržati volontere?
131 Upitnik za potencijalne volontere

DIJAKONIJA

Zbirka tekstova

*Ekumenska humanitarna organizacija
Novi Sad, 2002*

Izdavač: Ekumenska humanitarna organizacija (EHO)

Za izdavača: Bereš Karolj, Direktor EHO

Izbor i obrada tekstova, prevodi sa nemačkog i engleskog: Ana Bu (EHO)

Prevodi sa nemačkog i engleskog: Rut Lehocki

Prevodi sa engleskog: Ankica Dragin (EHO)

Lektura: Prof. dr. Vera Vasić

Korektura: Ana Bu (EHO)

Izdanje ove knjige omogućila je:

Humanitarna služba švajcarskih protestantskih crkava

Štampa: Daniel Print, Novi Sad

Tiraž : 1.500 primeraka

CIP - Каталогизacija у публикацији Библиотека Матице Српске, Нови Сад

284:348.328.4(4) (082)

DIJAKONIJA : zbirka tekstova / [izbor i obrada tekstova Ana Bu ; prevodi Ana Bu, Rut Lehocki, Ankica Dragin] . - Novi Sad : Ekumenska humanitarna organizacija, 2002 (Novi Sad : Daniel Print). - 132 str. ; 30 cm

Tiraž 1500.

а) Протестантске верске заједнице - Добротворни рад Европа - Зборници

COBISS-ID 180567815

Uvod

Pred sobom imate prvu knjigu o dijakoniji objavljenu kod nas posle II svetskog rata.

Dijakonija, tj. socijalni rad protestantskih crkava, u Vojvodini se nije odvijao čitavih 50 godina. Za to vreme je crkvi bilo zabranjeno da se organizovano brine o bližnjima u nevolji.

Ekumenska humanitarna organizacija (EHO) se praktičnom dijakonijom bavi od 1996. godine, a razvoj i koordinacija dijakonijskog rada u Vojvodini je jedan od naših strateških ciljeva. Tokom našeg rada nailazimo na razne probleme, a jedan od najvećih i za nas najvažnijih je kako da posle pedeset godina izgradimo novo okruženje za dijakoniju i novu dijakonijsku svest?

Ova knjiga treba da odgovori na ova i slična pitanja i potrebe koje su manje više zajedničke svim dijakonijama u Istočnoj i Centralnoj Evropi: potrebe za menjanjem svesti, za obrazovanjem na svim nivoima i potrebe za razmenom iskustava.

Knjiga je podeljena na tri dela. Prvi deo pod nazivom »**Dijakonija - šta je to?**« pruža teorijsko znanje o dijakoniji, dok je drugi deo pod nazivom »**Dijakonija i Evropa**« namenjen pre svega našim dijakonijskim grupama. U tom delu su predstavljeni praktični modeli, odnosno dijakonijski projekti i aktivnosti iz raznih delova Evrope. Pri tome nismo želeli da predstavimo institucionalnu dijakoniju, pošto za nju još uvek ne postoje formalni zakonski uslovi, nego male, konkretne projekte koji se mogu realizovati i u našim crkvenim opštinama. Smatrajući da su ti mali projekti najbolji način za ponovnu izgradnju dijakonije u našoj sredini, zalažemo se za put kojim bi se išlo malim i veoma konkretnim koracima.

Treći deo pod nazivom »**Dijakonija i volonteri**« govori o hrišćanskom dobrovoljnom i dobrotvornom radu koji je suština svake dijakonije.

Nadamo se da će ova knjiga odgovoriti na neka Vaša pitanja, da će Vas zainteresovati, možda Vam i dati neke nove ideje. Svesni smo da jedna knjiga ne može da popuni veliku prazninu koja postoji u ovoj oblasti, ali i ovo je jedan od naših malih i konkretnih koraka.

Zahvaljujemo se HEKS-u koji je podržao štampanje ove knjige i organizacijama članicama Eurodijakonije, (organizacije koja objedinjuje dijakonijski rad evropskih protestantskih crkava) iz Švajcarske, Nemačke, Danske, Švedske i Škotske, koje su nam pomogle u prikupljanju tekstova.

Novi Sad, avgust 2002

Ekumenska humanitarna organizacija

KA VIZIJI DIJAKONIJE U EVROPI. "DEKLARACIJA IZ BRATISLAVE"

Uvod

Deklaracija iz Bratislave poziva sva dijakonijska tela, ekumenske organizacije i pokrete, crkve i državne crkvene savete da doprinesu izradi "Ekumenske povelje o dijakoniji", koja bi važila na teritoriji Evrope. Svi komentari koji bi doprineli daljem razvoju ovog procesa biće rado prihvaćeni od strane Konferencije evropskih crkava.

Od 13-18. oktobra 1994. godine u Bratislavi je održano savetovanje na kom su učestvovali pravoslavni i protestanti iz 26 zemalja. Oni su izveštavali o različitim oblicima dijakonijske delatnosti na različitim prostorima. Savetovanje je sazvano na inicijativu Konferencije evropskih crkava, a planirano je u saradnji sa 4. ogrankom Svetskog saveta crkava, Eurodijakonijom i Evropskom federacijom za dijakoniju. Na ovom sveevropskom savetovanju o dijakoniji razmatrani su njeni ciljevi i strategije. Polazeći od postojećeg stanja, sa svim njegovim trenutnim prioritetima i teškoćama, formulisana je vizija dijakonije u Evropi. Razmena iskustva između učesnika savetovanja, međusobni susreti i razgovori, sve je to dovelo do boljeg razumevanja i poimanja različitih stvarnih stanja i do postavljanja osnove za saradnju u budućnosti.

Evropa danas

Kako svet ide ka novom milenijumu, tako se čovečanstvo suočava sa ogromnim previranjima i neizvesnošću, prouzrokovanih brzinom promena političkih i ekonomskih tokova, koje se polako privode kraju. Sve ovo predstavlja ujedno i pretnju i novu priliku. Dijakonija je naročito aktivna tamo gde ove promene utiču na ljude. Ona iza statističkih podataka vidi ljudsko lice i bori se za Evropu koja će svima omogućiti dostojanstven život. Nedavne promene omogućile su obnavljanje dijakonijskog života crkve u svoj njegovoj punoći. I sama mogućnost da se proces savetovanja razvija upućuje na to da su pred nama nove prilike za obnovu crkve i društva u Evropi.

Međutim, trka za rešenjima koja nameće slobodno tržište i proces decentralizacije doveli su do stvaranja još većeg jaza između bogatih i siromašnih, sve većeg talasa nezaposlenosti i brzog širenja kriminala. Iz ove neizvesnosti rađaju se nacionalizam i rasizam, raste stepen nasilja i započinju ratovi u Evropi. U novoj Evropi otvorena su neka vrata koja podstiču mobilnost ljudi, dok su neka druga ostala zatvorena, sprečavajući i dalje slobodu kretanja ljudi što dovodi do razdvajanja porodica. Politička situacija se takođe dramatično izmenila: neki zidovi su srušeni, neke granice su izbrisane, ali su se namesto njih pojavile nove. U tom kontekstu Evropska zajednica je jedna jaka sila koja utiče na čitavu Evropu. Suočeni smo istovremeno sa težnjama ka ujedinjenju Evrope i s podelom već postojećih zemalja.

Regionalizam u pojedinim evropskim zemljama ima kako svoje pozitivne, tako i negativne strane. Na lokalnom nivou on ljudima pruža više prilika da utiču na sopstveni život na demokratičniji način. Sa druge strane, on bogatijim krajevima daje priliku da iskorištavaju ekonomski slabija područja.

Isto tako, Evropa se ne može posmatrati izdvojeno od ostalih kontinenata. Prisustvo doseljenika i izbeglica iz svih delova sveta u lokalnim zajednicama u Evropi posledica je ugnjetenosti, nepravde i ratova, koji utiču na mnoge zemlje. I upravo je to glavno područje dijakonijskog rada. Razlike između istoka i zapada, severa i juga su lako uočljive i u svakodnevnom životu.

Rešenja za Evropu ne mogu se naći niti na račun drugih regiona, niti jačanjem pretnji uperenih protiv neposrednog okruženja. Stoga smo suočeni sa pitanjem da li je postojeći ekonomski i politički poredak u stanju da obezbedi jednaka ljudska prava, demokratiju i kvalitet života svim ljudima.

Sve te promene imaju i moralnu i ličnu dimenziju. Usled brzine toka promena i uz sve veći stepen otuđenja, sve je veći broj usamljenih ljudi. Tradicionalne vrednosti, zajedništvo i ljudsko dostojanstvo sve više su ugroženi. Dijakonija mora biti deo pokreta koji će Evropi dati osećaj da iza ekonomskog razvoja ipak postoji neki smisao.

Naša vizija dijakonije u Evropi

Dijakonija radi na obnovi ljudskog dostojanstva u zajednici sa drugim ljudima onako kako to Bog nalaže. To podrazumeva da je dijakonija utemeljena na duhovnim vrednostima ukorenjenim u Božijim delima i Hristovoj službi. Ona je sadržana u celokupnoj crkvi, u molitvi, u objavi i u primanju pričešća. Posvećenost evanđelju Isusa Hrista koje stremljenje Carstvu nebeskom dijakonija pretvara u delo snagom koju joj daje Duh sveti. Ona je ukorenjena u lokalnoj crkvi, manastirskim zajednicama i dijakonijskim sestrinstvima i bratstvima. Ona svoj izraz nalazi u tzv. institucionalnoj i političkoj dijakoniji. Ti različiti vidovi dijakonije moraju da uče jedan od drugog, da međusobno sarađuju i da se povezuju.

Ključne reči za dijakonijski rad su: otvorenost, vera, nada, briga, isceljenje, pomirenje, oporavak/izgradnja, partnerstvo, ekumenska solidarnost, zajednica, pravda, uzajamna pomoć i podrška, žrtva i otpor.

Dijakonija kao suštinski vid hrišćanstva:

- služi ljudima u njihovom svakodnevnom životu kada su suočeni sa bolešću, glađu, starošću ili žalošću, na primer, tako što podmiruje njihove materijalne i duhovne potrebe;
- zasniva se na liturgiji koja je, objedinjujući dijakonijske vrednosti i metode, čini vidljivom;
- ona je nastavak bogoslužjenja u svakodnevnom životu koji uključuje sve Božje ljude;

- deluje aktivno i svestrano na izgradnji ljudskih zajednica, imajući u vidu da je svaki čovek stvoren po Božjem obličju, te stoga priznaje ljudsko dostojanstvo;
- deluje u korist pravde i radi na oslobađanju ugnjetenih;
- pomaže ljudima koji su u teškoj ekonomskoj situaciji ili imaju ličnih problema;
- deluje u skladu sa uverenjem da siromaštvo, nezaposlenost i izolacija nisu neminovne pojave.

Međutim, priznajemo da smo zajedno sa evropskim crkvama neretko poklekli i da nismo u potpunosti ispunili našu dijakonijsku službu i naše odgovornosti, te da treba da obnovimo našu službu kao odgovor na izazove patnji i ugnjetavanja.

Po našoj viziji Evropa će u budućnosti biti otvorena prema ostatku sveta, u njoj će nestati velike ekonomske razlike i duboki raskoli koji počivaju na rasizmu i diskriminaciji, u njoj će se grupama koje su danas marginalizovane pružiti jednake šanse i tretman na svim poljima. To je vizija održivih zajednica koje karakteriše ljubav prema bližnjem, prihvatanje, briga o drugim ljudima i o okolini. Obaveza je i dužnost dijakonije da u saradnji sa drugima doprinese ostvarenju ove vizije.

Dijakonija u Evropi treba stoga da se suoči sa promenljivim društvenim kontekstom i da sa ostalima teži promeni političkih i ekonomskih sistema moći kako bi se stvorila aktivna demokratija koja poštuje ljudska prava. U tom procesu će se uspostaviti nove veze između crkve i društva, naročito sa onim njegovim članovima koji su marginalizovani ili isključeni iz svih tokova. To omogućava obnovu kulture zasnovane na uzajamnoj pomoći i podršci, učešću i poštovanju različitosti. Dijakonija doprinosi buđenju i pokretanju darova ljubavi i solidarnosti koje je ljudima dao Bog.

Kako treba da ostvarimo našu viziju Evrope i dijakonije?

Da bi se došlo do društva koje nudi jednake mogućnosti svima, u kome nema društvenih predrasuda, u kome vlada ljubav među bližnjima, solidarnost i briga za druge, dijakonija mora biti prisutna u ime Isusa Hrista, te stoga služiti, žrtvovati se, podizati nivo svesti, analizirati, javno zagovarati, tražiti pristalice i zagovornike i voditi dijaloge.

U šarolikosti nove Evrope dijakonija svoj oblik dobija preko različitosti ljudskih potreba. Gledano iz ugla multikulturalnosti, dijakonija mora na osnovu svojih vrednosti zahtevati da se postigne što veći stepen partnerstva sa drugim pokretima i organizacijama. Centralna tačka dijakonije je njena namera da *radi sa ljudima*, a *ne za njih*, što podrazumeva njihovo osnaživanje i preobražaj. Ukoliko se žele srušiti sve prepreke, tada se mora voditi dijalog, mora se težiti susretima, upoznavanju i razmeni kako bi se promovisalo učenje i potreba za zajedničkim delovanjem. Razvoj neformalnih mreža važan je u ovom procesu razmene i solidarnosti na lokalnom nivou, a treba ga graditi ne samo na lokalnom, nego i na regionalnom i međunarodnom nivou.

Proces podizanja nivoa svesti i savesti od presudne je važnosti za ostvarivanje naše vizije. Tu postoje dva aspekta. U životu crkve dijakonija treba da radi na promovisanju kulture solidarnosti i žrtvovanja zarad uzajamne pomoći i podrške ljudima iz zajedničkih izvora i zajedničkom snagom. Ona takođe teži da poboljša proces učenja o stvarnosti i o uzrocima ljudske patnje i ugnjetavanja u različitim kontekstima. Ovaj obrazovni zadatak treba sprovesti i u široj društvenoj zajednici.

Važno je razviti strukture dijakonije u skladu sa njenim ciljevima i metodama. Oni treba da budu lako izvodljivi, aktuelni i fleksibilni, te lako prilagodljivi novim okolnostima. Različite mogućnosti lokalne dijakonije zasnovane na crkvi, dijakonijskih zajednica, institucionalne dijakonije i dijakonije na granici treba da budu uzajamno povezane kako bi imale zajedničke koristi od toga.

Ključni elemenat dijakonije je deljenje zajedničkih resursa, uključujući tu i ljude, veštine i finansije. Deljenje zajedničkih resursa trebalo bi da dovede do razvijanja metoda koje su u skladu sa osnovnim vrednostima dijakonije, a ne puko umnožavanje sistema svetovnih projekata. Treba naći načina da se stvori kultura dijakonije koja će svoj izraz naći u brizi i požrtvovanom davanju u svim lokalnim crkvama. To podrazumeva i zajedničke akcije na istim nivoima struktura u nekoliko zemalja. Važno je da se usled nametanja neodgovarajućih modela rada ne uspostavi odnos zavisnosti među institucijama i da se ne stvore neodržive institucije.

Dijakonija treba da osnaži svoj politički uticaj tako što će razvijati nove metode i uzeti u obzir okolnosti koje negativno utiču na ljudsko dostojanstvo i sprečavaju razvoj ljudi i zajednice u svakom pogledu. Ovaj politički rad treba da razvije metode koje će istovremeno biti potpora raznim akcijama koje se, od lokalnog nivoa pa naviše, sprovode sa ugroženima ili u njihovo ime.

Strateške implikacije dijakonije u Evropi

Strategija dijakonije u Evropi će naglasak staviti na ekumensku saradnju između raznih učesnika, od lokalnog do međunarodnog nivoa. Ne želimo da stvorimo jednoobraznu strukturu nego da poštujemo različitost u okviru naših zajedničkih nastojanja. Najvažnije za ovu strategiju je uspostavljanje veza između raznih učesnika. To, između ostalog, podrazumeva i sledeće:

- strateške napore na izgradnji evropske platforme ili 'okruglog stola' koji bi promovisao razmatranje, duhovni dijalog, razmenu iskustava i njihovu dublju analizu, koordiniranu upotrebu resursa i zajednički usmerene napore na pitanja hitnih potreba;
- određene inicijative koje bi podržavale učenje i razmenu između tzv. periferija u Evropi, uključujući i razmenu na relaciji Istok - Istok, Jug - Jug i Jug - Istok;
- razmenu inicijativa na nivou male lokalne zajednice, naročito između onih organizacija koje su se samoinicijativno organizovale ili koje predstavljaju marginalizovane i zapostavljene ljude, kako bi se izgradilo poverenje, pospešilo učenje i političko delovanje;

- razvijanje navike razmene iskustava o zajedničkim pitanjima sa grupama na lokalnom nivou iz drugih krajeva sveta.

Kao drugo, neophodno je razviti strategije obuke dijakonijskih radnika. Metode obuke treba da budu u skladu sa samom dijakonijom. Obuka treba da odgovara potrebama volontera, stalno i honorarno zaposlenih radnika i ljudi iz crkve koji imaju veze sa dijakonijom. U službi treba da omogući pohađanje obuke kako bi se obnovila i dopunila znanja u vezi sa novim saznanjima i veštinama. Treba podsticati ljude da koriste prilike za odlazak na obuku u inostranstvo kako bi se razmenila iskustva iz različitih sredina.

Treće: treba razvijati proces političkog delovanja, promovišući osnovna ljudska prava u svim zemljama. Neka od ovih prava su već obuhvaćena dokumentima - Poveljom o društvu Saveta Evrope i Završnim helsinškim dokumentom, kao i konvencijama Međunarodne organizacije za rad (ILO-a). Dijakonija treba da podrži uspostavljanje jednog nadzornog tela koje će pratiti ostvarivanje ovih prava, kao i da hitno preduzme korake kako bi, u slučaju njihovog kršenja, podržala grupe na državnom nivou ili pri međunarodnim organizacijama zadužene za njih.

Četvrto: veoma je važno koordinirati akcije dijakonije u Evropi i odgovarajućih organizacija i institucija, npr. sa trgovinskim kako bi se obezbedilo to da trgovina po važećim propisima obezbeđuje uslove života i rada. To se odnosi i na odnos Evrope sa ostalim regionima.

Sa savetovanja se upućuje poziv svim dijakonijskim telima, crkvama, ekumenskim organizacijama i mrežama da odgovore na ovu deklaraciju, da svoje stavove upute Evropskom savetu crkava (CEC), te da svoj rad usklade sa onim što ova deklaracija nalaže. Takođe se moli Evropska regionalna grupa (Konferencija evropskih crkava i Svetski savet crkava) da na svom sledećem sastanku razmotri obaveze i zadatke koji iz ovog savetovanja proizilaze.

OD DEKLARACIJE IZ BRATISLAVE DO DIJAKONIJSKE POVELJE

(Walther Specht, *Diakonie Jahrbuch* 2000)

1. O počecima Evropske dijakonije

Pojam službe je vrednost od univerzalnog značaja za dijakoniju, a istovremeno i za razvoj ideje i samog procesa ujedinjavanja u Evropi. Još pre dvesta godina je Johan Hinrih Vihern (Johann Hinrich Wichern) razvoj socijalnog pitanja u Nemačkoj prikazao u okviru evropskog konteksta. "Kada bih pisao o uličnoj deci u Hamburgu, povezao bih njihovu situaciju sa situacijom u Engleskoj; opisao bih probleme iseljenika ... pojavila bi se sudbina iseljenih fogelberških metlara na isti način kao i situacija sezonskih radnika u Parizu."

Švedski nadbiskup Natan Sederblom (Nathan Söderblom) u leto 1925. godine sazvaio je Prvu ekumensku dijakonijsku konferenciju hrišćana. Ova konferencija pod naslovom «Univerzalna hrišćanska konferencija života i rada» (Universal Christian Conference of Life and Work) održana je u Štokholmu nakon dugogodišnjih priprema, a pod uticajem strahota Prvog svetskog rata. Tokom konferencije odzvanjao je moto: «Evropi je potrebna dijakonija!» Evropski program Sederblom Štrom (Strohm) je sažeo na sledeći način: «Dijakonija je hrišćanska praksa. Ona ujedinjuje hrišćane. Međutim, dogmatsko razmišljanje može dovesti do razdvajanja crkve. Dijakonija mora da nauči da se bori sa ljudskim problemima u svakoj zemlji i na svakom kontinentu. Ovo polazište je prihvaćeno kao temelj perspektive dijakonijskog delovanja.»

Za dvadesete godine dvadesetog veka vezuje se i početak Evropskog udruženja za dijakoniju. Usled nadolazećeg nacionalsocijalizma u Nemačkoj i Drugog svetskog rata sa njegovim strahovitim posledicama ovaj početak pun nade se naglo prekida već nakon nekoliko godina.

Prva svetska konferencija Svetskog saveta crkava održana je 1949. godine, dakle u vreme političkog nastanka Ujedinjenih nacija, koje su na generalnoj konferenciji 10. decembra 1948. godine objavile «Opštu deklaraciju o ljudskim pravima». Istovremeno ponovo oživljava Evropsko udruženje za dijakoniju, koje je u vreme hladnog rata i u periodu zategnutosti između Istoka i Zapada bilo važna spona njihovog povezivanja.

Pad berlinskog zida i završetak hladnog rata 1989. godine omogućili su Evropskom udruženju za dijakoniju da se ponovo posveti zadacima sa sveevropskim perspektivama i ciljevima. Usled sve jačeg privrednog i socijalnog razvoja unutar Evropske unije pokazalo se neophodnim da se u središte Unije u Briselu za izvesno vreme smesti i dijakonijsko-političko zastupništvo, te da se kao evropska platforma unutar EU osnuje EURODIACONIA (Eurodijakonija). Razmišljanja i pripreme za ovo počele su još pre političkih promena u odnosima između Istoka i Zapada. I kao što su se unutar Evropske unije na programu našle

teme koje se tiču cele Evrope, te počele osećati posledice društveno-političkih izazova u Srednjoj i Istočnoj Evropi, a isto tako i u Evropskoj uniji, tako je isto postalo jasno da je svrsishodno samo jedno evropsko udruženje za dijakoniju. Tako je 31. maja 1996. došlo do sveevropskog sjedinjenja oba udruženja pod nazivom Evropsko udruženje za dijakoniju Eurodijakonija. Proces ujedinjenja počeo je još 1994. godine.

2. Deklaracija iz Bratislave 1994.

Konferencija evropskih crkava je u «Deklaraciji iz Bratislave» dala viziju dijakonije u Evropi i snažan podsticaj dijakonijskom radu. Od 13. do 18. oktobra 1994. godine u Bratislavi je održana konsultacija sa zastupnicima i zastupnicama pravoslavnih i protestantskih crkava iz 26 zemalja. Raspravljalo se uglavnom o zajedničkim ciljevima i o strategiji dijakonije u Evropi. Učešćem pravoslavnih crkava omogućeno je da se u prvi plan postavi pitanje duhovnosti i odnosa prema zajednici, kao i pitanje bogoslužbene dimenzije u dijakoniji i liturgiji. U jednom odeljku iz Deklaracije, kome je u pozadini prevlast neoliberalnih stratega tržišta i snažnog ekonomiziranja socijalnog pitanja, može se pročitati: «Usled tempa promena i neodgovarajuće međusobne razmene mišljenja povećava se usamljenost, te uočava sve jasniji manjak socijalne svesti. U opasnost su dovedene preuzete predstave o vrednostima, predstave koje jačaju povezanost i ljudsko dostojanstvo. Dijakonija mora da bude deo jednog pokreta, koji Evropi daje svest o cilju koji prevazilazi rast privrede.» Izazov sa kojim se danas suočava dijakonija Evrope jeste saradnja u rekonstrukciji socijalnog područja.

3. U procesu stvaranja dijakonijske povelje

U Cirihi 23. novembra 1996. godine predsedništvo Eurodijakonije je odlučilo da se izradi povelja za evropsku dijakoniju. Na osnovu činjenice da dijakonija u Evropi raspolaže veoma mnogim i raznorodnim izražajnim karakteristikama, činilo se preporučljivim da se na temelju biblijske poruke formulišu sveopšte i obavezujuće etičke smernice, te vrednosne orijentacije. Znači, dijakonijska povelja treba da bude doprinos u daljem primenjivanju Deklaracije iz Bratislave u cilju stvaranja jednog evropskog dijakonijskog identiteta, koji ima za cilj politički slobodnu, demokratsku i solidarnu Evropu.

U prvim nacrtima, koje su izradile radne grupe, imenovane od Evropskog udruženja za dijakoniju, pokazalo se da povelja treba da pođe od prilika u različitim evropskim regijama i zemalja, te da naročito ima u vidu položaj siromašnih, socijalno isključenih, opasnosti od nasilja, brige i strahove ljudi koji žive u teškim uslovima. Ali pri tome treba da se ozbiljno Shvataju i sve приметnija mržnja, zavist i isključivost, te da se na njih odgovori porukom Božje ljubavi prema svim ljudima. Dijakonija istovremeno zastupa koncept bratske i sestrinske ljubavi i praksu izmirenja u situacijama konflikata. Polje tenzija između tradicionalne (briga za siromašne), institucionalne (dijakonija u ustanovama) i proročke (zajednica) dijakonije treba uvek da se sagleda u svojoj sveukupnoj povezanosti. Recimo, pojedine evropske dijakonijske ustanove suprotstavljaju proročku dijakoniju, u smislu naveštanja unutar dijakonije zajednice,

dijakoniji ustanova. Ovo se razume samo po sebi i specifično je za određene zemlje, te kao takvo treba da se posmatra, jer ima svoje istorijske uzroke koje je potrebno razjasniti. Naravno, to ne sme voditi isključivanju pojedinih dijakonijskih područja. Radna grupa se, dakako, složila da se ne smeju izbaciti pojedina dijakonijska područja. Radna grupa je bila jedinstvena u tome da u povelji ljubav kao dominantni činilac mora da bude središnji koncept nade.

Pored izoštavanja jednog, prema unutra upravljenog, evropskog dijakonijskog identiteta, povelja treba jasno da izoštri kako Eurodijakonija treba da nastupa kao zastupnik slobodne socijalne brige i kako da u skladu sa svojom ulogom i orijentacijom delotvorno za sveopšte dobro u evropskoj socijalnoj politici, a posebno za dobro siromašnih i izopštenih iz društva. U pet, do sada urađenih, nacrtu Dijakonijske povelje postoji osam teza sa sledećim naslovima:

- Svedočimo o Božijoj ljubavi
- Želimo u Evropi izmirenje i jednakost
- Želimo socijalnu pravdu i solidarnost kao principe sređivanja stvari
- Podupiremo ravnotežu između nacionalnog suvereniteta i međunarodne kooperacije
- Želimo kritičku kooperaciju između javne i slobodne socijalne brige
- Želimo sistem socijalnog osiguranja, uključujući zdravstvenu brigu, koji treba da se finansira na principu solidarnosti
- Radimo pojedinačno, u grupama i zajedno kao jedna celina

. Proces za konačnu formulaciju Dijakonijske povelje još uvek je u toku. Ukupno 44 člana iz 22 evropske zemlje u Evropskom udruženju za dijakoniju - Eurodijakoniji -još uvek mogu u njemu da učestvuju, kao što su to mnogi u prošlosti već činili. Još ne postoji termin za konačnu formulaciju evropske Dijakonijske povelje. I kao što su za budućnost Evrope socijalno ujedinjenje i zajednički formulisani temelji osnovnih prava garant za društveno održavanje jedinstva i produktivnost, tako su i dijakoniji u Evropi potrebne obavezujuće osnove koje daju identitet, simbole i zaključke, koji će, polazeći od Božjeg delovanja, voditi stvarnosti jedinstva naveštanja Reči i njenih delotvornih posledica

DIJAKONIJSKA POVELJA EVROPSKE DIJAKONIJSKE FEDERACIJE - EURODIJAKONIJE

Uvod

Evropska dijakonijska federacija (Eurodijakonija) trenutno ima 44 člana iz 22 evropske zemlje. Među zemljama članicama postoje velike razlike u pogledu njihove nacionalne istorije i učešća u evropskoj istoriji, zadataka, veličine ili karaktera. Međutim, sve one zajedno predstavljaju jedan bogat i raznovrstan odraz dijakonijskog rada evropskih crkava na ponovnom uspostavljanju Božjeg reda. Ovo znači da dijakonija u Evropi predstavlja jedno neotuđivo obeležje hrišćanskog društva i da se naročito stara za ljude koji pate od teških fizičkih ili psihičkih oboljenja ili koji žive u nepravednim socijalnim uslovima. Briga se izražava u pomoći i inicijativi koje podržavaju parohije, organizacije, institucije i udruženja, a neposredno je pružaju pojedinci ili zajednice.

Dijakonijska povelja, koja je zasnovana na Deklaraciji donetoj na Konferenciji evropskih crkava u Bratislavi, 1994. godine, i koja računa sa nastavkom procesa globalizacije, projektovana je tako da članicama pruži zajedničko usmerenje u njihovim razmišljanjima i delovanju. Ovo se takođe odnosi i na njihovu ulogu dobrotvornih institucija koje su se obavezale da će raditi za opšte dobro u Evropi, koja se ujedinjuje. Iz ovoga proističe njihov cilj da Evropi daju jedan prepoznatljiv dijakonijski profil. Ovo je izraženo u osam principa:

1. Svedočimo o Božjoj ljubavi

Bog voli celo čovečanstvo. Bog nas je prvi voleo i zato smo mi sposobni da volimo i poštujemo dostojanstvo drugih. Dijakonijsko razmišljanje i delanje usredsređeno je naročito na one čije je dostojanstvo ugroženo. Ovo nužno iziskuje da je njegova duhovna osnova ukorenjena u Božjem radu i Hristovom učenju. Stoga, Crkva ima zadatak da celom čovečanstvu svedoči o Božjoj ljubavi prema svetlu, oličenoj u Isusu Hristu. Dijakonijski rad je jedan vid ovakvog svedočenja.

2. Želimo pomirenje i jednakost širom Evrope

Dijakonijsko razmišljanje podrazumeva ujedinjavanje Evrope u demokratiji i slobodi što je jedini put ka životu u slozi i daljem izjednačavanju zemalja. Ono samo zrači ekumenizmom izraženim u bratskoj ljubavi prema pojedincima ili grupama, hrišćanima i ljudima drugih veroispovesti, bilo da su nam blizu ili daleko. Siromaštvo je pokazatelj najljuće nepravde. Gradeći naš zajednički svet moramo obezbediti pravednost za siromašne i očuvati mir i stvaralački duh.

3. Želimo socijalnu pravdu i solidarnost kao vladajuće principe

Postojeća nesrazmera u podeli bogatstva u Evropi i sve veći jaz između bogatih i siromašnih izraz su postojeće nepravde. Iz tog razloga se obavezujemo da ćemo učiniti sve da podela postojećih dobara bude pravednija. Socijalnu nepravdu zovemo baš tim imenom gde god je uočimo i razotkrivamo je prizivajući savest javnog mnjenja. Glasno ističemo da su prave ljudske vrednosti solidarnost sa drugima i hrišćanska ljubav prema bližnjem, te da se one očituju u pomoći ugroženima siromaštvom i nedostatkom brige.

4. Želimo ravnotežu između nacionalnog suvereniteta i međunarodne saradnje

U naše vreme društveno-političke snage još uvek počivaju na maći pojedinih evropskih zemalja. One su te koje, svaka u svojim granicama, snose odgovornost za socijalnu bezbednost i socijalnu pravdu. Usled političkih, verskih, kulturnih i tradicionalnih razloga ovakvo stanje će potrajati još dosta godina. S tim u vezi, neophodno je da se odluke o socijalnim problemima donose na onom nivou koji je najbliži onima koji su direktno ugroženi. Istovremeno, mora se uvideti da ima ljudi koji su na neki način već izopšteni, koji su prestupnici, narkomani ili azilanti i koji zaista treba da budu pod nadzorom državnih organa. Međutim, saradnja na nivou evropske i međunarodne zajednice sve je neophodnija, naročito u sferi socijalnih odnosa. Na primer, bitka za smanjenje stope nezaposlenosti, protiv socijalnog izopštavanja, siromaštva i diskriminacije, politike prema izbeglicama, kao i borba protiv organizovanog kriminala primeri su onih problema za čije je rešavanje već sada neophodna tesna saradnja unutar Evrope.

5. Želimo saradnju između društvenih i privatnih institucija koje pružaju socijalnu zaštitu

Već više od sto godina nevladine organizacije uočavaju socijalne potrebe i rade na njihovom zadovoljavanju. Nakon izvesnog vremena, država ili lokalne vlasti preuzimaju u najvećem broju slučajeva tu obavezu na sebe. Na taj, i na još mnogo drugih načina nevladine organizacije bile su i ostale pioniri moderne države koja nudi socijalno staranje. Težimo nastavku ovog procesa, a istovremeno smo svesni činjenice da su privatni davaoci socijalnih usluga, koji nastoje da obezbede profit, već postali deo tržišta. Stoga, dijakonijska aktivnost mora da se suprotstavi konkurenciji koja iz ovakve situacije neminovno proizilazi i da na nju odgovori kvalitetom svoga rada.

6. Želimo da se socijalno i zdravstveno osiguranje plaća po principu solidarnosti

Različite zemlje imaju različite tradicije koje se teško menjaju, ali u celini, plaćanje po principu solidarnosti nameće se kao naj pravednije rešenje. Step en i kvalitet zdravstvenog osiguranja na koje jedna osoba ima pravo ne bi trebalo da bude uslovljen statusom te osobe na tržištu rada. Međutim, smisao socijalne pravde će biti ozbiljno ugrožen ako je sistem oporezivanja neefikasan i nepravedan s obzirom na ono što se porezom tereti i što je primena zakona u praksi.

7. Želimo biti tamo gde smo potrebni

Dijakonijski rad i pomoć zasnivaju se na konkretnim uslovima u kojima ljudi žive.

Naročitu pažnju zaslužuju oni koje smatramo žrtvama siromaštva, društvene marginalizacije ili fizičkog nasilja tj. svi oni koji su bolesni, nemoćni, napušteni, povređeni, nezaposleni i zapostavljeni. Prema tome, dijakonijski rad shvatamo kao obavezu da, s jedne strane, budemo zastupnici i neposredno učestvujemo u konkretnim aktivnostima koje će dovesti do poboljšanja kvaliteta života, a, s druge strane, da pokrećemo trajne inicijative za zaštitu ljudskih prava i ljudskog dostojanstva.

8. Pojedinačni i grupni rad i rad na nivou crkvene opštine

Cilj dijakonijskog rada je uključ enje svih ljudi na nivou crkvene opštine. Pojedincima, porodicama i grupama koji žive u teškim socijalnim uslovima ili trpe nedaće mora se pomoći po principu "Pružimo im pomoć kako bismo ih naučili da sami sebi pomognu". Osobe koje se bave dijakonijskim radom moraju biti uz ljude i pomagati im u mnogim, za njih teškim situacijama. Ovo konkretno znači pomoć u vidu saveta, nege, lečenja, reči utehe, kao i pružanje podrške i obrazovanja.

DIJAKONIJA - ŠTA JE TO?

(Mr. Ernst Gleser, Dijakonijska služba Austrije)

Uvod

Isus Hristos poziva sve svoje sledbenike da rečju i delom svedoče za njega. To znači da drugim ljudima prenosimo radosnu vest i da im, shodno njihovim potrebama, služimo. Poneki hrišćani se plaše da će, što se više okreću pojedincu, to manje moći zadovoljiti druge, odnosno da će, ukoliko preuzmu oba zadatka, jedan neminovno trpeti. Oni se plaše i toga da bi prenaglašavanje socijalne odgovornosti moglo gušiti evangelizatorsku revnost. Bog je stvorio naš svet i izbavio ga da bi nam objavio svoje veličanstvo i svoju ljubav. Stoga se greh pre svega sastoji u odbijanju da njega kao Boga časti mo i da mu zahvalimo, a najvažnija obaveza njegovog izbavljenog naroda jeste da ga, slaveći i u poslušnosti, obožavao

Iz tog susretu sa takvim Bogom punog obožavanja i ljubavi neposredno izrasta želja da se njegova ljubav objavljuje i blišnjima. To činimo i svojim govorom o tome koliko njih Bog u Hristu voli, ali i time što imi delima, i milosrđem i pravednošću služimo.

Samo kada smo u svom odnosu prema Bogu ukorenjeni u obožavanju, moguće je da se u ispravnoj ravnoteži i naponu održe oba zadatka zajednice - kerigma i dijakonija. Samo je onda moguće sprečiti da se naveštanje i socijalna odgovornost izrode u puku ljudsku aktivnost ili u propagandu. Misija ili dijakonija svake crkve može da postane žrtva ove opasnosti.

Kerigma (naveštanje, evangelizacija, misija)

Šta je zapravo naveštanje Evanđelja? Evangeliziranje znači širiti Dobru vest. Naveštanje Evanđelja je u svojoj suštini naveštanje istorijskog biblijskog Hrista kao Spasitelja i Gospoda. Cilj evangelizacije je da pokrene ljude da lično dođu Isusu i da se tako izmire s Bogom. Vesnik Evanđelja ne sme prećutati da sledbeništvo ima svoju cenu. Rezultat naveštanja uključuje uvek i poslušnost Isusu Hristu, uvrštavanje u njegovu zajednicu i odgovornu službu u svetu. Naveštanje Evanđelja je istovremeno i lični susret među ljudima. Najvažnije osobine vesnika Evanđelja su odanost prema onom što je biblijska i lična verodostojnost. Vesnici Evanđelja moraju da utelove Evanđelje koje naveštaju, a ljudima koji treba da čuju Evanđelje moramo pristupiti s velikom sposobnošću uživanja. Zbog toga treba da delujemo tamo gde su oni i da ih vodimo tamo kuda treba da stignu, a to znači da treba da ih vodimo Hristu kao izbavitelju iz njihove nevolje.

Dijakonija (služba, socijalna odgovornost)

Milioni ljudi jedva preživljavaju u krajnjoj bedi. Na hiljade njih svakodnevno umire od gladi. Mnogi nemaju vode, nikakvu medicinsku brigu, trpe političko tlačenje, diskriminišu na osnovu rase, boje kože, pola, religije, nacionalnosti itd. Glad, bolest, izrabljivanje, prirodne katastrofe, nasilje, rat - bičevi su koji danas haraju.

Sve ovo ima svoj koren u beskonačna dubokoj grešnosti čoveka i zato zahteva odgovor milosrđa. Samo je Evanđelje u stanju da menja ljudska srca, i ništa drugo izuzev njega ne čini čoveka čovečnijim. Međutim, ne možemo se zaustaviti kod naveštanja Reči. Pored sveopšte i sveobuhvatne evangelizacije Božji narod mora da učestvuje u velikim i malim akcijama pomaganja i da traga za socijalnom pravdom i mirom. Ovo važi kako za rad u inostranstvu tako i u vlastitoj zemlji.

Bog je istovremeno stvoritelj svih ljudi i njihov sudija. Stoga treba da delimo s njim njegovu brigu za pravdu i izmirenje, i za oslobađanje ljudi od svakog tlačenja, i to u čitavom ljudskom društvu. Moramo se pokajati za svoje propuste ali i zato što tako često kerigmu i dijakoniju - naveštanje i službu - posmatramo kao nešto što se međusobno isključuje. I kerigma i dijakonija pripadaju našoj dužnosti kao hrišćana, i jedno i drugo su izražajni oblici našeg učenja o Bogu i o čoveku, o našoj ljubavi prema bližnjem i o našoj poslušnosti Hristu.

Kada ljudi prihvate Hrista, nije dovoljno da samo prikazuju njegovu pravdu, već je moraju usred svih nepravednosti u svetu i širiti. Jer, *vera bez dela je mrtva*.

Mnogi biblijski tekstovi pokazuju kakav je Bog, ali i njegovu brigu izraženu u zahtevima njegovog zakona. I iskazi proroka su neosporan pokazatelj toga kakvi ljudi treba da budemo: ljudi kojima je stalo do pravde, slobode, dostojanstva za sve, naročito za nemoćne, za one koji nisu u stanju da se sami za to staraju.

Ne iznenađuje to što Isus odsijava milosrđe Boga, svoga Oca. On je imao saosećanje za gladne, bolesne, tužne, izgnane iz društva. Saosećao je sa ljudima zato što su bili pod pritiskom, što su bili bespomoćni kao ovce bez pastira. A njegovo saosećanje je uvek pratilo delovanje.

Pored toga ljubav je prvi plod Svetoga duha. Zbog toga nam On sam daje saosećanje i savest, i podstiče nas da pomažemo bližnje i težimo socijalnoj pravdi. Mi, koji za sebe govorimo da pripadamo Bogu, i koji obožavamo njega, Oca, Sina i Svetoga duha, moramo svoje obožavanje iskazati delom. Ora et labora (= moli se i radi).

Odnos između kerigme i dijakonije

Naveštanje i socijalna obaveza su tokom čitave crkvene istorije sačinjavali jednu neraskidivu celinu. Setimo se s tim u vezi teksta iz Dela 6, bolničkih monaških redova u srednjem veku, pokreta probuđenja, pijetizma. Svi su oni značajan podsticaj za naveštanje i za dijakoniju. Krajem 19. i početkom 20. veka, pa čak i danas, takozvano "Socijalno Evanđelje" (Social Gospel) donelo je u ovom pogledu nazadovanje, otvorilo procepe te vodilo rascepu

grupa. "Social Gospel" je zamenilo Božje carstvo sa hrišćanskom civilizacijom, posebno sa socijalnom demokratijom. Neki teolozi su smatrali da se pomoću socijalnih programa može izgraditi Božje carstvo na zemlji. Na drugoj strani su poneki pijetisti u nekoj vrsti prekomerne reakcije sumnjičavo gledali na bilo kakav socijalni angažman. Još i danas patimo od posledica ovakvog shvatanja, premda su se frontovi već uveliko rasplinuli.

Drugi uzrok razdvajanja naveštanja i socijalne odgovornosti jeste u samom našem pristupu, u našem razmišljanju. Skloni smo da kao protivurečnosti prikazemo telo i dušu, pojedinca i društvo, tvorevinu i izmirenje, milost i prirodu, nebo i zemlju, opravdanje i pravednost, veru i dela. Iako Biblija razlikuje ove pojmove, ona ih i međusobno povezuje, pa svaki od ovih parova održava u dinamičnom i stvaralačkom naponu.

Kada konstatujemo da naveštanje i socijalno delovanje čine jednu celinu, onda to ne znači da jedno ne može da postoji nezavisno od drugog. Recimo, da je milosrdni Samarićanin bio hrišćanin, ne bismo mu mogli prigovoriti što napadnutom, kome je zavio rane, nije održao neku propoved. Isto tako nije moguće prigovoriti Filipu što je propustio da etiopijskog komornika, kome je navestio Evanđelje na njegovim kočijama, pita za njegove socijalne potrebe. Eto, postoje situacije u kojima je legitimno da se koncentrišemo na jednu ili drugu hrišćansku obavezu. Znači, nije pogrešno organizovati evangelizaciju bez pratećeg programa socijalne službe. Ali isto tako nije pogrešno za vreme gladi nahraniti gladne iako im najpre nismo naveštali Evanđelje. No, izuzev egzistencijalnih zahteva u nekoj posebnoj situaciji, ipak postoji još jedno dalje opravdanje da se evangelizacija odvoji od socijalnog delovanja, a to je podela darova Duha. Crkva predstavlja harizmatско zajedništvo; ona je Hristovo telo čije je članove Sveti duh opremio različitim darovima za različite službe. Neki su obdareni kao evangelizatori, dok su drugi pozvani na službu. Bez obzira na to kakvi su nam darovi, ne smemo ih niti nipodaštavati kao manje vredne, niti se smemo njima hvalisati; naprotiv, treba da ih koristimo na opšte dobro.

Znači, naročite situacije i posebno pozvanje mogu da našu evangelizatorsku i socijalnu odgovornost odvoje jednu od druge.

Međutim, moramo uopšteno razmatrati u kakvom odnosu ova dva zadatka stoje jedan prema drugom. Postoje tri jednako važeća odnosa:

a. Socijalno delovanje je, dakle, posledica evangelizacije. Naveštanje je znači sredstvo, kojim Bog dovodi ljude novom rođenju, a njihov novi život se pokazuje u služenju drugima. No, krenimo korak dalje. Socijalno delovanje je više od puke posledice naveštanja, ono je čak jedan od njenih glavnih ciljeva. Jer, Isus je samoga sebe predao za nas, ne samo "da nas izbavi od svakog bezakonja", već i "da očisti sebi narod koji mu pripada, koji revnuje za dobra dela" (Tit 2,14). Dobra dela nas, istina, ne mogu spasti, ali su neizostavno svedočanstvo tog izbavljenja.

No, time ni u kom slučaju ne želim tvrditi da je predana služba nužna posledica naveštanja ili obraćenja. Socijalna odgovornost, kao i naveštanje predmet su učiteljske službe crkve. Kada ne dopuštamo da nas Božija reč preobrazi u svim područjima našeg ličnog i društvenog života, onda to izgleda kao da odobravamo marksističku kritiku religije.

b. Socijalno delovanje može da predstavlja most prema naveštavanju.

Socijalno delovanje može da ukloni sumnjičavost i predrasude, da otvori zatvorena vrata i uho za Evanđelje. Sam Isus je ponekad činio dela milosrđa, pre nego što je navestio Evanđelje. Pored toga, moguće je da putem pomoći i službe ljudima u nevoljama kojih su sami svesni prodremo do one najdublje potrebe koja se odnosi na čovekov odnos prema Bogu. Važi i ono suprotno; ako smo mi slepi pri suočavanju sa patnjom, socijalnim tlačenjem, otuđenošću i usamljenošću, ne treba da nas čudi ako se ljudi ogлуše o našu poruku o Bogu.

Naravno, pri tom postoji opasnost da proizvodimo takozvane „pirinčane hrišćane“. No, moramo da prihvatimo taj rizik. Dokle god budemo uspeali da sačuvamo svoj lični integritet, te ljudima iz istinske ljubavi i bez zadnje misli služimo, naše akcije neće biti mito, već mostovi, mostovi ljubavi.

c. Socijalno delovanje sledi naveštanje ne samo kao rezultat i cilj, ono mu je, jer se ne radi samo o građenju mosta, pratilac.

Socijalna akcija i evangelizacija su kao dva sečiva jednih makaza ili oba krila jedne ptice. Ovakvo dopunjavanje jasno prepoznamo u Isusovoj volji. Kod njega su kerigma i dijakonija išle zajedno. Njegove reči su objasnile njegova dela, a njegova dela su bila očigledna potvrda njegovih reči. Isusova proklamacija za Gospoda i Spasitelja (kerigma) ima socijalne rezultate, jer poziva ljude na pokajanje zbog socijalnih greha isto kao i zbog ličnih greha, ali i na jedan novi život pravednosti i mira u jednom novom društvu koje izaziva ono staro društvo. Hranjenje pet hiljada ljudi (dijakonija) ima socijalne posledice, pošto dela ljubavi, učinjenih u Hristovo ime, preporučuju Evanđelje i čine ga vidljivim.

Zato bi kerigma i dijakonija, premda različite jedna od druge, u našem naveštavanju i u našoj poslušnosti prema Evanđelju, trebalo da stoje u uzajamnom odnosu. Njihovo sadejstvo je slično stvarnosti braka. Ne postoji međusobna konkurencija. Oni se međusobno podupiru i jačaju slično uzlaznoj spirali sve većeg zalaganja na oba područja.

d. Evanđelje predstavlja zajednički koren. Ukazao sam na trostruki odnos između naveštanja i socijalne odgovornosti. Pa ipak su i naveštanje i socijalna odgovornost u svojoj osnovi međusobno povezani Evanđeljem. Jer Evanđelje je koren iz koga niče i naveštanje i socijalna odgovornost. Kao dobra vest o Božijoj ljubavi u Hristu, Evanđelje zahteva da se i propoveda i živi. Kada to konačno shvatimo, navešćemo to drugima i učinimo ga vidljivim dobrim delima.

Socijalna služba i socijalna akcija

Koristio sam dosad mnoge pojmove kao što su socijalna Odgovornost, socijalna služba, socijalna akcija itd. Tvrdim da nedostatak njihove tačne definicije u području crkve veoma mnogo doprinosi trajnom podozrenju, koje okružuje svaku hrišćansku akciju sa predznakom "socijalno". Verovatno je najlakše sažimanje u obliku dva glavna pojma: socijalna služba i socijalna akcija.

Pod socijalnom službom podrazumevam ublažavanje ljudske bede: služba pojedincu, porodicama, grupama ljudi; dela milosrđa. Pod socijalnom akcijom sažimam odstranjivanje uzroka ljudske bede: političku, ekonomsku i ekološku delatnost; stremljenje za preobražajem pogrešnih društvenih razvoja; stremljenje za pravednošću i mirom.

Sasvim je izvesno da se socijalna služba i socijalna akcija uvek iznova prepliću. Na primer, u području integriteta nedostaje socijalna akcija političke vrste ako nije podržana ličnim angažmanom u socijalnoj službi. Ali čak i sama dela milosrđa neminovno imaju i sporedna politička dejstva.

Želeo bih još malo da se zadržim na ova dva glavna pojma: socijalna služba se uopšteno deklarise kao hrišćanska obaveza. I kao što smo pozvani da lično prenosimo Božiju reč, tako smo na isti način pozvani i na lično pružanje pomoći. I jedno i drugo su izraz ljubavi prema bližnjemu. Obe su oblici svedočanstva o Isusu Hristu i obe treba da budu saosećajna reakcija na ljudsku bedu. Čak i u jednoj državi gde se velika pažnja posvećuje društvenom staranju, kao što je na primer, Austrija, još uvek, na žalost, postoje područja ljudske bede, koja ne pokrivaju državni i slobodni socijalni nosioci, a u kojima hrišćani mogu i treba da preuzmu inicijativu.

Druga vrsta odgovornosti, socijalna akcija, jeste traganje za socijalnom pravdom. Ona posmatra strukture iza ljudi; ona, na primer, istražuje reformu kazne no-popravnog postupka kao područje iza rehabilitacije otpuštenih kažnjenika, ona ne želi samo poboljšanje uslova rada, već učestvovanje u bdulčivanju posloprimalaca, ona prevazilazi brigu za siromašne i teži preobražaju ekonomskih i političkih sistema, sve dok se ne postigne oslobođenje od siromaštva i tlačenja. (Molim vas, nemojte misliti samo na Austriju!) Ovakve socijalne promene često vode neophodnoj socijalno političkoj akciji. Poneki ljudi zaziru od toga, plašeći se nemira među građanima, pa čak i revolucije. Ali ja uopšte ne mislim na to. Ja mnogo više mislim na političke procese koji su u skladu sa biblijskim principima, kao na primer, prava pojedinca i manjina, poštovanje građanskog autoriteta, dobrobit celokupnog društva, pravda za potlačene.

Ideje pravednosti i mira su središne u Bibliji. Mi, koji se nazivamo hrišćanima, moramo stoga da posežemo ne samo za pravdom za druge, nego da i sami postupamo pravedno, u našim porodicama, u ophođenju sa potčinjenima i pretpostavljenima, te da pomažemo da se kod nas i svuda uspostave dobri i miroljubivi odnosi.

Ko je za šta odgovoran?

Šta treba pojedinac da preduzme, šta grupe, udruženja, institucije, i pre svega kakvu ulogu treba da ima crkva kao crkva?

Već smo nekoliko puta ustanovili da pored ličnog naveštanja mora postojati i lična socijalna služba. To je zadatak pojedinačnih hrišćana. Oni treba da se prema svojim mogućnostima, darovima i zvanju založe u oba područja.

Paralela za ovo je parohija. I kao što je pred Bogom svaka zajednica odgovorna da donosi Evanđelje ljudima koji žive i rade u njenom okruženju, isto tako socijalni problemi u najbližoj okolini, u susedstvu, treba da budu naročita briga lokalne zajednice.

Crkvene grupe i organizacije zauzimaju u tome važno mesto. Slobodne hrišćanske aktivnosti imaju veliku ulogu u hrišćanskom zalaganju kako u naveštavanju tako i u socijalnoj odgovornosti, naročito onda kada se opredele za službe koje ni jedna zajednica ne može da uradi sama, pod preduslovom da su do izvesne mere spremne da budu odgovorne crkvama - i obratno.

Da li socijalna akcija spada u zadatke crkve?

Na pitanje da li je socijalna akcija jedan od zadataka crkve odgovor može biti samo potvrđan. Crkva treba da podstiče i hrabri sve svoje članove, bez obzira na njihov društveni status, da budu savesni i budni građani, da se zalažu za stvaranje i sprovođenje socijalnih programa, da se obaveštavaju o aktuelnim političkim planovima, te da se u skladu sa svojom savešću odluče i zauzmu stav.

Šta znači "dijakonija"?

Uzajamni odnos naveštanja, s jedne strane, a socijalne službe i socijalne akcije, s druge, označavaju se rečju dijakonija. U svakom retku je bilo reči o dijakoniji.

Dijakonija znači:

- u ime Isusa Hrista sprečiti patnju (= otkrivajuća, kritička funkcije dijakonije);
- u ime Isusa Hrista ublažiti patnju (= isceljujuća, savetodavna, pomažuća funkcija dijakonije);
- u ime Isusa Hrista prevladati patnju (= prihvatajuća, tešeća, zaklanjajuća funkcija dijakonije).

Gubitak supstance usled zanemarivanja kerigme i dijakonije

Tokom prošlih decenija dijakonija je, na žalost, sve manje bila zastupljena u zajednicama, a sve više prepuštena ili dijakonijskim udruženjima ili javnim institucijama. Za ovo postoje objašnjenja utemeljena u istorijskim i društveno-političkim okolnostima. Ali usled toga su dijakonijska odgovornost i dijakonijsko delovanje sve više nestajali iz vidnog polja pojedinog hrišćanina i crkvene javnosti, te postali "hobi" jednog malog broja hrišćana i hrišćanskih zajednica.

No, time ne smemo da se zadovoljimo!

Ne smemo da odustajemo od jednog domena delatnosti - o tome smo već govorili - u korist drugog, jer to zatim vodi u jedan ili drugi pravac gubitka sadržaja, a nije, dakako, ni biblijski utemeljeno. Verovatno se ovde može naći jedan od glavnih razloga zašto je tako bedan duhovni život pojedinca, lokalne crkvene zajednice, raznih hrišćanskih grupacija unutar jedne crkve.

Ustav Evangeličke crkve

Ustav Evangeličke crkve u svom paragrafu 224 izričito sadrži:

(1) U bitne zadatke crkve kao izražaj života evangeličkog verovanja spada služba hrišćanske ljubavi prema bližnjima u mnogostrukim fizičkim, duševnim i duhovnim potrebama, naročito među mladima, starima, bolesnima i siromašnima u zajednicama.

(2) Dužnost je parohije i prezbiterija da pridobijanjem saradnika unapređuje ovaj rad u svim pravcima.

(3) U cilju ostvarivanja ovih zadataka, pojedinačna ili nekoliko zajednica mogu da sa jednim brojem svojih članova stvore određeni dijakonijski radni krug.

TEOLOŠKA OSNOVA I MOTIVACIJA ZA DIJAKONIJU

(Arhiepiskop Jeremija, Hrišćanska teološka akademija u Varšavi, Diakonie Jahrbuch 2000)

A među njima nastade i prepirka oko toga kojeg od njih treba smatrati najvećim. Tada Isus reče: «Kraljevi gospodare svojim narodima, i oni koji imaju vlast nad njima sebe zovu dobrotvorima. Ali vi nemojte tako. Nego, najveći među vama treba da bude kao najmlađi, i onaj koji vlada kao onaj koji služi.» (Luka 22, 24-27)

Vrsta i obim Hristove službe

«*A ja sam među vama kao sluga.*» Postoje mnoga tumačenja ovih reči. Neki tumači vide u njima u prvom redu doslovnu službu u smislu Isusovog služenja za stolom na osnovu Jovanovog evanđelja 13,4-10, tj. pranje nogu učenicima. Drugi smatraju da ih je Isus izgovorio nakon Poslednje večere i da stoga njima «opominje odgovorne zajednice, one koji rukovode službom euharistije, da služe».

Kaže se, nadalje, da Hrist ovde upućuje vodeće ličnosti crkve «da svoj položaj i zvanja ne zloupotrebljavaju kao vlastodršci sveta tlačeći i ugnjetavajući i da se ne hvale svojim položajem i dostojanstvom». Radi se o tome da «najveći» među Hristovim učenicima treba da se izjednači sa najmanjima a «vodeći sa onima koji služe».

Najverovatnije je ovo mišljenje opravdano i ispravno. Ali izgleda da se i ovde u Evanđelju po Luki u prvom redu radi o suštinskoj i jedinstvenoj Hristovoj službi, tj. o službi koju je Isus dovršio na krstu na Golgoti.

Ovaj smisao Isusove službe apostol Pavle naročito jasno predočava u poslanici Filipljanima (2, 6-8): «*On, koji je u Božjem obličju, nije smatrao plenom svoju jednakost s Bogom, nego je samoga sebe učinio ništavnim uzevši obličje sluge, postavši sličan ljudima. I kad je po spoljašnosti postao sličan čoveku, ponizio je samoga sebe postavši poslušan do smrti, i to smrti na krstu.*»

U Poslanici Rimljanima čitamo da je Hrist za nas umro *«još dok smo bili grešnici»* (Rim 5,8). Nekoliko redaka dalje se - u odnosu na trinitarnu koncepciju - govori da *«smo pomireni s Bogom smrću njegovog Sina dok smo još bili grešnici»* (Rim 5,10).

To znači da dijakonija Isusa Hrista nije bila upućena samo slabima, bolesnima i siromašnima. Naš Gospod Isus Hrist nam u svom zemaljskom životu pokazuje da je ljubav prema neprijateljima shvatio doslovno (up. 5,44), kao što je i propovedao, a ne u prenesenom smislu. Isusovi kritičari su bili u pravu. On je stvarno bio prijatelj carinika i grešnika (Mt 11,19). Hristova služba, dijakonija, obuhvata službu izgnanima iz društva, carinicima, grešnicima, prostitutkama. Ovde valja primetiti da se među odbačenim od društva nisu nalazili samo siromašni. Carinici su uglavnom bili dobrostojeći ljudi. U Mt 21,31 Isus prvosveštenicima i starešinama (21,23) upućuje nemi le i opore reči: *«Carinici i bludnice pre vas ulaze u carstvo Božje»* (21,31). Isusova služba prevazilazi i etničke granice Izraela. Prema Evanđelju po Jovanu su mu već za vreme njegovog zemaljskog života prišli Grci (Jn 12, 20-22). Parabola o milosrdnom Samarićaninu (Lk 10, 25-37) i Isusov razgovor sa Samarićanom (Jn 4, 1-42) po svojoj teološkoj sadržini veoma su jasni. Pripadnost izabranom Božjem narodu se proverava i očituje ponašanjem prema drugim ljudima, strancima, čak i prema neprijateljima. Prema Evanđelju po Mateju uskrslu Gospod šalje svoje učenike svim narodima (Mt 28,19). Možda bi bilo važno podsetiti se na činjenicu i osvestiti se u njoj da već u Starom zavetu nalazimo početke ovakvog shvatanje Hristove službe. Na više mesta se izraelski narod podseća na to da je *«bio rob u Egiptu»* i da zato ne sme da *«izvrće pravdu došljaku ni siroti»* Strancu, siroti i udovici treba da pripada preostali snop. Ni u vinogradu ne sme da se obere sve grožđe, kako bi i stranac, siroče i udovica mogli da okuse od plodova (Pnz 24,17-22; up. i Pnz 14,29; 16,11-14).

Shvatanje službe u Prvoj crkvi

Edvard Švajcer (Eduard Schweizer) je uz pojmove koji opisuju Hristovo «zvanje» dao sledeću primedbu. U vreme nastajanja novozavetnih knjiga u grčkom jeziku je postojalo četiri izraza za zvanje. To su izrazi «telos (u smislu savršenstva), arhe (u smislu vođstva), time (u smislu dostojanstva), leiturgia (u smislu dobrovoljno preuzetog poduhvata za volju, sveukupnost)». Izuzev prve reči, sve ostale se javljaju i u Novom zavetu u istom značenju, ali samo za jevrejska i grčko-rimska zvanja, za samoga Hrista, a povremeno i za celokupnu zajednicu koja sudeluje u njegovom zvanju. «Umesto toga se bira i upotrebljava profani, nebiblijski glagol *diakonein* koji opisuju sve službe Isusovih učenika.»

Dijakonija bi, dakle, bila skupni pojam za mnoge aktivnosti, zvanja, mere. Među mnogim značenjima ove reči za našu temu bitno je ono koje se odnosi kako na naveštanje evanđelja (npr. Ef 5, 6-7), tako i na službu apostola uopšte (npr. 2 Kor 8,4), kao i sprovođenje kolekte u korist zajednice u Palestini, naročito u Jerusalmu (npr. 2 Kor 8,4). Ovakvo činjenično stanje opravdava mišljenje da nije moguće odvojiti dijakoniju od ukupnosti života crkve. Dijakonija pripada bitku crkve.

Kolekta sprovedena u Makedoniji i Ahaji (Rim 15, 25; up. 2 Kor 8-9) nije bila samo pomoć hrišćanima iz Palestine koji su u oskudici. Ona se može protumačiti kao konkretan iskaz pripadništva i sudelovanja svih hrišćana, i na taj način predstavlja pravi katolicitet i jedinstvo crkve kao življena stvarnost.

Ovo značenje dijakonije se ne relativizira u Delima apostolskim 6,8-9. To što apostoli radi «*službe oko trpeza*» nisu želeli «*da zanemare Božiju reč*», ne protivu reči značenju dijakonske dimenzije crkve. Želimo reći da se radi o «fizičkoj», praktičnoj nemogućnosti da istovremeno obavljaju i služba za trpezom i naveštanje, pošto su bili suočeni sa velikim brojem vernika koji je sve više rastao. Ovo je vodilo podeli zadataka sa drugim, novim saradnicima. Iz Dela apostolskih saznajemo da novoizabrani dijakoni nisu svoju službu shvatali samo kao službu oko trpeze. Rukopoložavanje apostola ih je očito osposobilo za delotvornu misionarsku aktivnost. Jedan od sedmorice, Filip, krštava Etiopljanina. Drugi, Stefan mučeničkom smrću plaća svoj izvanredni uspeh u naveštanju evanđelja. «*Ali digoše se neki iz takozvane sinagoge Slobodnjaka - Kirinci, Aleksandrinci, kao i oni iz Kilikije i Azije - pa počеше da se prepiru sa Stefanom. Ali nisu mogli da se suprotstave mudrosti i Duhu kojim je govorio*» (Dela 6,9-10).

Dijakonska odgovornost za sveukupnost Božje tvorevine

Shvatanje naveštavanja kao dijakonije može se izvesti i iz činjenice što ono omogućava učestvovanje u najvećoj vrednosti, tj. u spasenju. Stoga se dijakonsko delovanje može shvatiti čak kao prevremensko učestvovanje u stvarnosti Božjeg carstva. Toj stvarnosti ne pripada samo čovek.

Sporni završetak Evanđelja po Marku (16, 9-20) jasno govori o naveštavanju evanđelja svemu stvorenom. «*Idite po celom svetu i propovedajte evanđelje svakom stvorenju*» (16,15). Čovek je svakako početak stvaranja. Njemu je namenjeno naveštanje (up. Mk 16,16, i npr. Kol 1,18-20). Obraćanje čoveka i njegovo krštenje, prema Rim 6,5 shvaćeno kao usađivanje u Hrista, svakako ne predstavlja kraj njegovog duhovnog razvoja. Cilj još uvek nije postignut. Početkom učešća u Hristovom telu, tj. članstvom u crkvi, počinje život u Hristu (Gal 2,19-20). Ovaj život ne zna za kraj i ne ograničava se na ličnost pojedinačnog čoveka. On nalazi svoju potrebnu nadopunu u životu zajedništva vernih, tj. u životu crkve. Preko nje se «*poglavarima* (arhais) *i vlastima* (eksusiais) *na nebesima obznaniuje mnogostruka Božija mudrost*» (up. Ef 3,10). U Poslanici Rimljanima se govori o intenzivnom, usrdnom, čežnjivom čekanju čitave tvorevine na objavu Božje dece. «*Jer i stvorenje se nada da će u slavnoj slobodi Božje dece i samo biti oslobođeno robovanja raspadljivosti*» (Rim 8, 21).

Dijakonija u javnom životu

U fragmentu Evanđelja po Luki, koji smo citirali na početku, nailazimo na sledeće reči: «*Kraljevi gospodare svojim narodima, i oni koji imaju vlast nad njima sebe zovu dobrotvorima*» (Lk 22,25). Najveći broj tumača ne obraća pažnju na ove reči. Mogao bi se steći utisak kako

kraljevi u svom ponašanju prema narodima nad kojima vladaju i dobrotvori u svom odnosu prema obdarenima nisu obuhvaćeni ovim Hristovim rečima. Međutim, ovaj utisak vara. Pre svega, ne postoji nikakav razlog za pretpostavku da kraljevi i dobrotvori nikada ne bi trebalo da postanu hrišćani. Postavljaju se mnoga pitanja: šta treba s njima da se desi, te kako hrišćanski kralj treba da se ophodi sa najmlađima i gospodari svojim slugama. Takva pitanja ne mogu se smetnuti s uma. Već i zbog toga što se u Poslanici Rimljanima 13,4 «arhontes» (vlasti) dva puta nazivaju Božje slugе. Toj vlasti, odnosno onima koji vladaju - bez obzira na to kojom se rečju vlast označava - hrišćani duguju poslušnost (up. 1 Pt 2, 13-17). Misli se na vlast koja se brine za dobra dela. Štaviše, u 1 Tim 2,1-2 hrišćani se pozivaju da se mole «*za kraljeve i za sve koji su na vlasti*».

Hrišćane su oduvek zaokupljala pitanja u vezi sa odnosom prema državi i prema onima koji vladaju. U trećem veku je jedan od odgovora glasio: u trenutku kada kralj postane hrišćanin, kralj prestaje da bude kralj. Još je i u četvrtom veku bilo onih koji su se nadali da će država sa svojim institucijama postati suvišna kada građani postanu hrišćani. Mada se ovo gledište pokazalo kao prava utopija, ipak je do naših dana preživelo. Na njemu se zasniva uverenje da hrišćani u pogledu na vlast imaju važnu službu. Ova služba se u različitim vremenima sprovodila na različite načine. Za jednog pravoslavca kritika upućena vlastima je važna. U četvrtom veku usudili su se da je izgovore Ambrozije iz Milana i sveti Filip, a u šesnaestom veku mitropolit moskovski. Hrišćani su i na drugi način vršili svoju službu državi pomažući u nadvladavanju raskola i prekidanju građanskih ratova.

U novom veku su stari politički problemi delimično potisnuti izazovima na području društvenog i ekonomskog života. Rat na Balkanu nas ponovo vraća starom pitanju o ciljevima presudnim za narode i države.

Pre svega treba postaviti pitanje o načinu hrišćanskog sudelovanja u javnom (političkom, ekonomskom) životu. U poslednja dva veka, tačnije od Francuske revolucije, hrišćani, te stoga i hrišćanske crkve, sudeluju u političkim događanjima, tj. reaguju na njih. Veoma često se smatra da su oni samo instrumenti vlasti i države.

Ovakav stav nije nametnut samo crkvama i hrišćanima. Delimično je to bila posledica događanja unutar crkava, proistekla iz teoloških razmišljanja i istorijskog iskustva. Istorijski gledano nakon vremena pasivnog stava sledilo je vreme velike aktivnosti hrišćana i crkava, kao za vreme reformacije i srednjeg veka i Vizantije. Od vremena Konstantina I hrišćani su postali svesni svoje odgovornosti u javnom životu i aktivno su učestvovali u njegovom oblikovanju. Upliv hrišćanskih crkava na javni život nije uvek bio pozitivan. Kako u Vizantiji tako i u srednjovekovnim državama i za vreme reformacije hrišćani su bili odgovorni za zlodela kao što su inkvizicija, istrebljenja naroda u Americi, krvavi ratovi (npr. između Vizantije i Bugarske).

Za vreme prosvetiteljstva kako vladari tako i građani osećali su se prisiljeni da se brane od hrišćanskih upliva koji su kočili javni život. U većini protestanskih zemalja i u Rusiji političke strukture koje su uticale na odnos crkve i države težile su da prigrabe vlast i instrumentalizuju crkvu.

Posledice ovakvog stanja pokazuju se i početkom XX veka, najočitije u Prvom svetskom ratu. Poistovećivanje sa sopstvenim vlastodršcima nije prevladano ni do današnjeg dana. Bespomoćnost i pasivan stav hrišćana i crkava najjasnije se pokazuje u suočavanju sa položajem u Jugoslaviji i njenom stavu prema masmedijima. Kada se radi o prvom pitanju, svaki posmatrač mora začuđeno da ustanovi koliko su se ovde pokazali nemoćni hrišćani, crkve i ekumenske institucije. Često se zaklinjući na otvorenost, poštenost i spremnost na razgovor i, ne na kraju, na ljubav prema neprijatelju, u najboljem slučaju su bezuspešno prikrivali licemerje crkvene diplomatije.

Kao u najgora vremena hrišćanske istorije hrišćani se priklanjaju različitim interesnim grupama. Sataniziranje drugih, npr. Srba ili Rusa na Zapadu poprima strahovite razmere. Nedostaje prava, pouzdana informacija o stvarnom stanju u Srbiji, u Ukrajini, Belorusiji i Rusiji. Politički i ekonomski interesi faktički određuju slike u mas-medijima. Mnogo hvaljena sloboda mas-medija nudi se poput dogme, bez davanja mogućnosti da se kritički pita da li sloboda stvarno postoji.

Zar ne bi trebalo da za hrišćanina bude. legitimno, na primer, sledeće pitanje: koja su životna očekivanja i ciljevi čoveka čije su poglede na svet oblikovali mas-mediji. Ovamo spada i pitanje koje se tiče neposredno nas: uolikoj meri se dijakonsko delovanje određuje potrebama koje najvećim delom nastaju usled takvog pogleda na svet.

Da li se dijakonija crkava na nekim mestima pretvorila u instrument politike? U poslednja dva meseca u Poljskoj su rimokatoličke zajednice, vladine institucije i mnoge humanitarne organizacije skupljale pomoć za Albance, a pravoslavne zajednice za Srbe. Kada postoji ovakva polarizacija, razgovor nije jednostavan. Pogoršanje ekumenske atmosfere poslednjih godina upotpunjuju slike jednim novim uznemiravajućim aspektom.

Danas je naročito potrebna spremnost na dijalog. S obzirom na izazove sa kojima smo svi suočeni nije moguće povlačenje u izolovan život sopstvene verske zajednice ili u individualnu pobožnost. Takvo povlačenje se pre svega ne može teološki održati. Opravdanje (spasenje) koje nam je poklonio Hrist ne vodi samo do obnovljenja svakog pojedinog čoveka. Ono vodi osnivanju zajedništva izbavljenih, u Hrista verujućih ljudi, tj. nastajanju Crkve. Zajedništvo verujućih - Crkva, Hristovo telo - ima svoje mesto u ovom svetu. Njena služba se sastoji u posvećenju ovog sveta, čitave Božje tvorevine. Ova služba je neophodna u svakoj generaciji i u svakom vremenu.

DOPRINOS DIJAKONIJE SOCIJALNOJ BUDUĆNOSTI

(Paolo Ricca, tekst predavanja na skupštini Švajcarskog dijakonijskog udruženja, Cirihi 1998.)

Kada govorimo o dijakoniji, govorimo o srcu hrišćanstva. Gde god to srce kuca, nalazimo i hrišćanstvo. Gde to srce ne kuca, tamo hrišćanstvo prestaje. Čak kada i dalje opstoji spoljašnji privid, ipak je sadržina hrišćanstva izgubljena. Zato mi je dijakonija toliko važna. Ona predstavlja Božji veliki poduhvat.

Dijakonija je srce hrišćanstva

Ona je doslovno rečeno bogoslužje, ali ne u tom smislu da mi svojim dobrim delima služimo Bogu, nego da On svojim dobrim delima služi nama po Isusu Hristu. Bog je prauzrok dijakonije. On je taj veliki, večni služitelj čovečanstva. Njegovo vladanje se sastoji u služenju. U crkvi dijakonija postoji samo zato što postoji Božja dijakonija. Često se tvrdi da je dijakonija deo života ili jedna od dimenzija crkve. Istina, možemo i da preokrenemo ovu rečenicu pa smo time bliži istini; crkva je deo, jedna dimenzija Božje dijakonije.

Evo moje teološke zasnovanosti za polazište i cilj dijakonije. Polazna tačka je Bog. Na toj osnovi možemo svoja razmišljanja da nadogradimo u tri stepena:

- Isus kao dijakon, a crkva kao dijakonisa;
- isprepletenost Evanđelja i dijakonije;
- doprinos dijakonije socijalnoj budućnosti Švajcarske i Evrope.

Isus dijakon

"Sin čovečiji nije došao da mu služe, nego da posluži i da život svoj da kao otkup za mnoge" (Mt 20,28).

Prema ovoj odlučujućoj rečenici služenje je sadržina i smisao Isusovog života. U sveukupnom opisu njegove ličnosti i života ne navodi se ni jedna druga svrha. On je došao da služi. Služenje nije deo njegove namere, nego je sama namera. Postoji i druga čuvena rečenica koju je Isus uputio svojim učenicima: "Ja sam među vama kao služitelj", doslovno "diakonos" (Lk 22,27). Dijakonija je ključna sadržina, bitna supstanca Hristovog života. Postoji naveštenje, postoji oproštenje greha, postoji izlečenje, ali sve ovo je sadržaj služenja!

Isus je služio, učenici žele da vladaju

Moramo kazati i reč dve o učenicima. Očito je da oni ne slušaju rado Isusove reči o služenju. Njihove misli nisu usmerene na služenje, već na vladanje. Oni žele da budu zajednica jednog gospodara a ne zajednica jednog sluge.

Oni žele da sede zdesna i sleva Isusovog prestola u njegovoj slavi. No, on govori: "Ko želi da bude najveći među vama, neka bude kao služitelj" (Lk 22,26). Samo je sluga velik. Zašto? Zato što je Isus, najveći, sluga.

Dijakon je jedina titula koju je Isus sam sebi dao

Dijakon (đakon) je jedina titula koju je Isus, očito, sam sebi dao. Sve druge titule u ostala tri evanđelja, čak i Sin čovečiji, koristio je samo indirektno. Direktno i sa sigurnošću o sebi je govorio kao o sluzi. Ovo je važno za shvatanje njegovog identiteta. A kada shvatimo Isusov identitet, tada možemo da razumemo i identitet sveg hrišćanstva, identitet Crkve. Polazeći od samog njegovog bića, jasno je da je on u osnovi dijakon. Zato Crkva može da bude samo dijakonisa. Dijakonija je bit crkve, njena osnovna svrha, njena bitna karakteristika - kao što je to bilo i kod Isusa. Reč dijakonija je u Novom zavetu sveobuhvatna i sadrži mnoga različita značenja. Zbog toga ne čudi što ostaje tako nejasna. Kao dijakonija se označava kako služenje oko stola tako i služba propovedanja u crkvi; čak i sabiranje darova za siromašne u Jerusalemu i vršenje apostolske službe. I zato što je crkva dijakonisa, to je sve ono što čini dijakonija. Iz istog razloga je zvanje dijakona u Novom zavetu veoma nejasno. Dijakonija nije zvanje, već bit svih zvanja, zvanje hrišćanstva uopšte. Zato dijakonija u prvom redu nije čin već bit. Udeo u Isusovom bitku označava sudelovanje u Božijoj biti. Dijakonija je ukorenjivanje u Isusovom postojanju. Zbog toga nas ona vodi kako u dubinu ljudske bede tako i u dubinu božanskog života.

Hrišćanska dijakonija bez Hrista?

Dijakonijsko delovanje Crkve u Evropi veoma je poraslo od Drugog svetskog rata naovamo, dok se hrišćanstvo smanjilo. U našim zemljama postoji danas više dijakonije a manje hrišćana nego ranije.

Ima sve više dijakonije, a sve manje hrišćana

U ovome se krije opasnost koja se danas već veoma jasno oseća. To je opasnost jedne dijakonije bez hrišćana. Sve više je hrišćanskih dijakonijskih ustanova kojima se, doduše, hrišćanski upravlja, a delimično ih hrišćani i finansiraju, ali u kojima više ne rade hrišćani. Hrišćansko upravljanje dijakonijom nije dovoljno da bi ona imala hrišćansko obeležje. Za ovo su potrebni hrišćani, to znači ljudi koje potiče duh dijakonije. Već sam ukazao na to da dijakonija nije samo ono što osoba čini, nego što osoba jeste; nije samo delo, već i bit. A ta bit je duh. Sveti duh, Božiji duh, Hristov duh sačinjavaju bit.

Opasnost hrišćanske dijakonije bez Hrista susreće se sa opasnošću jedne dijakonije bez duha dijakonije, znači "bezdušne" dijakonije. Stiče se utisak da hrišćanska dijakonija danas sve više poseduje telo a sve manje duh, te da se ova tendencija sve više pojačava. Međutim,

znamo da telo bez duha, kao ni preveliko telo sa premalo duha, ne može da prenosi život. Zbog toga je toliko važno da hrišćanska dijakonija vodi računa kako o telu, tako i o duhu dijakonije. Odgovornost za dijakonijski duh moraju preuzeti hrišćani zato što stoje u odnosu prema Isusu, dijakonu. Iz zajedništva sa dijakonom nastaje dijakonski duh. Doprinos dijakonije budućnosti društva mogao bi biti u sledećem: nije neophodno da bude više dijakonije, ali je neophodno da bude više duha dijakonije! To je potrebno svakoj državi, Evropi, pa i samoj Švajcarskoj, ako teže socijalnoj pravdi i miru. To je potrebno našem društvu. Crkve mora da postanu jedna vrsta centrale dijakonskog duha. A to se ne može kupiti novcem. To nastaje samo iz isprepletenosti Evanđelja i dijakonije.

Druga bitna primedba u odnosu na ovu isprepletenost mogla bi da se predstavi na sledeći način: dijakonija ne treba da bude samo posledica Evanđelja, već deo Evanđelja. Poznato je da je Evanđelje za Isusa označavalo dve stvari: naveštanje i lečenje, oprostjenje i ozdravljenje, reč i delo. Jovan kaže da u početku beše Reč. Matej kaže: reč i delo. On opisuje Isusovu delatnost ovim rečima: naučavao je i lečio sve bolesti u narodu. Reč i delo. Reč stvara, delo navešta. Evanđelje se sastoji i od jednog i od drugog, od dela i od reči; od govora i od dela. "Šta je lakše, reći: oproštaju ti se tvoji gresi, ili reći: ustani i hodaj?" (Lk 5,23). Na koji način oduzeti doživljava Božiju milost? Oproštenjem greha ili isceljenjem bolesti? I kroz jedno i kroz drugo. Isus je činio i jedno i drugo. Zato što jedno i drugo čine jednu celinu. Evanđelje u Isusovom smislu je radosna vest kako za dušu (oprostjenje greha), tako i za telo (izlečenje oduzetog). Dijakonija je Evanđelje za telo, za čoveka pojedinca i za čitavo čovečanstvo. Za bolesno, ranjeno, pothranjeno, prodato, iskorištavano telo.

Sakramenat pranja nogu

Dokaz da je dijakonija delo a ne samo posledica Evanđelja pokazuje se u tome što u Novom zavetu nalazimo pravi pravcati sakramenat dijakonije, naime, pranje nogu. Istina, hrišćanske crkve to uglavnom sve do danas potiskuju. Prema mom mišljenju trebalo bi pranje nogu, pored krštenja i Gospodnje večere proglasiti trećim sakramentom, Pranje nogu je jedini sakramenat za koji se sa sigurnošću može reći da ga je Isus ustanovio.

Prema Evanđelju, Isus na kraju Gospodnje večere nije rekao da treba da je ponavljamo. To je, svakako, bio podrazumevao. Ali on to nije izričito rekao. Rekao je samo da je više neće slaviti dok je ne budemo zajedno slavili na nebu. Samo se u Pavlovoj tradiciji svaki put naveštavala Isusova smrt. Ali pri pranju nogu Isus je rekao: vi činite onako kako sam ja vama učinio. Stoga je moguće reći: pranje nogu je jedini sakramenat koji je Isus stvarno ustanovio za crkvu. A upravo njega crkva nije preuzela. Zato što je namesto priznavanja Isusa kao dijakona stupilo priznavanje Isusa kao Gospoda, pa je zanemaren i njegov dijakonski sakramenat. Isus dijakon je nestao i, logično, zajedno s njim i njegov sakramenat. Ostao je samo Gospod, što je, po mom mišljenju, velik gubitak za vernike i za svet.

Doprinos dijakonije jednoj socijalnoj državi

Prvi i najnužniji doprinos dijakonije je da učini ono moguće i ono nemoguće kako bi socijalna država imala neku budućnost. Preduslov naše teme "Doprinos dijakonije socijalnoj budućnosti Švajcarske" jeste to da Švajcarska ima socijalnu budućnost. Ali to se uopšte ne razume samo po sebi. Pitanje i ozbiljan problem je to na koji način da se izađe na kraj i obezbedi sve složenije finansiranje jedne socijalne države u budućnosti.

Ne dopustiti razgradnju socijalne države

Na primer, izrazito raste broj penzionera i njihova životna očekivanja. Na drugoj strani sve više se smanjuje broj zaposlenih. Tako nastaje veoma ozbiljna situacija da socijalna država, koja je za nas dosad bila nešto što se razume samo po sebi, jednostavno ne može i dalje da postoji. Sada se na sav glas govori o reformama, a i ja verujem da su one neophodne. Jer ne odgovara pravdi sve ono što pada pod pojam "socijalna država". U tom smislu su reforme neophodne. Ali u čemu se sastoji naš doprinos kao hrišćanske dijakonije? Mi moramo ostati budni kako reforme ne bi sa sobom donele i samovoljno razgrađivanje. To je naša dužnost kojoj moramo dati prednost.

Dijakonizovanje društva

Naš drugi doprinos, koji je usko povezan sa prvim, mogao bi da se predstavi kao dijakonizovanje društva. Ovo dijakonizovanje je već počelo; i moderno demokratsko društvo se shvata kao dijakonizovano društvo, jer socijalne službe su jedan oblik dijakonije. Moderna država je spremna da preuzme zadatke dijakonije.

Pravednost, milosrđe i čovečnost su sestre

Dijakonije nema bez pravednosti i milosrđa. Oba ova pojma imaju, naravno, svoje utemeljenje u Bogu. Bog je pravedan i milostiv. I pravednost i milost su neophodne za svakog čoveka i za svako ljudsko društvo. Ne samo pravednost, ne samo sloboda, već takođe i milosrđe neophodni su za društvo, a ne samo za crkvu ili za nekoliko hrišćana, želi li ono da ostane čovečno. Pravednost i milosrđe su temeljni preduslovi za opstanak ljudskog društva. Pravednost, milosrđe i čovečnost su tri sestre koje dijakonija drži na okupu. Zbog toga je dijakonija kao instrument neprekidno neophodna društvu za njegovo očovečenje. To je drugi velik doprinos hrišćanske dijakonije socijalnoj budućnosti Švajcarske i Evrope. Ona treba da stoji u službi dijakonizovanja društva, jer dijakonizovanje proizvodi čovečnost kao plod susreta pravednosti i milosrđa.

Dijakonsko oko

Treći doprinos hrišćanske dijakonije proističe iz njenog sadržaja. Ovaj sadržaj moguće je opisati glagol ima "videti", "govoriti", "činiti". Preduslov za dijakonijski rad je da čovek vidi. Po meni su otvorene oči alfa, a možda i omega dijakonije. Ali šta čovek treba da vidi? U dijakonijskom području se vide beda ili glad, nevolja, vezanost. Ali nimalo nije lako da se iza nevolje, iza vezanosti, iza gladi vidi čovek. Stranca vidimo odmah, ali čovek stranac ostaje skriven. Znači, potrebno je dijakonsko oko. Za ovo nije dovoljno obično, ljudsko oko. Ovim dijakonija tek počinje. Nije slučajno što se u govoru u Mateju 25 sve odlučuje gledanjem. "Gospode, kada te videsmo gladna ili žedna?" Kada vidimo glad, kada vidimo nevolju, obično skrećemo pogled. Kada vidimo patnju, bežimo. Kada ćemo pristupiti bliže? Kada vidimo čoveka a ne samo njegovu bedu? Zašto ljudi u Mateju 25 nisu videli Sina čovečijeg? Zato što nisu videli čoveka. Sin čovečiji se može videti samo kada vidimo čoveka. Oni ljudi su svaki put videli samo glad, tamnicu, stranca, bolest. To je naš treći veliki doprinos socijalnoj budućnosti Švajcarske: da naučimo videti ljude sa problemima. To nije isto. Društvo vidi probleme, ali često previdi čoveka. Pored toga često vidi probleme tek onda kada dođe do kriminala. Dijakonija je, takoreći, Božje oko u društvu koje vidi čoveka problema, a probleme pre no što dođe do kriminala.

Zastupnički govor i delovanje

Gledanju mora da se pridruži govor. Uloga hrišćanske dijakonije je, s jedne strane, uloga služiteljice, to je uloga delovanja i cutanja, jer sluga čuti. No, ona ima i ulogu govora kao zastupnik slabih. Još do nedavno je dijakonija isključivo bila svesna uloge sluge. Ali s pravom je počela da ulogu zastupnika slabih povezuje sa ulogom služiteljice. Dijakonija ne znači samo činiti, nego i govoriti. Dijakonija se javlja za reč.

Dijakonija čini čuda

Šta to ima da kaže? Ona izgovara ono što inače ostaje neizrečeno, ona je reč za neme, reč za one koji čute. Biti zastupnik slabih znači zastupati ne sebe lično, već slabe.

Govor dijakonije je zastupnik reči koja se ne čuje. To nije lako, ali to je cilj zastupništva hrišćanske dijakonije. U tom smislu je doprinos dijakonije važan doprinos demokratizovanju društva, jer u jednom demokratskom društvu treba da se obezbedi mogućnost da se čuje svačiji glas.

I konačno dolazimo do delovanja. Šta dijakonija treba da čini? Rekao bih da bi trebalo da stvori čuda. Znate da Isusova isceljivanja nisu uvek, već samo ponekad, bila označena kao čuda. Šta je čudo? Čudo je kada se dogodi ono što je izgledalo nemoguće. To je čudo. Mnogo od onoga što je danas moguće još u prošlom veku je bilo nemoguće. Na primer, bolnice u

Evropi su bile nepoznate sve do ranog srednjeg veka. U to doba bolest je bila samo privatna stvar pojedinca, a pri tom smatrana i Božijom kaznom. I pošto se na bolest gledalo kao na lični problem ili kao na problem u odnosu prema Bogu, niko drugi za to nije odgovarao. Znači, bolnica je tipično čudo, jer je postojalo vreme kada su takve ustanove izgledale nemoguće.

Delovanje bi trebalo da ima za cilj da se ni jedna ljudska nevolja ne smatra beznadežnom. Postoji nada, upravo tamo gde je nema. Postoji mogućnost, upravo tamo gde je nema. To je granica, krajnja granica hrišćanske dijakonije. Trebalo bi da uvek razmišljamo polazeći od ove krajnje granice, odakle nas poziva Bog. Odande možemo rasporediti i ono svakodnevno. Ne ono realno, nego ono što se još nije dogodilo, ono novo, jer ono zamislivo treba da bude granica za delovanje dijakonije. Dijakonija, dakle, u svojoj biti nije samo zastupnica slabih, već je i zastupnica vere, vere koja premešta planine. To je vera koja je potrebna za celokupni hrišćanski život, ali naročito vera koja je neophodna za dijakoniju.

RAZMIŠLJANJA O DIJAKONIJI

Povodom susreta hrišćana iz istočne Evrope i donošenja deklaracije iz Bratislave

(Hans Jorgen Torkelund)

Juna 1994. prihvatio sam poziv da prisustvujem drugim po redu »Dijakonijskim danirna« luteranske crkve u Estoniji, koji su održani u jednoj skromnoj vikendici na jugoistoku Estonije u blizini mesta Otepee.

Susret je bio posvećen temi »Ljubi bližnjeg svoga kao samoga sebe«. Svakog dana je održano samo po jedno predavanje, jedna služba i završna pobožnost jer su u središtu programa bili razgovori između grupa. Moja supruga i ja učestvovali smo u radu grupe »Pomoć za razvoj«.

U Danskoj bi se razgovor o takvoj pomoći ticao pitanja o tome kako **mi** materijalno i finansijski možemo pomoći drugima, jer polazimo od toga da smo **mi** bogati, a oni **drugi** siromašni.

Začuđujuće je bilo to što su se razmišljanja u estonskoj grupi, u kojoj je bilo 15-16 osoba, kretala u sličnom pravcu. Ova grupa je postavljala pitanja poput ovih: Kako možemo pomoći našim susedima u Rusiji i Belorusiji, koji su siromašniji od nas? Niko, naravno, nije imao gotove odgovore.

U razgovoru su uglavnom bila zastupljena sledeća stanovišta: Mi smo u situaciji primaoca, mi primamo pomoć od crkvenih organizacija iz Finske, od ostalih skandinavskih zemalja i naročito iz Nemačke. Na taj način se izgrađuju partnerske i pobratimljene zajednice. Pitanje je, međutim, kakav doprinos možemo dati mi iz Estonije? Šta jedna bogata crkvena zajednica sa Zapada može da nauči od nas?

Nakon 50 godina sovjetske okupacije dobrodošli su svi kontakti sa Zapadom i pomoć koja je s tim povezana. Ali mi hoćemo da budemo **partneri**, a ne samo primaoci pomoći.

Bilo mi je teško da tada učestvujem u diskusiji. Samo sam sedeo i gledao naborana, umorna i iskrena lica naših domaćina. Trebalo je da im kažem: »Nemojte da se brinete zbog toga. Mi možemo od vas tako mnogo da naučimo«. Njihov angažman i rad je bio ogroman. A sada su sedeli tu sa nama i razmišljali o tome, kako da ono malo što imaju iskoriste na najbolji način za dobrobit drugih. Bili su pravi pioniri dijakonije, a da toga uopšte nisu bili svesni.

Volonterski rad je bio izjednačen sa prostitucijom

Kao i na sastanku u Estoniji, i u Bratislavi su preovladavali razgovori u grupama od po 20 učesnika, koji su zajedno provodili skoro ceo dan.

Tu sam slušao jednog starijeg temperamentnog gospodina iz Rumunije, dr Herberta H. Hofmana (Hoffmann), koji je bio tako uverljiv da ga ne bih želeo za suparnika u nekoj diskusiji. On je rekao: "Naš najveći problem nije novac, niti naši kontakti sa donatorima na Zapadu, već kako da u našem društvu izgradimo novo okruženje odgovornosti i spremnosti za pomoć i kako mi kao hrišćani da doprinesemo tome. Kako, na primer, privoleti ljude da dobrovoljno i bez nadoknade rade nešto za druge! Kako da ljudi čine milosrdna dela, kako da im uzor bude milosrdni Samarićanin, kada je za vreme komunizma ova vrsta dobrovoljnog rada bila nezamisliva i po tretmanu izjednačena sa prostitucijom!

Prilikom "Druge baltičke dijakonijske konferencije", održane u Talinu septembra 1992, Kuno Pajula, tadašnji nadbiskup, izjavio je: "Za vreme pedesetogodišnje sovjetske okupacije Estonci su naučili novu poslovice koja glasi: Ko ne potkrada državu, ne voli svoji porodicu".

Margareta Neliubova iz Moskovske patrijaršije izjavila je u Bratislavi: "Dijakonija kod nas ima prekid od 70 godina. Crkvi je bilo zabranjeno da se bavi bolesnima, siromašnima i decom. Stoga nema nikoga, čak ni u crkvenim opštinama, za koga bi bilo prirodno da razmišlja u dijakonijskom pravcu. Moramo se vratiti više od 70 godina u prošlost da bismo tamo pronašli polaznu tačku za naš rad".

U mojoj grupi je bio Jirži Luki iz Biblijskog društva u Pragu, koji je tada primetio: "Kada se radi o dijakoniji, mi Česi je u poslednjih 40 godina nismo imali."

I jedan luteran iz Varšave, Andrej Vojtovič (Andrzej Wojtowicz), koji je predstavljao Poljski ekumenski savet, izvestio je o sličnom: "Moralni principi koji su stvoreni za vreme 45 godina socijalizma, predstavljaju najveću smetnju crkvenim nastojanjima da izgradi novu dijakoniju, iako za njom postoji ogromna potreba."

Što sam više slušao priloge po grupama i sa plenarnog zasedanja bilo mi je sve jasnije - zajednička tačka u kojoj se Zapadna i Istočna Evropa mogu sresti jeste pitanje morala, ili tačnije mentaliteta. Kakav je to mentalitet koji pokreće dijakoniju i kakav mentalitet ona izgrađuje?

Na prvi pogled se čini da postoje velike razlike između Istoka i Zapada i da je Zapad i u ovom pogledu "bogatiji". Nedavno sprovedeno istraživanje pokazalo je, na primer, da se u Danskoj veoma velik broj ljudi bavi neplaćenim, dobrovoljnim radom.

Podrobnije istraživanje će veovatno pokazati da i u Danskoj postoje brojni problemi koji se tiču morala i mentaliteta. Vaspitači i negovatelji u dečjim vrtićima i školama govore o nedostatku koncentracije i sposobnosti slušanja kod dece kao čestom, sveprisutnom fenomenu. Deca su zbunjena, a zbog velikog broja razvoda mnoga odrastaju u domovima bez odraslih muškaraca. Ljudi žive nestalnim životom, lutajući i tražeći sebe, dok su oni u čijem životu postoji neprekinuta crvena linija vodilja veoma retki. Prevara i krađa su opšteprihvaćene, posebno onda ako se oštećuje finansijski zavod ili lanac robnih kuća. O etičkim pitanjima se žestoko diskutuje: genetski inženjering, eutanazija ... Veliko je interesovanje za religiju, ali je mnogo konfuzije a malo istinskog razumevanja. Mnogi se prema religiji odnose poput kupaca u velikoj samoposluzi: uzimaju nešto sa jedne police, pa onda nešto drugo sa druge police ... Da li smo kao narod svesni svojih sistema vrednosti i njihovih temelja?

Bez duha i radosti nema dijakonije

U toku razgovora u plenumu postajalo je sve jasnije da se dijakonija ne svodi samo na pružanje konkretne pomoći, već da ona posreduje duh Biblije i da je u njoj utemeljena, te da se može govoriti o dijakoniji kao kulturi!

Sestra Ute Hampel, dijakonisa iz Nemačke, održala je lepo i mudro predavanje o „**Dijakoniji kao hrišćanskom iskustvu i duhovnom konceptu života**“. Na kraju predavanja postavila je pitanje: Kakav "duhovni životni koncept" treba da zastupamo danas u dijakoniji.

Biskup Jan Šarek (Szarek) iz Varšave je rekao: „Najvažniji zadatak crkve je da probudi dijakonijsku svest i da se usredsredi na dijakonijske aktivnosti. Postoji opasnost od nove podele Evrope - ovog puta na bogati Zapad i siromašni Istok. Cilj našeg dijakonijskog delovanja treba da bude izgradnja **dijakonijske kulture ili dijakonijskog načina života**.

I tada je Jan Šarek rekao nešto s čime se ja u potpunosti slažem: "Crkve u Evropi moraju da daju zajedničko svedočenje: **Samo Evanđelje može pružiti onu radost koja ljude osnažuje za dijakonijski rad.**"

Dijakonija - proročka, politička, svakodnevna

Rezultat šestodnevni razgovora je donošenje "Deklaracije iz Bratislave: Na putu ka viziji dijakonije u Evropi". Ova deklaracija, na osam stranica DIN-A5-formata, prevedena je dosad na najmanje 11 jezika.

Cilj razgovora je bio da se pronađe zajednička formulacija dijakonije. Prvo je planirano da završni dokument ima oblik "povelje" (charter). Više nas je bilo protiv toga, jer smo to smatrali preambicioznim. Tako smo se svi složili sa terminom "deklaracija". Svaka reč je pažljivo odmeravana i u predlogu teksta, pored brojnih sitnih, izvršene su i dve bitne izmene.

Zahvaljujući zalaganju sestre Ute Hampel, Deklaracija kao izvore današnje dijakonije izričito spominje sestrinstva i bratstva dijakona i dijakonisa.

Druga izmena je izvršena na moj predlog.

Deklaracija je u delu koji se odnosi na današnje izazove dijakonije sadržavala samo ono što se smatra „proročanskom - profetskom dijakonijom“ - to su proročki, kritički glasovi koje često nazivamo i „političkom dijakonijom“. To međutim nije dovoljno, mada proročka ili politička dijakonija ima svoje opravdanje. Dijakonija često ima političke efekte. Tako je bilo i kada su se u 19. veku danske dijakonise izborile za to da nega bolesnika bude predmet u školama i na fakultetima, ili kada su dijakonijske ustanove utvrdile svoje standarde rada, te kada su mnoge dijakonise prešle iz dijakonijskih u državne bolnice - sve to je imalo političke posledice po danski sistem zdravstvene zaštite. Postignuti su veliki rezultati, ne velikim rečima, već mukotrpnim, strpljivim i dugogodišnjim radom.

Iako je sintagma profetska dijakonija opravdana, ja je ipak ne volim i nikada je ne upotrebljavam.

Koji su primeri relevantnih, aktuelnih dijakonijskih zadataka, spomenutih u nacrtu Deklaracije iz Bratislave?

To su pojave na koje upozoravaju i novinski naslovi: droga, AIDS, diskriminacija, ksenofobija i rasizam, nasilje i kriminal, nezaposlenost i strukturalni problemi na tržištu rada.

Svi ovi problemi su nesumnjivo izazovi za dijakoniju.

Ali, gde se na osam stranica teksta moglo pročitati nešto o dijakoniji svakodnevne?

Dijakonija je menjanje pelena i brisanje nosa

Svakodnevica dijakonije nije uzbudljiva i ne može biti tema novinskog naslova.

Svakodnevna dijakonija nije dramatična, niti ima veze sa politikom. Pa ipak je svakodnevna dijakonija onaj pravi, stvarni i najčešće zastupljeni oblik dijakonije: to je nega bolesnika, briga za stare, tešenje ožalošćenih, vaspitanje dece. U osnovi svih aktuelnih zadataka dijakonije leži nepromenljiva činjenica da će u svim zemljama - kako u bogatim, tako i u siromašnim, na Istoku i na Zapadu - uvek biti ljudi koji će biti bolesni, koji će umirati, stradati u saobraćanim nesrećama ... i uvek će se rađati deca.

Ukratko, dijakonija polazi od činjenice da se starim ljudima moraju menjati pelene, a maloj deci brisati nosevi. Nema nikakvog prestiža u izvršavanju ovih zadataka, ali se oni moraju izvršiti i tu dijakonija uvek ima pionirsku ulogu. Tamo gde to ne čini, ona rizikuje da se svede na banalni eho aktuelnih društvenih diskusija.

Ranije sam zastupao stanovište da dijakonija sve svoje snage mora posvetiti pionirskim zadacima i da tako osvojena nova područja rada može i mora zatim prepustiti drugima. U međuvremenu sam promenio mišljenje i sada smatram da se dijakonija mora angažovati na oba načina. Dijakonija uvek mora istraživati nove puteve i preuzimati pionirske zadatke, ali ostati i u službi svakodnevne dijakonije. Jer, obe šine su potrebne da bi voz ostao na koloseku.

U zdravlju, obrazovanju i nezi bolesnika moraju postojati ljudi koji su nosioci hrišćanskih vrednosti, jer bi, u suprotnom, sve bilo moguće - neko bi možda postavio i pitanje da li se stari ljudi uopšte moraju negovati! Ne tako davno, nacisti su smatrali da imaju pravo da ubijaju duševne bolesnike! A zagovornici učenja o reinkarnaciji smatraju da bolesnike treba ostaviti da pate, jer bol dovodi do prosvetljenja!

Na konferenciji u Bratislavi nije bilo dovoljno vremena za predavanja o ovim dilemama, ali sam imao prilike da u kratkim tezama iznesem svoja razmišljanja. To je, zatim, dovelo do toga da se u tekst Deklaracije unese rečenica:

"Dijakonija služi ljudima u svakodnevnom životu, npr. u slučaju bolesti, gladi, starosti, tuge, telesnih, duševnih i društvenih potreba."

ODLUKE DRUGOG EVROPSKOG EKUMENSKOG SKUPA U GRACU

Drugi Evropski ekumenski skup, koji je održan 1997. godine u Gracu, bio je posvećen POMIRENJU, kao putu međusobnog približavanja i dijaloga svih crkava Evrope. Na skupu su pored završne poruke usvojene i razne preporuke za budući rad, a jedna od njih se odnosi na dijakoniju.

Pravednost i pomirenje su bile ključne reči skupa i u svakoj prilici je naglašavano da pomirenje nije zamena za pravednost, i da bez pravednosti nema ni pomirenja. Ovo se čulo i u programima koji su se bavili **dijakonijom**. Interesantno je napomenuti da su u ovim programima zajedno nastupali Eurodijakonija, koja objedinjuje dijakonijski rad evropskih protestantskih crkava i katolički Caritas.

Jedan od foruma se bavio *HRIŠĆANSKIM ZALAGANJEM ZA SOCIJALNU PRAVDU*. Kao osnova dijaloga poslužila su dva važna teksta: "Deklaracija iz Bratislave" i "Konsultacija crkava i crkvenih organizacija u Evropskog uniji o pitanjima siromaštva i socijalne marginalizacije".

Ova dva dokumenta izražavaju solidarnost crkava i crkvenih organizacija sa nemoćnima, siromašnima i diskriminisanima. Oni ukazuju na puteve kojim treba da idu hrišćani i društvo kao celina kako bi se približili pravednijoj Evropi.

Osnovna ideja, od koje se pošlo, jeste naše verovanje da smo pomireni sa Bogom zahvaljujući njegovom delu milosrđa. Međutim, ako želimo da zadržimo dar milosrđa samo za sebe, to znači da ga uskraćujemo drugima. A Božji darovi se moraju deliti sa drugima. To je smisao i cilj svake dijakonije. Pomirenje, pravednost i milosrđe moraju ići zajedno.

Na forumu su se, između ostalog, čule i sledeće teze:

- na jednoj strani su beda i siromaštvo, a na drugoj kao odgovor na to dijakonija, hrišćanska služba i milosrđe. Ali milosrđe samo po sebi nije dovoljno, potrebna je i pravednost;
- za dijakonijski rad je pored znanja i obučenosti neophodna i duhovnost;
- hrišćansko, dobrovoljno delovanje (volonterski rad) suština je dijakonije;
- crkva ne samo što ne odaje priznanje onima koji rade njen posao (znači volonterima), nego ih često i onemogućava;
- crkve treba da poštuju, cene i vrednuju rad volontera - samo u Velikoj Britaniji vrednost volonterskog rada iznosi 60 miliona funti godišnje;
- crkva treba da ima hrabrosti da se pobuni protiv društvene nepravde, nezaposlenosti i svake marginalizacije, da zahteva oporezivanje i pravednu preraspodelu kapitala i reformu poreskog sistema;
- crkva treba da se brine o posledicama, ali ne sme ni da zatvara oči pred uzrocima bede, nezaposlenosti i izbeglištva;
- crkva treba da radi na međunarodnom nivou, da bude prisutna u politici i svuda tamo gde se donose važne odluke (u Briselu, Evropskom parlamentu);
- pomirenje se može ostvariti samo ukoliko se ostvari i socijalna pravda;
- crkve ne treba da se bave samom sobom - njihov cilj treba da bude dijakonija;

- najvažniji zadatak dijakonije je da se bori za pravedno društvo - za pravednost i za ljubav među ljudima - to su dve strane iste medalje;
- cilj dijakonije je oslobađanje od nepravde i bede, kao i briga za potisnute i obespravljene, pre svega, ali ne paternalistička briga, već takva koja podstiče njihovo osnaženje - školovanje, prenošenje iskustva, znanja;
- problem izbeglica je jedan od najvećih problema Evrope, a jedan od prevashodnih zadataka dijakonije je briga da se oni prime kao braća i sestre i da se odbrani njihovo dostojanstvo

U Gracu su usvojene preporuke koje se tiču rada crkava na obezbeđivanju socijalne pravde, prevazilaženju siromaštva, marginalizacije pojedinaca i grupa i ostalih oblika diskriminacije, i zato će se crkve

- zalagati za pravednu podelu posla i podržati sve inicijative za rešenje problema nezaposlenosti;
- uvek boriti protiv svakog oblika diskriminacije (npr. diskriminacije starih i hendikepiranih);
- boriti protiv rasizma i zalagati se za efikasnu zaštitu izbeglica i azilanata;
- podržati ostvarenje Deklaracije iz Bratislave.

Sa skupa u Gracu upućen je i poziv Konferenciji evropskih crkava i Biskupskoj konferenciji da podržavaju crkve, ne samo onda kada se one zalažu za ostvarenje individualnih i političkih prava, već i onda kada se bore za socijalna, kulturna i ekonomska ljudska prava.

U Gracu je crkvama preporučeno da nastoje da i pored svih mera za štednju **očuvaju svoj dijakonijski rad.**

I da završimo sa završnom porukom iz Graca. Crkva se obavezuje da će:

- poštovati ljudska prava i demokratske procese;
- sarađivati u borbi protiv svih oblika nasilja, posebno protiv nasilja prema ženama i deci;
- pojačano se zalagati za socijalnu pravdu i solidarisati se sa žrtvama socijalne nepravde;
- staviti čoveka iznad ekonomskih interesa, boriti se protiv nezaposlenosti, posebno mladih ljudi;
- štiti i braniti dostojanstvo i pravo izbeglica, migranata i prognanih lica.

Dva završna stava, koja se takođe odnose i na socijalni rad crkava, glase:

10. Pomirenje, kao blagoslov Boga i izvor novog života, ohrabruje nas da sa našim sestrama i našom braćom, koji usled predrasuda u pogledu rase, pola, etničkog porekla, starosti i religije bivaju progonjeni i izopšteni, gradimo jednu istinsku humanu zajednicu. Duh praštanja zahteva da egocentričnom individualizmu suprotstavimo saznanje da su razlike dobro koje nam pomaže da otkrivamo divnu raznolikost jedinstvene Božje tvorevine.

11. Kao evropske crkve i hrišćani odlučno se solidarišemo sa onima koji nemaju, sa izopštenima i odbačenima. Svako ljudsko biće nam je brat ili sestra za koga / koju je Hristos umro i uskrsnuo. Svako ljudsko biće je stvoreno po slici Svete Trojice.

EVROPA I SOCIJALNA PRAVDA

(Hans Jørgen Torkelund)

1. Dijakonija je težak socijalni rad koji nije uvek isplativ

Svaka hrišćanska nevladina organizacija koja radi u oblasti socijalne pomoći, svoju motivaciju dobija iz Božje ljubavi i zapovesti da ljubimo svoje bližnje kao sebe same. A ljubav u biblijskom smislu nije nikakvo romantično osećanje, već, naprotiv, delotvorani težak rada.

Bolesnima, umirućim i ožalošćenima svuda su potrebne pomoć i podrška, a deci ljubav i pažnja kako bi odrasla. To su činjenice koje se nikada neće promeniti, i izazovi i zadaci poput ovih prisutni su danas svuda i određivaće i u budućnosti svakodnevni dijakonijski rad.

Dijakonijska aktivnost bi negirala sopstveni identitet ako bi se posmatrala samo sa ekonomskog stanovišta. Svuda gde je to moguće treba ohrabriti ljude za samopomoć, a tamo gde to nije moguće treba pružiti pomoć.

2. Saradnja između socijalnih službi i nevladinih organizacija je poželjna i od velike je koristi

Već više od sto godina nevladine organizacije prve registruju postojanje socijalnog problema i zatim pokušavaju da nešto urade u cilju rešavanja tog problema. Kasnije, kada taj problem postane opštepoznat, rešavanje preuzimaju država ili socijalne službe. Tako su preteče moderne države blagostanja nevladine organizacije koje su ovu pionirsku ulogu zadržale do današnjih dana.

Za razvoj socijalne pravde od velikog značaja je pozitivan odnos između nosilaca političkih i javnih funkcija sa jedne strane i nevladinih organizacija sa druge. To zahteva poverenje i poštovanje sa obe strane, dijalog, pa čak i saradnju. Kako će se ovo u raznim zemljama ostvarivati zavisi od njihovih tradicija, i ne može se svesti na zajednički imenitelj. Ono što je nevladinim organizacijama zajedničko jeste to da su nezavisne, da se za lažu za marginalizovane i da se trude da se ne birokratizuju. Niko ne osporava, naravno, da su vlada i lokalna uprava najodgovornije za rešavanje problema socijalne pravde, ali nevladine organizacije smatraju svojom obavezom da budu glas savesti i podstrekač društva, da se zalažu za otvaranje diskusije o budućnosti društva i učestvuju u njoj, predlažući moguće puteve i rešenja.

3. Sloboda i solidarnost idu ruku pod ruku

Za sve narode Evrope su mir i sloboda od ključnog značaja. Ako se izuzmu tragični konflikti u Severnoj Irskoj i bivšoj Jugoslaviji, Evropljani bi mogli sa poverenjem da gledaju u budućnost. Stvarnost međutim nije tako jednostavna.

Ako nema rata, agresije ili građanskog rata, to još uvek ne znači da se građani neke zemlje osećaju bezbedno i slobodno. Važno je da stabilnost ne vlada samo u sopstvenoj, već i u susednim zemljama.

To ne zavisi ni od činjenice da li je zemlja relativno siromašna ili bogata, mada reč "sloboda" zvuči prilično prazno tamo gde zbog ekonomskih razloga nema nikakvih mogućnosti u životu nacije ili pojedinaca.

Tamo gde postoje velika nezposlenost, nasilje prouzrokovano rasizmom ili upotrebom droga, neravnopravnost pred zakonom, nedostatak poverenja u političare i nepravedan sistem socijalne sigurnosti, postoji i velika pretnja za slobodu i mir te zemlje, ali i njenih suseda.

Postoji, međutim, još jedan preduslov slobode i mira, a to je solidarnost. Tamo gde nema slobode, ne može biti ni solidarnosti i obratno: gde nema solidarnosti, tamo sloboda ostaje privilegija dobrostojećih i bogatih.

4. Socijalna pravda uključuje etiku i kvalitet života

Mada je životni standard u pojedinim zemljama Evrope veoma različit, ona je ipak veoma bogat deo sveta. Naročito u drugoj polovini 20. veka izgrađivan je uz mnogo napora princip brige za slabe, koji se već smatra delom evropskog identiteta, i on se mora i dalje razvijati, jer Evropa treba da izgradi društvo koje je mnogo pravednije nego ono u SAD.

Sveobuhvatan sistem socijalne sigurnosti ne pretpostavlja samo postojanje snažne ekonomije već i volje da se deli sa drugima. To, međutim, pretpostavlja da narod ima poverenja u demokratski izabran parlament i vladu. Da li građani socijalnu pravdu smatraju karakteristikom sopstvene zemlje ili ne, ne zavisi u stvari od toga da li je zemlja siromašna ili bogata. I u relativno siromašnoj zemlji stanovništvo može biti uvereno u to da su odgovorni učinili sve što je moguće da bi zbrinuli bolesne, nezaposlene, hendikepirane i stare. Sa druge strane se u nekim evropskim državama blagostanja jaz između bogatih i siromašnih sve više produbljuje i sve češće se postavlja pitanje: ko vlada našom zemljom - naši izabrani zastupnici ili razni anonimni centri moći.

Svi ljudi su kao Božija stvorenja jednakovredni i ljudsko dostojanstvo svakog čoveka se mora poštovati. Potrebne su zakonske mere protiv diskriminacije, ali one nisu dovoljne. Ovo su problemi etike i mentaliteta i kao takvi se mogu rešiti samo strpljivim dugogodišnjim radom, koji počinje u vrtiću i nastavlja se davanjem pojedinačnih pozitivnih primera.

Da, socijalna pravda je pre svega etičko pitanje, koje se odnosi i na kvalitet života. Za radnike i za nezaposlene "kvalitet života mora obuhvatiti mnogo više od životnog standarda koji je definisan ekonomskim kriterijuma. Kvalitet života mora da obuhvati i kvalitet porodičnih odnosa i mogućnost pojedinaca i porodica da uživaju u socijalnim i kulturnim aspektima svojih života" (iz završnog izveštaj a sa savetovanja crkava o pitanjima siromaštva i socijalnog izopštavanja).

Korupcija je jedan od fenomena, koji se tek od nedavno shvata ozbiljno - naročito u skandinavskim zemljama. I korupcija je oblik diskriminacije koji ugrožava socijalnu pravdu.

5. Evropa se ne sme podeliti

Evropska zajednica je odgovorna za budućnost Evrope. Nijedna država niti zajednica država nema takvu ekonomsku moć koja bi se mogla uporediti sa moći Evropske zajednice, i zato se politički i ekonomski kursevi koje ona zauzima ne mogu ignorisati. Ovakva vrsta

odgovornosti je istovremeno izazov i šansa. U toku poslednjih decenija EZ je pružala neprocenjivu pomoć Portugaliji i Španiji, gde je, zahvaljujući i toj pomoći, na miran način izvršen prelaz iz diktatorskih u stabilne demokratske režime.

Za zemlje u Istočnoj i centralnoj Evropi mora se obezbediti sličan razvoj. I vreme je, naravno, da naučimo da i Turska spada u evropske zemlje.

Porodica evropskih naroda nikada ne bi smela da se podeli duž granica EZ na dva međusobno suprotstavljena dela. Evropa ne sme da se izoluje ni od ostalih delova sveta. Nijedna zemlja ne sme da dozvoli postojanje horizontalnih granica koje će njene stanovnike podeliti na dobrostojeće i siromašne. Svaka vlada mora imati tesne kontakte sa radnicima i njihovim sindikatima, ali je samo po sebi razumljivo da u diskusiju o tome kako stvoriti i održati socijalnu pravdu treba uključiti i nevladine organizacije. Svaki novi zakon se pre usvajanja mora oceniti na osnovu mogućih socijalnih posledica.

Moramo, međutim, voditi računa i o tome da Evropa ne sme izgubiti svoju raznolikost.

Kao što Danska ne bi želela da postane Italija i obratno, tako ne možemo očekivati ni da će zemlje Istočne i centralne Evrope jednostavno kopirati Zapadnu Evropu. Kulturološka raznovrsnost je bogatstvo koje treba sačuvati i negovati.

6. Ravnoteža između nacionalnog suvereniteta i međunarodne saradnje

U dogledno vreme svaka zemlja, između ostalih i one unutar EZ - tražiće sopstveni put u izgradnji sistema socijalne zaštite i obezbeđivanju socijalne pravde. Sopstveni put je neophodan zbog verskih i kulturoloških razlika i različitih tradicija.

Mada socijalna politika spada u nadležnost pojedinih vlada, poželjno je da se postigne konsenzus o minimalnim standardima socijalne sigurnosti i o nekim osnovnim principima socijalne pravde. Tako su, na primer, problemi zapošljavanja, naročito mladih ljudi, stav prema izbeglicama, borba protiv organizovanog kriminala (droga, prostitucija) - oblasti u kojima su neophodne međunarodna saradnja i zajedničke smernice.

7. Kako finansirati socijalnu sigurnost, uključujući i zdravstvo

Iako je, od zemlje do zemlje, tradicija različita i ne može se lako promeniti, čini se najpravičnijim onaj sistem finansiranja koji potiče iz poreza, jer obim i kvalitet zdravstvene zaštite ne treba da zavise od konkretnog položaja pojedinca na tržištu rada.

Tamo gde se sreću predstavnici mnogih organizacija kako bi zajednički pripremili neki dokument, kompromisi su neophodni. Kasnije se taj dokument kritikuje jer je ili suviše smeo ili suviše banalan i vrvi od opštih mesta.

Kada govorimo o miru, socijalnoj pravdi i socijalnoj sigurnosti, tada mi sa severa Evrope moramo imati na umu da smo u privilegovanom položaju. Vekovima nismo vodili međusobne ratove, i mir je za nas nešto samo po sebi razumljivo. A kada se radi o socijalnoj sigurnosti i socijalnoj pravdi, mi smatramo da tu niko nije tako napredan kao mi Skandinavci. Zato padamo u grešku da neke stvari smatramo same po sebi razumljivim, da za neku izjavu kažemo da je banalna ili smela, i gubimo iz vida da ove reči imaju puno opravdanje i drugačiji značaj u onim delovima Evrope gde se ljudi i narodi još moraju boriti za mir i socijalnu pravdu.

EVROPA I DIJAKONIJA - U PROCEPU IZMEĐU REGIONALIZACIJE I GLOBALIZACIJE

(Dietrich Sattler, Diakonie Jahrbuch 2000)

Za savremenu Evropu dijakonija ne predstavlja strani pojam. Teološki "roditelji" dijakonije, pijetizam i renesansa bili su evropski, čak i ekumenski orijentisani.

Već u toku 18. i 19. veka javljale su se globalno usmerene inicijative. Podsećam na viziju Hermana Franka o "generalnoj reformaciji celog sveta" ili na hernhutski pokret, koji je osnovao "dijakonsko-apostolske zajednice" širom sveta i objedinjavao ih u ono što se danas naziva "međunarodna mreža."

Globalno je razmišljao i Johan Hinrih Vihern (Johann Hinrich Wichern). U svom epohalnom delu iz 1849. napisao je, da se unutrašnja misija neće mešati u među konfesionalne svađe. Više od učenja (Lehre), pripada joj "delo u vidu pomoći i služenja". Vihern je razmišljao dalekosežno, uzimajući u obzir međunarodne prilike. Zato je snažno podržao i rad "Societe internationale de Charite" (Međunarodno dobrotvorno društvo), koje je osnovano 1847. godine u Parizu. U njemu su bili zastupljeni skoro svi važni narodi Evrope, kao i SAD. Društvo je nadgledalo socijalne uslove i nastojalo da se socijalne reforme svuda primenjuju. Vihern je redovno učestvovao na kongresima Društva; ono mu je dalo podstrek i za reformu zatvora u Pruskoj, koju je kasnije sproveo.

Dijakonijska vizija: Samoodržive zajednice

U organizacionom smislu se dijakonija na evropskoj pozornici pojavljuje 1922. godine kao "Međunarodno udruženje za unutrašnju misiju i dijakoniju". Nakon prinudnog prekida rada, izazvanog pojavom nacionalsocijalista i Drugim svetskim ratom, dijakonija se razvila u važnu sponu između zemalja Istočne i Zapadne Evrope. Posle pada gvozdene zavesе Društvo se ponovo konstituisalo 1996. godine, kao "Evropski savez za dijakoniju - Eurodijakonija" (Eurodiaconia) sa ciljem da jača dijakonijsku svest u Evropi, podstiče saradnju svojih članica i uzme učešće u socijalno-političkim diskusijama evropskih zakonodavnih tela. Eurodijakonija podržava Deklaraciju iz Bratislave, koju je donela Konferencija evropskih crkava 1994. godine, a u kojoj između ostalog stoji: "Dijakonija mora postati deo pokreta, koji će Evropi podariti svest o ciljevima koji su više od pukog ekonomskog rasta... Našu viziju budućnosti odlikuje otvorenost prema svetu i drugima, težnja ka društvu bez rasizma, diskriminacije i marginalizacije ljudi... To je vizija održivih zajednica, koje karakteriše dobrosusedstvo, solidarnost i briga za ljude i ekologiju."

Stvarnost nam govori nešto drugo. Evropa još uvek nije kontinent održivih zajednica. Za sada su na putu ka tome samo zemlje članice Evropske zajednice, u kojoj dominira ekonomija. Sa druge strane, na Istoku još uvek postoji opasnost od stvaranja jakih nacionalnih država. Duh dobrosusedstva se oseća malo, skoro nimalo. Setimo se samo Balkana.

Evropska realnost - trgovački duh dominira

Evropa, kao zajednica država s bliskim vrednosnim sistemima, tek je u fazi nastanka i njene kontrure se tek ocrtavaju. Mnogo dalje se otišla na polju ekonomije. Pokreti za emancipaciju i sekularizaciju, u prvom redu reformacija i prosvetiteljstvo pretvorili su stari kontinent, nekada hvaljen kao "hrišćanski zapad", u novu Evropu u kojoj vladaju ateistička racionalnost u nauci, tehnologiji i ekonomiji. Nije slučajno što se Evropska zajednica konstituisala prvenstveno kao ekonomska i tehnološka zajednica, a tek zatim i kao kulturološka i socijalna zajednica. U EZ dominiraju trgovački duh i takmičarska euforija.

Jedinstvena Evropa je tek u nastajanju. Pri tome se istovremeno, i pri tom brzo, odvijaju dva procesa: civilizacijsko-kulturološki dijalog i pragmatično-politička akcija. Na civilizacijsko-kulturološkom planu sve se evropske nacije kreću ka zajedničkom kanonu kulturne tradicije i društvenog standarda. U praksi i politici one se orijentišu prema Evropskoj zajednici, kao najuspešnijem modelu integracije do sada.

Različita očekivanja i zahtevi upućuju se ka dijakoniji iz oba domena: sa stanovišta kulture to je pitanje doprinosa hrišćanstva humanizaciji uslova života i izgradnji evropskog identiteta, a sa pragmatično-političkog stanovišta to su novi ekonomski i pravni okvirni uslovi za socijalnu pomoć. U prvom slučaju radi se o Evropi kao ideji, kao ubeđenju, gde je hrišćanstvo izvor etike i kolevka ljudskog dostojanstva, a u drugom o Evropi kao neutralnom tržištu za karitativni rad, gde se ostvaruju osnovni principi EU: slobodno kretanje pojedinaca, robe, usluge i kapitala. U kulturološkom smislu dijakonija se smatra pokretom, protestantskom inicijativom ljubavi prema bližnjem i socijalne odgovornosti; u pragmatično-političkom konkretnom institucijom i ustanovom socijalne zaštite i brige.

Dijakonija kao preduzeće

Neosporno je da su dijakonijske ustanove preduzeća; one zapošljavaju ljude i imaju određeni učinak. One to čine iz vlastitih pobuda, ali i u okviru socijalne zaštite i brige, koja je u nadležnosti države. Za iskazivanje identiteta dijakonijske ustanove dovoljne su svega tri reči:

"Mi za druge". Za razliku od profitno orijentisanih socijalnih ustanova, koje ne uključuju element karitativnosti, dijakonijske ustanove ne rade za sebe. Nijedna dijakonijska ustanova nije osnovana sa ciljem da svom vlasniku obezbedi profit. Ekonomska osnova dijakonije je okrenuta ka opštem dobru. Dijakonijske službe sve svoje resurse stavljaju u službu funkcionisanja države i društva kao solidarne zajednice.

Obavezi države da brine o opštem dobru svojih građana odgovara karitativna briga u dijakoniji. Socijalni smisao dijakonije nije ograničen na pružanje efikasnih usluga po ekonomičnim cenama. U slučaju dijakonije primena sopstvenih resursa za dobrobit drugih znači i zaštitu socijalnih prava - *dijakonija je i zastupnik marginalizovan ih, ona podstiče i umnožava volonterski rad, i konačno, ona je forum socijalnopolitičkog diskursa.*

Drugim rečima, ekonomski ili pravno posmatrano, dijakonijske službe možemo smatrati delom privrede EU, i to onim koji će, uz očuvanje karitativne svesti, skromnosti i socijalne misije, znati da bude i konkurentan i tržištan. Dijakonija će ispuniti svoj zadatak i u evropskom kontekstu, ali će se kao i u prošlosti prilagođavati novonastalim političkim i ekonomskim uslovima.

Socijalne sudbine u 21. veku

Rad socijalnih službi u velikoj meri zavisi od spoljašnjih faktora i uticaja, u koje pored zakonodavstva spadaju demografski i privredni rast, tržište rada i broj siromašnih. Tu spadaju i sekundarni, tzv. "meki", faktori kao što su način života i individualizacija.

Pouzdatih prognoza o socijalnoj budućnosti Evrope još uvek nema.

Sudbina - starenje

Svi naslućujemo, a demografske studije to i potvrđuju, da će u Nemačkoj, u periodu od 1997. do 2010. godine, u ukupnom broju stanovnika učešće osoba do 39 godina starosti opasti sa 51 % na 43%, dok će učešće onih iznad 60 godina porasti sa 22% na 26%. Godine 2040. oko 36% stanovništva predstavljace penzioneri. Paralelno će porasti i broj veoma starih (iznad 80 godina) sa 3 miliona na 6,4 miliona.

Što su ljudi stariji, to je veća njihova potreba za negom (tzv. rizik nege). Stručnjaci su izračunali da će broj onih kojima je, stacionarno ili ambulantno, potrebna tuđa nega porasti sa 1,6 miliona u 1991, na 2,3 miliona 2030. godine. Tuđa pomoć u kući biće potrebna daljim 2,8 miliona starijih osoba.

Još tri trenda utiču na povećanje pomoći za stare:

- opadanje nataliteta;
- porast zaposlenosti žena;
- porast samačkih domaćinstava.

Sve ovo umanjuje mogućnost da starijim ljudima potrebnu pomoć pruže mlađi članovi domaćinstva i porodice. Sve ovo će povećati potražnju za profesionalnom pomoći.

Sudbina - individualizacija

Sociolozi fenomen samačkih domaćinstava nazivaju individualizacijom, dok statističari govore o "singularizaciji". Moderna industrijska društva sve više postaju društvo pojedinaca. U Nemačkoj je 1972. bilo 6 miliona samačkih domaćinstava, a 1995. bilo ih je već 13 miliona. Od ukupnog broja domaćinstva broj porodica u kojima su živele dve generacije iznosio je 49% 1972, dok je 1995. godine pao na 35%. Čak 64% domaćinstava je bez dece. U toku poslednjih decenija raste i broj porodica bez dece u odnosu na porodice sa decom.

Još tri napomene u vezi sa temom "individualizacije":

- sve više osoba se odlučuje da ne uđe u brak;
- procenat razvoda se konstatno kreće oko 30%;
- raste i broj samačkih roditelja koji sami odgajaju svoje dete.

Na osnovu svega toga, demografi prognoziraju da 2020. godine dve trećine svih domaćinstava neće imati više od dva člana.

U budućnosti ćemo u Nemačkoj sretati sve više ljudi koji žive sami i imaju srazmerno mali i ograničen broj primarnih socijalnih kontakata. Istorijski date društvene forme gube značaj u povezivanju ljudi, što ubrzava proces individualizacije i vodi ka daljem gubitku tradicionalnih vrednosti, kao što su sigurnost, postojeće forme porodice i izvesnost. Više nego ikad ranije svaka ličnost je pred izborom i izazovom da sama sopstvenom snagom oblikuje svoj život. To, međutim, može dovesti do preopterećenosti i iscrpljenosti, koje ne samo što negativno utiču na način života, formiranje identiteta i nalaženje smisla života nego ih čak i ugrožavaju.

Dijakonija i treći sektor

U Nemačkoj se dijakonija sve više prilagođava zahtevima tržišta; povećanje efikasnosti, orijentacija ka klijentima, operativna kontrola - nisu samo zahtevi koje sa sobom nosi modernizacija već su to i izraz nesigurnosti i lutanja u vezi sa njenim društvenim položajem. Ranije se govorilo o dijakonijskim institucijama, danas se govori o preduzeću, što znači da se dijakonija, manje ili više, ubraja u privredu. Nijedna dijakonijska ustanova koje je nastala u 19. veku nije bila osnovana kao preduzeće. Skoro sve dijakonijske aktivnosti tokom 19. veka proizašle su iz društveno ili misionarski angažovanih građanskih inicijativa u okviru udruženja. Ta udruženja su doprinela većoj vidljivosti i samosvesti građana u javnoj sferi. U 19. veku društvo se nije sastojalo od staleža i esnafa, ili crkve i države već od raznih dobrotvornih, socijalnih, kulturnih i političkih interesa i intencija. U "asocijacijama", kako su se tada nazivali razni oblici udruženja, razvijali su se građanski duh i podsticalo učešće građana u društvenim inicijativama. *Treći sektor je omogućio prelaz iz klasnog u demokratsko društvo.* Štaviše, zahvaljujući trećem sektoru, 19. vek je postao vek dobrotvornih akcija. U Virtembergu je 1875. godine od 4311 dobrotvornih udruženja, čak njih 2279 nastalo u periodu između 1800. i 1875. godine. Iz dijakonije, naročito iz crkvenih udruženja, razvila se supsidijarna kultura pomoći civilnih inicijatora koji su težili opštem dobru.

Treći sektor kao mreža orijentisana ka opštem blagostanju

Tokom vremena se iz tih građanskih udruženja, nastalih u 19. veku, razvilo aktivno građanstvo, koje se smatra nužnim preduslovom funkcionalne javne uprave, efikasne privrede i solidne demokratije. U taj, tzv. treći sektor ubrajaju se sve organizacije koje ne pripadaju ni državi ni tržištu tj. privredi. To su, na primer, fondacije, sindikati, građanske inicijative, ekološke grupe, ženske grupe, razni savezi i udruženja. U Nemačkoj se u treći sektor ubraja oko 107.000

institucija sa oko 1,3 miliona radnih mesta. Ove institucije ostvaruju dve trećine svojih prihoda iz javne kase, samo 4% prihoda potiče od donacija. Treći sektor je 1990. godine ostvario promet od 93,4 milijarde DEM.

Karakteristike organizacija koje pripadaju trećem sektoru su:

- one nisu profitno orijentisane;
- u organizacionom smislu ne zavise od države;
- nastaju na osnovu dobrovoljnog udruživanja;
- one su mesto gde se identifikuju opšte i zajedničke potrebe društva.

U osnovi dijakonije postoji tzv. "organizaciono-etička misija" i zato ona ne sme da se pretvori u "ustanovu za pružanje usluga". Socijalne službe su po svojoj prirodi mnogo vrednije od novca koji se za njih daje. One su, kako se obično kaže, "etički proizvodi". Karakteriše ih individualni, a istovremeno i društveni poziv, kao i svaku drugu organizaciju koja se nalazi između države i tržišta. *Nigde volonterski i profesionalni rad nisu tako tesno povezani i upućeni jedni na druge kao u trećem sektoru.* Doprinos ekonomskom, socijalnom i kulturnom dobru nigde u društvu nije tako velik kao u dijakoniji. Ako dijakonija i dalje *želi da ostane u trećem sektoru, između države i tržišta, ona mora da ističe svoje "hrišćansko poreklo" i da na njemu gradi svoj rad i sliku o sebi.*

Džon Veslej (John Wesley), osnivač Metodističke crkve, rekao je 1748. godine:

"Hrišćanstvo je u svojoj osnovi socijalna religija. Onaj ko hrišćanstvo želi da pretvori u religiju pustinjača i usamljenika, uništava ga. Ako tvrdim da je hrišćanstvo u osnovi socijalna religija, ne podrazumevam pod tim samo to, da ono ne može da postoji bez zajednice, već da ono uopšte ne može postojati bez suživota sa drugim ljudima i bez odnosa koji postoji među ljudima."

Treći sektor kao supsidijarna protivteža

Ako dijakoniju posmatramo kao "vrednosni pojam" u sferi građanske inicijative, time je u stvari približavamo trećem sektoru ili tzv. neprofitnim ili nevladinim organizacijama. Nevladine i neprofitne organizacije su atraktivne kako za članstvo, tako i za donatore zbog svoje efikasnosti i fleksibilnosti, ali pre svega zato što teže ostvarivanju "pravih" ciljeva. Pod pravim ciljevima podrazumevamo one koji služe većini ili svim članovima društva. Neprofitna udruženja osnovana su da zadovolje neki zajednički, cilj i interes, najčešće je to interes siromašnih, marginalizovanih, hendikepiranih.

U celom svetu treći sektor se smatra važnim činiocem društvenog razvoja i svuda je u ekspanziji, čak i u zemljama u razvoju. Američki politikolog Lester M. Salomon govori čak o "globalnoj revoluciji neprofitnih organizacija", koje se mogu smatrati isto tako važnim faktorom razvoja u poslednjim decenijama dvadesetog veka kao što je u drugoj polovini 19. veka to bila pojava nacionalnih država. Evropa tek treba da otkrije treći sektor kao značajan faktor integracije. Mnogi se s pravom plaše da će treći sektor izrasti u regionalno-supsidijarnu protutežu globalizaciji, naročito na području ekonomije. Kulturna ponuda ili socijalna pomoć nisu isto što i proizvodnja kamiona ili džepnih računara. Proizvodnja se može "evropski unificirati", ali unificiranje trećeg sektora je moguće samo uz žrtvovanje kulturoloških i karitativnih vrednosti. Da citiramo jednu francusku sociološkinju koja u veoma pozitivnom kontekstu tvrdi da treći sektor može "na evropskom nivou doprineti razvoju živog civilnog

društva i u okviru tog društva zalagati se za razvoj socijalnih inovacija i individualnih inicijativa. Postoji li bolja škola građanstva od aktivnih, participatornih neprofitnih organizacija koje ne poznaju granice".

"Evropeizacija" dijakonije

Osnivanje Eurodijakonije je bilo prvi korak u tom pravcu. Pod "evropeizacijom" podrazumevam pre svega razmenu ideja, projekata i ljudi, i veoma sam skeptičan prema ideji "izvoza" dijakonijskih usluga u druge zemlje, koja socijalnu pomoć svodi na običan izvozni artikal. Ja sam za saradnju na određenim projektima sa lokalnim nosiocem projekta - za saradnju koja jača lokalne potencijale uz poštovanje identiteta i kulture, jer je to ono čemu i Eurodijakonija teži.

Dijakonija - nije proizvod nego kultura

Pomagati nije proces proizvodnje već avantura susretanja. Zna li priču iz Evanđelja po Marku i izlečenju slepog Bartimeja? Kada je Isus prolazio, Bartimej je zatražio pomoć. Isus se zaustavio i zapitao: "Šta je ono što mogu učiniti za tebe?" Isus još ne zna šta treba da uradi i da li uopšte postoji potreba za njegovom pomoći. Isus ne nudi slepom čoveku svoju isceliteljsku pomoć, već pokazuje lično interesovanje. Njegove "usluge" počinju solidarnim aktom razumevanja - pitanjima: Ko si ti? Šta želiš? Kvalitet dijakonijske pomoći ne predstavljaju profesionalno znanje, terapijski ili finansijski resursi, već spremnost da shvatimo jedinstvenost svakog pojedinca i višestranost njegovog života.

Nesumnjivo je da pomoć treba pružiti svima onima kojima je potrebna. Svaka osoba koja očekuje pomoć u dnu srca traži solidarnost, dobročinstvo, traži čoveka koji nije ravnodušan prema njoj. Svako iz ličnog iskustva zna da kada u bolnici pritisnemo zvonice, ne zovemo u stvari negovateljicu nego "sestru". U mnogim dijakonijskim ustanovama deca vaspitače nazivaju "bracom". Njihov je zadatak da deci ne prilaze kao pedagozi već kao ljudi u čijoj se blizini ona dobro osećaju. Sve što činimo ponašući, treba da konkretizuje naše poštovanje ljudskog dostojanstva i da izgrađuje naš odnos prema toj osobi. Dijakonija nije proizvod, nego kultura.

Koji su kriterijumi koji određuju kvalitet života često je pitanje u zdravstvu i socijalnoj pomoći i brizi. Ispunjenje tih kriterija često ne zavisi od materijalnih momenata i od količine raspoloživih sredstava. Naprotiv.

Fredi Zal iz Milhajma piše svom lekaru: "Kao veoma teško hendikepiran čovek koji ne bi mogao da preživi bez pomoći drugih, imam pravo na određena očekivanja u odnosu na svoje okruženje. Ja sam deo celine i kosmosa i doprinosim tome da niko ne zaboravi ovu celinu". Iako govori o sebi, on govori i u ime svih drugih koji su zajedno sa nama deo te celine - to su bolesnici, mladi ljudi sa psihičkim poremećajima, bespomoćni stari ljudi, narkoman i, beskućnici. Njihova sudbina i njihove životne želje jesu i ostaju pravi izazovi za dijakoniju.

CILJEVI I ZADACI DIJAKONIJE U EVROPSKOM KONTEKSTU

(Hans Jørgen Torkelund, referat na konferenciji Kajzersverter-udruženja, mart 2001)

Poću od kraja jer prvo hoću da govorim o tome šta podrazumevamo pod "evropskim kontekstom" i kako ćemo ga opisati?

Ne postoji evropski kontekst! Treba koristiti množinu, jer postoje samo "evropski konteksti". Gledano iz Japana Evropa je možda jedinstvena, ali mi koji živimo u njoj svesni smo činjenice da je položaj dijakonije unutar njenih granica veoma različit, bar u tolikoj meri u kojoj je i ona sama različita.

Odmah na početku želim da naglasim: kada kažem "Evropa" mislim na Evropu, a kada mislim na Evropsku zajednicu kažem "Evropska zajednica" ili jednostavno EZ. U Nemačkoj često postoji nepreciznost u upotrebi ovih termina. EZ je jako važan deo Evrope - ali ona nije Evropa.

I, da ne zaboravim: pod "dijakonijom" podrazumevam danas socijalni rad evropskih crkava koje ne pripadaju Rimokatoličkoj crkvi, mada naše katoličke sestre i braća već odavno poznaju ideju dijakonije, a i Caritas je stariji od Eurodijakonije.

Konteksti

Odakle ćemo sada početi?

Od Baltika - od tri male zemlje, prema kojima mi sa severa osećamo naročitu odgovornost i simpatije.

Estonija, Litvanija i Letonija nikada nisu bile delovi Sovjetskog Saveza. Kao što Danska između 1940. i 1945. nije bila deo Nemačke već okupirana zemlja, tako su i ove tri baltičke zemlje bile okupirane - samo ne pet, već pedeset godina. I to su tri zemlje, iako smo ih mi za vreme njihove okupacije zamišljali kao jednu porodicu sličnu Danskoj, Norveškoj i Švedskoj. To je međutim potpuno pogrešno. U stvarnosti su to tri sasvim različita jezika, različite istorije i kulture, tri različita mentaliteta.

U Estoniji i Letoniji je ranije postojala Luteranska narodna crkva (Volkskirche). Luteranske crkve su još uvek srazmerno velike, ali nisu više narodne crkve. I pošto se pastori pedeset godina nisu smeli baviti dijakonijom, danas, po pravilu, imaju veoma malo ili nimalo razumevanja za dijakoniju.

Nadbiskup Letonije je hvale vredan izuzetak.

Litvanija je katolička zemlja sa neznatnom luteranskom manjinom.

Na Baltiku danas nema nijednog doma sa dijakonisama i tako će verovatno i ostati. Ali ima dijakonije! U njoj rade veoma angažovani laici, često volonterski. Oni su naravno započeli sa veoma malim, konkretnim projektima - i to je dobro!

U Talinu (Estonija) i Rigi (Letonija) postoje dijakonijski centri, koji su dragoceni zato što koordiniraju rad. Ali velikih institucija skoro da i nema, i mislim da ni ne treba žaliti zbog toga.

A sada o položaju dijakonije u **centralnoj Evropi**: u Poljskoj, Češkoj, Slovačkoj, Mađarskoj i Rumuniji.

Protestanti su svuda manjina u odnosu na katolike ili/i pravoslavce. Za vreme komunizma dijakonija je svuda, izuzev u Poljskoj, bila potpuno zaboravljena.

Teško je opisati šta to još i danas znači - to je praznina koja je trajala 40, 50 godina (na Baltiku), a u Rusiji čak 70 godina. U tom periodu nije bilo nikakvog novog dijakonijskog iskustva, nikakve dijakonijske svesti, tradicije - nikakvog razvoja.

Pa ipak, sada se svuda javljaju najrazličitije inicijative! Češka, Mađarska i Rumunija zastupljene su sa po tri članice u Eurodijakoniji. Mađarska Ekumenska humanitarna organizacija se angažovala u Čečeniji i Jugoslaviji.

Svim našim prijateljicama i prijateljima iz bivših komunističkih država zajedničke su tri potrebe u pogledu dijakonije u međunarodnom kontekstu. Hteli bi, pre svega, da čuju više i da i sami kažu nešto o *teologiji dijakonije*; u ovoj želji oni nisu usamljeni, jer je to opšte obeležje dijakonije u Evropi. Druga potreba se tiče *razmene iskustva*. Postavljaju mnoga pitanja: Kako vi to radite? Možemo li nešto naučiti od vas? Ali danas se već svi nalaze u toj fazi razvitka da radije uče jedni od drugih, nego od nas sa Zapada. U svakom slučaju niko od njih ne želi da bude podučavan. Treća potreba je ona za *obrazovanjem* i to na svim nivoima: od elementarnih znanja o higijeni i nezi bolesnika, preko psihologije do modernih metoda menadžmenta. I na ovom području se stvari razvijaju, tako da sada dijakonijske službe u istočnoj i centralnoj Evropi same organizuju međunarodne seminare. Pa ipak će potreba za razmenom obrazovnih projekata između Istoka i Zapada još dugo postojati.

Rusija

Moramo se truditi da više upoznamo Rusku pravoslavnu crkvu, njeno shvatanje dijakonije i njenu dijakonijsku tradiciju. Jer tako nešto postoji i pored 70 godina provedenih u pustinji.

Moskovska patrijaršija ima odeljenje za odnose sa inostranstvom. To odeljenje je članica Eurodijakonije. Mada postoje problemi u ostvarivanju ekumenskih odnosa među crkvama, Ruska pravoslavna crkva je širom otvorila vrata za razgovore o dijakoniji i za dijakonijsku saradnju.

Početkom aprila 2000. generalni sekretar Eurodijakonije Rajnhold Lanc i ja posetili smo u Moskvi dve ponovo uspostavljene zajednice dijakonisa. Osnovane su pre 1917. godine, a zahvaljujući rodbinskim vezama carske porodice imale su tada kontakte sa Nemačkom i Danskom.

Pre desetak godina ponovo su oživljene ove sestrinske zajednice. Rečeno mi je da i u drugim delovima Rusije, na Kavkazu, postoje slične sestrinske zajednice.

I još nešto: Ruska pravoslavna crkva ima tradiciju sestrinstva, koja nema ničeg zajedničkog sa našim materinskim kućama. U selima i gradovima žene se, naime, same okupljaju kako bi rešile najvažnije probleme i ublažile posledice siromaštva i bolesti.

Pred našim vratima se nalazi čitav svet dijakonije, a mi ga ne poznajemo!

Manjinske crkve u katoličkim zemljama Južne i Zapadne Evrope: Italija, Španija, Portugalija i Francuska

Luteranska crkva Francuske je u stvari velika - broji nekoliko miliona ljudi, ali je u odnosu na broj stanovnika mala. A protestantske crkve u Italiji, Španiji i Portugaliji su sasvim male. One imaju manjinsko iskustvo, tako da se uočavaju razlike između njih i onih u nekoj od skandinavskih zemalja, gde 85-90% stanovništva pripada luteranskoj crkvi.

Zbog ovog manjinskog iskustva, osećaja nepoverenja i razlike u mentalitetu, u Zapadnoj Evropi postoje veoma različiti pristupi nekim važnim pitanjima, kao što je, na primer, saradnja dijakonije sa komisijama EZ.

Razlika u mentalitetu se ispoljava i u poimanju dijakonije.

Da li je dijakonija deo misionarskog rada? Mnogi na to odgovaraju potvrdno, s tim da se zabranjuje misionarski rad među krštenim vernicima.

Sa druge strane Kanala

Nemojte nikada zaboraviti da su Engleska, Škotska i Vels *tri* zemlje. Zbog toga je svaka od njih zastupljena u Eurodijakoniji.

U Velikoj Britaniji se institucionalna dijakonija ne ceni suviše, ali je dijakonija veoma prisutna u parohijama, gde rade veoma dobro obrazovane dijakonise, koje se bave dušebrižništvom i obavljaju čak i liturgijske zadatke. Ako ih sveštenik ovlasti, one mogu i pričestiti bolesnike. U Velikoj Britaniji deluju poznate dijakonijske organizacije, poput "Crkvene armije" ili "Dečjeg udruženja". Samo po sebi je razumljivo i to da svaka crkva ima odbor za socijalnu brigu.

U toku konsultacija crkava i njihovih institucija o pitanjima siromaštva i socijalne marginalizacije", vođenih 1997-97, u okviru zajedničkog katoličko-protestantskog projekta, duboko me je impresioniralo saznanje da se već godinama u Škotskoj, Irskoj i Velsu intenzivno i energično vodi zajednička, ekumenska borba protiv siromaštva i marginalizacije.

Zbog toga su ove zemlje dale izuzetno kvalitetan doprinos konsultacijama.

Nemačka - svet za sebe

Zašto je Nemačka "svet za sebe"?

Ne poznajem ni jednu zemlju, koja je toliko zainteresovana za druge kao Nemačka: Nemci, kojih ima 80 miliona, žele da znaju kako drugi žive i spremni su da pomognu.

Nemačka dijakonija je tako čvrsto ukorenjena u sistem zdravstvene i socijalne zaštite, kao nigde na svetu.

Upravo stoga što je položaj dijakonije u Nemačkoj tako specifičan, postoje neke karakteristike koje su pozitivne i dobre, ali su potpuno neodgovarajuće "kao izvozni artikal". Koje su to karakteristike?

Pre svega dijakonijske službe. Za Nemce su one prirodne i same po sebi razumljive, a u drugim bi zemljama bile shvaćene kao centralističke i zastarele institucije, koja pre stvaraju probleme, nego što ih rešavaju.

Zato, ako Nemci žele da učestvuju u izgradnji dijakonije u drugim zemljama, neka ostave kod kuće ideju dijakonijske službe!

Ovim bi završio svoje putovanje po Evropi. Nisam, naravno, spomenuo sve zemlje u kojima se dešava nešto dobro i važno u dijakoniji. Bio je to samo pokušaj, preduzet sa ciljem da pokažem da će vam biti potrebne mnoge različite boje ako želite da pri kažete evropsku dijakoniju.

Zadaci i ciljevi

Mi smo jedan evropski kontekst - nemojte to da zaboravite i potcenjujete. Danas više nego ikada možemo učiti jedni od drugih

Pri tome nam pomaže naša zajednička istorija i prošlost: uprkos aktuelnih razlika svi govorimo i razumemo isti zajednički jezik dijakonije. To nam je dato kao zajednička baština i nije potrebno da ponovo prolazimo kroz mukotrpan i spor proces učenja.

Uzajamni kontakti su oduvek bili, jesu i ostaju naš primarni zadatak

Kako? Pa postoje telefoni i elektronska pošta, a studijske posete i razmena saradnika mogu se lako organizovati.

Znate li da je Dijakonijska godina danas najveći evropski program razmene mladih?

Pre dve nedelje sam u Kopenhagenu razgovarao sa dve učesnice programa. Jedna od devojaka je došla iz Austrije, druga iz Mađarske, a mi smo, ipak, bez ikakvih problema razgovarali na danskom. Učestvujete li i vi u ovom programu razmene?

Tokom godina sam bezbroj puta slušao iste priče u vezi sa podrškom ponovnoj izgradnji dijakonije u bivšim komunističkim zemljama: "Moramo da radimo ciljano i da izgrađujemo strukture koje će biti trajne i jake. Mali pojedinačni projekti, kao što su bolnica, dom za stare ili dečji vrtić nisu zanimljivi."

U početku sam se i ja slagao sa ovakvim mišljenjima. Zvučalo je, naime, tako logično.

Zatim sam jedno vreme ćutao. A danas otvoreno kažem da se ne slažem, jer verujem u put malih i veoma konkretnih koraka.

Kada je i gde je dijakonija trajno izgrađena od gore na dole? Ne znam nijedan primer.

Ovde se radi o radu, o razvoju, a za to je potrebno vreme i to se počinje od dole. Uvek je tako bilo i tako će ostati.

Direktan put se često samo čini najbržim. Dođite u Kopenhagen i uđimo zajedno u avion koji leti za Njujork. Treba znači da letimo na zapad, ili jugozapad. Nije međutim tako, jer ćemo leteti severozapad no preko Škotske i nešto ispod Grenlanda, jer tuda vodi najkraći i naj brži put.

Pravila spadaju u život. Zašto? Zato da bi omogućila izuzetke. Bez pravila nema ni izuzetatak. A bez izuzetaka nema ni života.

Ako je ispravno tumačimo, dijakonija je u suštini bezbrižna. "Neka tvoja leva ruka ne zna, šta čini desna" - i sejač bezbrižno seje svuda, na putu, po stenovitom tlu, ispod trnja, na plodnom tlu i on "spava i ustaje, dan za dan; a seme raste - a ne zna kako. Jer zemlja sama od sebe donosi plodove".

Cilj je dijakonije da tako živimo i radimo da bi se ljudi koji su dugo patili zbog telesnih i lili duševnih bolova ponovo smešili ili čak i smejali i da bi sutrašnji dan čekali ohrabreni i sa nadom. Zato smo potrebni jedni drugima.

QUO VADIS, DIJAKONIJA?

(Jürgen Gohde, Diakonie - Dokumentation 03/99)

Quo vadis, dijakonija? Kuda ideš, dijakonijo? Polazeći od teze da je dijakonija crkva i da humanitarna udruženja treba da počivaju na veri, predstavicu u nekoliko tačaka njenu budućnost. Gledano sa ovog stanovišta, perspektive dijakonskog rada su, stoga, u dijakonijskoj zajednici, misionarskoj dijakoniji, pouzdanom služenju saradnica i saradnika u dijakoniji, kvalitetu pružene usluge kao odraza kvaliteta dijakonije, te u stvarnosti jedne ujedinjene Evrope u kojoj se, zahvaljujući crkvama i dijakoniji, ne gubi iz vida socijalna odgovornost za ljude.

Osnovna teza ovog seminara ima za uzor dijakoniju koja odgovara na pitanje o konfesionalnom temelju dijakonije. Dijakonija svoj odnos prema crkvi objašnjava sa svega tri reči: "Mi smo crkva!". To je jasan odgovor na pitanje po čemu se dijakonija razlikuje od drugih humanitarnih udruženja. Ko dijakoniju doživljava u svojoj svakodnevici zna: crkva živi! Taj će doživeti i da crkva za njega čini nešto konkretno, shvatiće da ona stoji na raspolaganju drugima! Zato što ostaje pored ljudi u njihovim nevoljama, ona mora da izađe izvan svojih zidova. Dijakonski rad nije zaklonjen iza neke ljuštore. Naprotiv, on se ostvaruje u društvu i tiče se i onih sa njegove ivice. Samim tim je dijakonija hrišćanstvo življenja u javnosti. Tema "Quo vadis, dijakonija?" istovremeno je i pitanje "Quo vadis, crkvo?" Oba pojma čine jednu celinu i shvatljivi su samo kao celina.

Ali da se zapitamo: kakvu dijakonsku crkvu želimo? Wolfgang Huber u svojoj knjizi "Crkva na prelazu iz jednog veka u drugi", u odeljku "Odgovornost crkve za kulturu pomaganja" opisuje zadatak dijakonije. Za njega se dijakonijski rad usredsređuje na praktičnu "kulturu pomaganja". Ovakvo sužavanje dijakonskog delovanja je u svakom slučaju preusko. Dijakonija je oblik življenja crkve, a uključuje daleko više od samopomoći i pružanja pomoći onima koji su u potrebi. Ona je izražajni oblik življene vere. Ona je, prema izjavi sinoda Evangelističke nemačke crkve (EKD), iz 1998. godine: "u prvom redu i u svojoj osnovi izražajni oblik života i bitka ličnog sledbeništva Isusa i hrišćanske zajednice... Potrebno nam je ponovo steći i jačati dijakonsku dimenziju u životu hrišćana i zajednica, znači ličnu i crkvenu dijakoniju."

Ovi oblici ponovnog zadobijanja biti nisu novi za dijakoniju. Ona se nalazi u neprekidnom procesu obnavljanja. Dalo bi se takođe reći: Diaconia semper reformanda (Dijakoniju treba neprekidno reformisati). Time smo stigli do motiva našeg posla. "Napasti pomažu da obratimo pažnju na Reč", rekao je jednom Martin Luter. To je bila srž reformacije. Ova Reč, ovaj "vapaj milosrđa" jeste pokretačka snaga i crkve i dijakonije. A to je za dijakoniju od životne važnosti, to je samoodređuje i usredsređuje u diskusiji na pokretanje socijalnog preobražaja i učestvovanje u njemu. Dijakonija mora biti druga reč za inovaciju. Jer, kada je Bog postao čovek, kada je sišao na zemlju, promenila su se merila. Na taj način je život postao sposoban da opstane i u budućnosti. Iz ovoga možemo crpiti nadu. "Nada ima ime" - naslov je

jedne knjige sa 49 inovativnih modela dijakonske službe koja je poslednjih godina podarila novi lik dijakoniji. Ova inovativna snaga dijakonije izrasta iz bavljenja biblijskim nalogom; ona raste tamo gde se Biblija čita i tumači na dijakonski način.

U zajedničkoj reči, koja je 1997. godine ponuđena crkvi "za budućnost u solidarnosti i pravednosti" u poglavlju "Zadaci crkve" (redak 250) zahteva se "novo obraćenje u pravcu dijakonije, u kojoj radost i nada, tuga i strahovi ljudi u potrebi postaju radost i nada, žalost i tuga hrišćana". Tako bi mogla da se opiše solidarna zajednica - ili i dijakonska zajednica. Na taj način se budućnost dijakonije istovremeno krije i u zajednicama i obratno: budućnost zajednica zavisi od njihovog okretanja dijakoniji.

1. Dijakonska zajednica

"Da li je dijakonska zajednica san?" - pitaju se poneki ljudi. Da li je crkvama, a samim tim i crkvenim zajednicama, potrebno okretanje dijakoniji? Mnogi će dati potvrdan odgovor, neki će - i to s pravom - ukazivati na postojeći dijakonski rad zajednice. Jer mnoge crkvene zajednice danas stvarno ostvaruju veoma važne dijakonske zadatke.

Dozvolite mi da kao primer navedem:

- organizovanje dečjih vrtića, čajdžinica, dnevnog boravka kao jedan od oblika
- rada crkvenih ustanova;
- negovanje starih, hendikepiranih i bolesnih ljudi i podupiranje njihovih porodica;
- neposredna pomoć pogođenim u večernjim bogoslužjenjima ili u radu besplatne
- kuhinje;
- služba posećivanja ili briga o usamljenim ljudima u gradskim četvrtima;
- savetovanje azilanata, a delimično čak i odobravanje crkvenog azila.

Sve ove službe se odvijaju svakodnevno u preko 18000 crkvenih zajednica u Saveznoj Republici Nemačkoj. U čitavoj Nemačkoj Karitas i Dijakonija ovakvim radom u svojim crkvenim zajednicama, ali i samom svojom prisutnošću u mestu, stvaraju mrežu zajednica i udruženja koji polaze od crkve. Tako gusta mreža nedostaje drugim humanitarnim udruženjima. Postojeći potencijal treba u narednim godinama da se pojača i koristi. Valja se upitati kako pod ovim preduslovima vrednovati činjenicu da se u vreme oskudnih novčanih sredstava često prvo zatvaraju upravo savetovališta. Treba se takođe upitati kako crkvene zajednice mogu razmišljati o tome kako mogu da "se reše" svojih dečjih vrtića ili drugih ustanova za pružanje nege, a istovremeno sa žaljenjem govoriti o udaljenosti zajednice od službe i brige za druge.

Dijakonija je izražajni oblik bića evangeličkih zajednica. Svoje polazište ima u bogoslužjenju zajednice. Ona je življena vera, prisutna ljubav, delotvorna nada.

Šta ovo konkretno znači? Kada zajednica u svom vidokrugu pored naveštanja i zastupne molitve ima i dijakoniju, mogu se očekivati konkretna ohrabrenja i duhovno jačanje za dijakoniju.

Dijakonija krije u sebi sakramentalnu dimenziju, a sakramenti imaju dijakonski osnovni uzor. Oni se uzajamno uslovljavaju i oplođuju život zajednice. Put dijakonije polazi od sakramenta pred oltarom, gde prima milostivo obraćenu Božiju dijakoniju u sam svet onih bespomoćnih, potrebnih utehe i onih koji su mnogostruko poraženi, a zatim ih zajedno sa njima vraća do oltara, gde Bog iznova deli svoje darove. Zajednica koja na taj način dijakonski živi, otvoriće prostor i pružće dobrodošlicu i jakima i slabima, strancima i domaćima. Ona će istovremeno brižljivo razmatrati sredinu i pri pomoći da se razviju mnoga zajedništva u kojima oni koji traže pomoć i oni koji pomažu udruženo pokušavaju da urade ono neophodno, otkrivajući time svoju sopstvenu potrebu za pomoći.

2. Dijakonija u Evropi

U Deklaraciji iz Bratislave, vidljivi proces unutar Konferencije evropskih crkava ima odlučujući značaj. Pitanje o budućnosti dijakonije, treba najpre sagledati kao pitanje o živom nasleđu njene tradicije, a s druge strane, kao pitanje o specifičnom doprinosu protestantizma budućem državno-socijalnom i duhovnom razvoju Evrope. Nemački sociolog Maks Veber (Max Weber) je ukazao na specifičan doprinos protestantizma tome: protestantizam kao kritika i formiranje. Na prvi pogled ovakva interpretacija ima naročitu heurističku funkciju u pogledu svog značaja za etiku odgovornosti. Na drugoj strani, valja pitati kakav je odnos ovog dijakonijskog nasleđa prema tržištu. Peter Bajer (Beier) je u svom zapaženom predavanju na evropskom saboru u Budimpešti 1992. godine naveo četiri izazova:

1. razrešenje sukoba i svađa o liku čoveka, čemu protestantska tradicija doprinosi time što, nasuprot svim iluzornim tvrđenjima o samoizbavljenju ljudskim nastojanjem, ukazuje da čovek za svoje postojanje ima da zahvali Božijoj milosti;
2. ukazivanje da nasleđe protestantizma ima svoje korene u reformaciji i periodu prosvete i da nije moguće savremenu sekularizaciju jednostavno opisati kao neki pokret koji sadrži uništenje hrišćanske supstance; sekularizacija je istovremeno i plod hrišćanstva i njegove propovedi;
3. ukazati na naročiti značaj sveopšteg sveštenstva i na posledice koje iz toga proizilaze za oblikovanje dijakonije i crkve; između ostalih posledica to su odbijanje centralističkog razmišljanja, vladavine muškaraca nad ženama itd.;
4. zahtev uobličavanja socijalne povelje da bi se sprečilo da Evropa postane tvrđava koja se u brutalnom vršenju selekcije zatvara prema spolja i prema unutra pred osiromašenjem.

To što je Peter Bajer (Beier) 1992. godine opisao kao izazov, u mnogim je tačkama postalo stvarnost. Istina, nije se ostalo kod takve izjave; već se težilo intenzivnom radnom procesu, dijakonskom oblikovanju svesti. U Deklaraciji iz Bratislave 1994. godine zadržane su vizije dijakonije Evrope.

Dijakonija mora da bude deo jednog pokreta koji Evropi daje svest o cilju koji prevazilazi privredni rast. Našu viziju budućnosti Evrope karakteriše otvorenost prema ostalom svetu i odstranjivanje svudaprisutnih raskola, rasizma i diskriminacije ljudi koji se sada isključuju. To je vizija jedne zajednice sposobne da ponese terete, za koju je karakteristično zajedničko delanje i briga za bližnje i za okolinu."

Daje se nazreti da se ono što je u Bratislavi formulisano kao vizija danas velikim delom već priznaje. Humanitarne organizacije su elementi oblikovanja evropske socijalne države i civilnog društva. One treba da ispunjavaju četiri zadatka:

1. sprovođenje službi;
2. odgovornost za rad koji karakterišu i kojim upravljaju vrednosti;
3. zastupništvo i odgovornost za brigu za opstanak;
4. oblikovanje zajednice.

Deo bratislavske vizije je ostvaren. Danas evropsko udruženje za dijakoniju, Eurodijakonija, u biti teži postizanju dva cilja:

1. usklađenost i sporazumevanje sa pripojenim udruženjima članicama za unapređenje i jačanje dijakonske svesti u Evropi, pri čemu se udruženje shvata kao platforma koja na evropskom nivou omogućava crkvi i dijakoniji međusobnu razmenu u zajedničkoj odgovornosti;
2. osvajanje sve većeg i značajnijeg prostora u oblasti socijalne zaštite i nege u budućoj Evropi u cilju okretanje prema spolja, prema evropskim političkim telima, te zauzimanje stava i aktivno uključivanje u diskusiju o osnovnim socijalno-političkim pitanjima, što bi omogućilo da Eurodijakonija postane jedan od činilaca Oblikovanja socijalne i etičke snage Evrope. Tragove ove tendencije naziremo u dijakonijskoj povelji koja želi da formuliše smernice u pogledu razumevanja same sebe i delovanja u evropskom okruženju.

Centralni zadatak Eurodijakonije je da unapredi dijakonsko-teološki dijalog unutar crkava članica i da postignute rezultate unese u evropsku povelju. Zbog toga se u prvom planu daljeg razvoja Deklaracije iz Bratislave nalaze kako dijakonija tako i liturgija.

Quo vadis, dijakonija? Quo vadis, crkvo? Put dijakonije je uvek i put crkve. Opisao sam vam u nekoliko koraka mogući put dijakonije u 21. veku. To ?u samo delimični zadaci koji ukazuju na radna područja dijakonije sutrašnjice. U svemu tome odlučuje sledeće: dijakonija treba da ostane pouzdan partner ljudi, ona treba da potraži ljude sa brigama i potrebama i da zajedno sa njima ide putevima koji doprinose uspešnom životu svakog pojedinca. Na taj način će situacije, u kojima susrećemo ljude, postati izazovi za nove oblike dijakonijskog rada.

*Dijakonija u Austriji***Dijakonijska služba u Austriji**

U Dijakonijskoj službi u Austriji sarađuju više od 200 najrazličitijih pravnih nosilaca, ustanova, službi i radnih ogranaka dijakonije različite veličine. Godišnje blizu 3000 saradnika se staraju, pomažu i neguju od prilike 180.000 bližnjih. Dijakonijskoj službi Austrije pripadaju kao članice parohije, crkvene institucije i dijakonijska udruženja Evangeličke crkve, Evangeličke metodističke crkve, Vojske spasa i njima srodne organizacije.

Dijakonija u Austriji deluje u crkvenim zajednicama i u svom okruženju (crkvena dijakonija), u različitim domovima, bolnicama, ustanovama za osobe ometene u razvoju i u lečilištima (dijakonija ustanova), pomaže i gastarbajterima, izbeglicama i drugima kojima je pomoć potrebna, posebno u slučaju katastrofa u zemlji i inostranstvu (ekumenska dijakonija).

Osim toga dijakonija u Austriji raspolaže obrazovnim ustanovama za socijalna zanimanja.

Ukupan rad finansira se iz doprinosa, dobitaka od ustanova i subvencijama javnog sektora. Pored toga, bitna sredstva pritiču iz sabirnih akcija, donacija i ekumenske pomoći, što sve omogućava mnogostranu i široku službu.

EVANGELIČKA DIJAKONIJSKA SLUŽBA U VAJERNU

Dijakonija u Vajernu (Waiern), mestu u blizini Feldkirhena, između Vilaha i Celovca, u Koruškoj, ima tradiciju od skoro 130 godina, a njen rad se odvija u četiri programske oblasti:

- Pedagogija,
- Pomoć za stare,
- Zdravlje,
- Rekreacija, slobodno vreme i zajedničke službe.

1. Pedagogija**1.1. Mladi ljudi**

Pedagoški rad sa mladima odvija se u četiri porodične kuće u koje je smešteno po osam učenika koji dolaze iz socijalno ugroženih porodica, imaju smetnje u učenju ili su na neki drugi način ometeni u razvoju. Svi pohađaju osnovnu ili zanatsku školu u Feldkirhenu.

Dijakonija u Vajernu ima i dva dečija vrtića otvorenog tipa, sa ukupno 110 mesta.

1.2. Ljudi sa hendikepom

Oko stotinu mladih i odraslih osoba sa hendikepom smešteno je u tri objekta u takozvanim zajednicama za porodično stanovanje. Tu se oni uz intenzivnu brigu i nadzor terapeuta osposobljavaju da obavljaju najjednostavnije svakodnevne poslove i da žive samostalno. U posebnom centru je organizovan pedagoško-terapeutski rad, kao i radionica i radne terapije.

Dijakonija ima u gradu svoju prodavnicu u kojoj se prodaju proizvodi iz radionica i stara odeća. Terapija obuhvata vežbe kretanja i ritmiku, slušanje i reprodukovanje muzike. Tako je nastao i orkestar "Lego-band", u kome sviraju mladi ljudi sa hendikepom, koji su već izdali i svoj CD.

1.3. Obrazovanje

Koledž "Martin Luter" (Martin Luther Kolleg) u Vajernu je jedino mesto u Austriji gde se školuju dijakoni i dijakonise. Školovanje traje 6 semestara ili tri godine, u toku kojih se dva dana pohađaju predavanja, a tri dana radi praktično.

Viša škola i fakultet za defektologiju organizovani su po modulima i mogu se završiti nakon 6 ili 8 semestara. U Vajernu radi i viša škola za rukovodeće radnike u socijalnim službama.

2. Pomoć za stare

Dijakonija u Vajernu ima dva doma za stare, u kojima u jednokrevetnim i dvokrevetnim apartmanima boravi ukupno sto osoba, za koje se obezbeđuje i nega. "Betezda" (Bethesda) je dom i bolnica za stare ljude, dok je "Betanila" (Bethania) kuća sa stanovima koji su prilagođeni potrebama starih ljudi. Mobilna pomoć je dijakonijska pomoć za kućnu negu i pomoć u domaćinstvu.

3. Zdravlje

"Zdravstveni centar dijakonije" je bolnica i istovremeno i mesto za oporavak pacijenata; raspolaže sa 62 kreveta.

4. Rekreacija, zabava i zajedničke službe

- Obrazovni centar ("Haus Philippus") - konferencijski i obrazovni centar sa 25 soba i više konferencijskih sala;
- Kuća odmora ("Haus der Stille") - mesto za odmor i rekreaciju;
- Dijakonijski kafe ("Diakonie-Cafe") - namenjen posetiocima, osoblju, bolesnicima, svim štićenicima i stanarima;
- Banja ("Bad Vellach") - banjsko lečilište koje se nalazi u obližnjim brdima; Kapela sv. Stefana ("Stephanus-Kapelle") - duhovni centar dijakonije.

Dijakonija u Češkoj

STRUČNO USAVRŠAVANJE KAO INSTRUMENT ZA OBEZBEĐENJE KVALITETA

(Eva Grollova, Diakonie Jahrbuch 2000)

Kada razmišljam o nekoj temi, pokušavam da pojedine njene aspekte predstavim u vidu crteža. Tako bi dijakoniju, stručno usavršavanje i kvalitet lako mogla da predstavim kao međusobno povezane geometrijske oblike, ali to bi bilo is uviše statično. Možda bi kompjuterska animacija bila najprimerenija, jer bi ove pojmove prikazivala u pokretu. Dijakonija, stručno usavršavanje i kvalitet su povezani. Dijakonija ne postoji izolovano, ona živi unutar crkve a istovremeno je povezana i sa spoljnim svetom, koji utiče na nju, kao što i ona utiče njega.

Dijakonija reaguje na promene

Spoljni svet se menja, i stoga dijakonija mora biti u stanju da prati te promene i da reaguje na njih. To smo imali u vidu kada smo organizovali seminar za rukovodeće saradnike dijakonije u Srednjoj i Istočnoj Evropi. Prvi seminar je održan marta 1999. u Češkoj Republici u saradnji sa Eurodijakonijom. Dijakonijska služba Evangeličke crkve u Nemačkoj (EKO) nam je finansijski pomogla u organizovanju seminara, a uvodni referat Jirgena Godea (Jurgen Gohde) , predsednika Dijakonijske službe EKO-a, dao nam je važne podsticaje i hrabrost za rad. U ovom članku ću se delimično pozvati na iskustva sa tog seminara, ali ću se najviše baviti iskustvima dijakonije u Evangeličkoj crkvi Češke braće.

Aktuelni zapadnoevropski procesi i kretanja u oblasti nege bolesnika utiči i na dešavanja u Srednjoj i Istočnoj Evropi. Pravni položaj crkvene nege i dijakonijskih organizacija razlikuje se od države do države. Postoje, međutim, neki vladajući trendovi, koji će pre ili kasnije uticati i na legislativu. Jedan od tih trendova je promena zakona o negi koju pružaju crkvene ili druge humanitarne organizacije. Cini se da su u našim državama zakoni zaboravili na čoveka. Samo se državne institucije socijalne brige finansiraju iz državnog budžeta. Nevladine organizacije, kao što je dijakonija, u najboljem slučaju imaju nadu (ali ne i pravo) da im se, u zavisnosti od trenutne finansijske situacije, iz državne kase odobre izvesna sredstva.

Nadamo se zakonima koji će težiti dobrobiti ljudi, i koji će im dati pravo na potrebnu negu, kao i suvereno pravo da sami odluče o tome ko će im pružiti tu negu. Ovom promenom u statusu klijenta Uslovljena je i promena položaja osobe kojoj je nega potrebna. To bi značilo i emancipaciju nevladinih organizacija u odnosu na vladine. Kvalitet nege će na ovaj način postati kamen temeljac njihovog položaja u društvu.

Velika su i naša očekivanja od sistema »akreditacije«, po kojem će se priznati one organizacije, koje ispunjavaju određene standarde kvalitetne nege. Nedavno sam održala predavanje direktorima državnih ustanova za brigu o starim i hendikepiranim ljudima. Kada smo

govorili o kvalitetu nege, oni su priznali da je u njihovim ustanovama kvaliteta rada često na veoma niskom nivou. Kasnije smo u toku seminara radili situacionu analizu i tada sam zamolila direktore da nabroje spoljne faktore koji ugrožavaju razvoj socijalne pomoći. Svi su smatrali da je to upravo sistem akreditacije, koji će ugroziti egzistenciju njihovih ustanova. Ostala sam bez reči i još jednom sam ih upitala: »Pa zar nije dobro ako je tako? Sami ste priznali da je nivo kvaliteta u vašim ustanovama nizak.« Bila sam zbunjena takvim držanjem direktora, koji nisu shvatili da ovde nisu važne njihove ustanove, već klijent i njegovo pravo na kvalitetnu negu. Istovremeno sam se, međutim, i radovala, jer sam postala svesna razlike između dijakonije i državnih ustanova. To što saradnici državnih institucija shvataju kao opasnost, mi u dijakoniji vidimo kao veliku šansu. Možemo raditi na poboljšanju kvaliteta nege i možemo se pripremiti za nov sistem akreditacije putem stručnog usavršavanja i permanentne edukacije naših saradnika.

Osiguranje kvaliteta

Mnogi od nas koji se sada bavimo dijakonijom radili smo ranije u drugim oblastima.

Mnogi od nas zbog političkih razloga nisu mogli da studiraju na fakultetima za zdravstvene i socijalne struke. Fakultet za socijalni rad je u mnogim istočnoevropskim zemljama potpuna novina. Nedostaju i stručnjaci za gerontologiju. Dijakonija je od samog početka insistirala na prekvalifikaciji i doškolavanju svojih saradnika da bi oni mogli uneti nove vrednosti u socijalni rad. Bio je to način da se podrži početno oduševljenje ljudi i da se ova delatnost poboljša kroz profesionalizaciju.

U toku poslednjih godina programi za stručno usavršavanje i doškolavanje bili su usmereni na poboljšanje kvaliteta. Pri tome je doškolavanje smatrano delom programa kvaliteta, koji bi trebalo da obuhvati sledeća 4 elementa:

- a) Praćenje i kontrola (monitoring) kvaliteta: Procena zadovoljnosti klijenata, dokazi o kvalifikaciji osoblja, organizaciona shema, supervizija i posete u cilju identifikacija problema, razgovori sa klijentima;
- b) Supervizija: pojedinih radnih mesta, institucija i dijakonije;
- c) Utvrđivanje standarda kvaliteta: standardi kvaliteta u dijakoniji treba da se slažu sa opštevažećim standardima za socijalnu zaštitu i zdravstvo, ali je potrebno razviti i sopstvene standarde koji će obuhvatiti vrednosti važne za dijakoniju;
- d) Doškolavanje i stručno usavršavanje može doprineti:
 - većoj kompetenciji saradnika - oni treba da shvate svoj posao i da budu u stanju da ovladaju različitim situacijama; treba da budu samouvereni i da umeju sa spreče sagorevanje na poslu. Kvalifikacija je kamen temeljac identifikacije sa poslom;
 - aktiviranju i motivaciji saradnika, razvoju njihove kreativnosti, kako bi mogli preuzimati nove zadatke, izbegli stereotipe i bili što efikasniji;
 - poboljšanju menadžmenta - menadžeri dijakonijskih ustanova treba da stvore prijatno radno okruženje i podrže nova saznanja i iskustva svojih saradnika. Oni sami treba da se trude da steknu što više menadžerskog znanja;
 - poboljšanju kvalitetne nege, koja obuhvata sve za nas važne vrednosti, a koju moramo da stvorimo u svim našim, pa i najmanjim ustanovama.

Međunarodni programi za stručno usavršavanje

Svaka od navedenih tačaka krije u sebi čitav niz novih tema, koje zahtevaju posebne kurseve, škole, seminare i predavanja. Za stručno usavršavanje saradnika u srednjoevropskim i istočnoevropskim dijakonijskim institucijama međunarodni programi za stručno usavršavanje mogu se uspešno primeniti u najmanje dve oblasti:

- u menadžmentu dijakonijskih ustanova;
- u formiranju i očuvanju standarda kvaliteta u dijakonijskom radu.

Menadžment je u dijakonijskim ustanovama osetljivo pitanje. U crkvama se, naime, nerado primenjuju isti sistemi rukovođenja kao u preduzećima. Mi bismo rado preneli na crkvenu hijerarhiju odgovornost za dijakonijske ustanove, ali shvatamo da je tu potrebna druga vrsta kompetencije. Sa jedne strane, želimo energično rukovodstvo, a sa druge, nam smeta samopouzdanost u ponašanju menadžera. To navodno ne priliči crkvi. ...

Naša želja da dijakonijske ustanove povežemo sa crkvom je iskrena i opravdana. Međutim, dinamika rada, novčani promet i povezanost sa društvenim tokovima vremenom dovode do autonomnog položaja dijakonije u odnosu na crkvu. Zato i dalje tragamo za optimalnim modelom odnosa crkve i njene dijakonije. Tražimo i modele za unutrašnju organizaciju, npr. za odnos između upravnog odbora i menadžmenta. Ove teme, kao i prikupljanje sredstava, odnosi sa javnošću, strateško planiranje i sl. veoma su aktuelni za skoro sve dijakonije u Srednjoj i Istočnoj Evropi, pa ipak se u njima teško može naći odgovarajući program stručnog usavršavanja.

Standardi kvaliteta u nezi i njihovo očuvanje tema je koja se veoma uspešno može razraditi u međunarodnim programima za stručno usavršavanje. U dijakoniji se polazi od pretpostavke postojanja tzv. etičkog kodeksa ponašanja, ali je stvarnost ponekad drugačija. Mnogi saradnici dijakonije ne identifikuju se sa njenim osnovnim konceptom i, ako žele i dalje raditi, moraju naučiti kako da je poštuju. Standardi nege se moraju odnositi i na očuvanje ljudskog dostojanstva primalaca usluga, na svakodnevnu komunikaciju sa njima, a mogu obuhvatiti i naizgled nebitne stvari kao što su način ulaska u bolesničku sobu, obraćanje onima kojima je pomoć potrebna, itd. Supervizija nam i u međunarodnom kontekstu omogućava praćenje i nadgledanje primene standarda kvaliteta.

U kvalitet naših usluga spada i oprema naših ustanova, stanje građevinskih objekata itd. U mnogim istočnoevropskim zemljama ne postoje državni standardi koji bi se automatski mogli preneti na dijakonijske ustanove. Upravo zato je važno da saradnici u dijakoniji imaju priliku da razmene informacije sa kolegama iz drugih zemalja.

Međunarodni programi za stručno usavršavanje veoma su važni zbog razmene informacija, ali su još važniji kao mesto susretanja i razmene iskustva, naročito za one koji rade izolovano, čiji je rad pionirski.

*Dijakonija u Danskoj***"GNEZDO"**

"Gnezdo" je savetodavni centar za žene žrtve nasilja i prostitucije. Iza "Gnezda" stoji Socijalna služba Hrišćanskog udruženja mladih žena (YWCA), organizacije koja svoj rad zasniva na hrišćanskim principima. Glavni cilj projekta je pomoć i podrška ženama koje se nalaze u teškoj situaciji.

U organizacionom pogledu Socijalnu službu YWCA čini Nacionalni komitet koji ima 12 članova.

"Gnezdo" radi u tri grada u Danskoj: svaka od tih lokalnih institucija ima svoj lokalni odbor sa predstavnikom u Nacionalnom odboru.

U "Gnezdu" uz plaćeno osoblje rade i brojni volonteri.

Volonteri potiču iz svih slojeva stanovništva, kako u starosnom, tako i u socijalnom pogledu. Među njima ima dečjih negovateljica, vozača autobusa, baštovana, socijalnih radnika, profesora, studenata, frizera - ljudi svih profila.

Finansijske osnove socijalnog rada YWCA

Socijalni rad YWCA se finansira iz sledećih izvora:

- članarina ili priloga članova,
- pomoći lokalne zajednice - preko ugovora o radu ili drugih oblika saradnje,
- donacija i priloga,
- poklona ili nasleđa,
- prodaje čestitki, prodavnica korišćene odeće, bazara.

Volonteri

Sve žene koje se prijavljuju za volonterski rad u "Gnezdu" imaju određeno interesovanje za socijalni rad. Ali volonterke moraju biti spremne da rade "na sebi" i ako treba da menjaju neke svoje stavove i pomeraju svoje granice. One moraju da imaju pozitivan stav prema životu jer će se upoznati sa ljudima koji žive u veoma različitim uslovima, često veoma teškim.

Iznad svega volonterka mora da ima pozitivnu energiju i duhovnu ravnotežu. Drugim rečima, nije dobro ako volonterka ima mnogo svojih problema, koje želi da reši radeći u "Gnezdu".

Svaki volonter mora Odgovorno i dosledno poštovati pravila "Gnezda", u koje spada i umeće kako reći "da", ali i "ne".

Svaki volonter mora znati da pravilno proceni situaciju. Ako neka žena dolazi u "Gnezdo", volonter treba da proceni ili sazna da li joj je potreban mir i tišina ili društvo.

Žena odlučuje o tome šta želi da uradi, ona sama, ulaskom u "Gnezdo" postavlja pravila i zahteve. Naravno, volonter mora biti svestan toga.

Svaki volonter odgovara i brine se za svoj rad, pre svega, ali se mora solidarizovati sa drugima. Neke situacije su složene i teške i u tom slučaju volonter mora da informiše svoje kolege i zatraži podršku od njih. Na taj način volonter iskazuje poverenje i pažnju prema kolegama.

Takođe je važno da volonter može da prihvati sudbinu i situaciju svake žene. To su često žene koje zarađuju na ulici i tako zarađen novac troše na droge. Nije posao volontera da morališe već da prihvati životne prilike i trenutnu situaciju te žene.

Ako žena izrazi želju za lečenjem, treba je, naravno, podržati i motivisati za tu odluku. Volonter takođe mora biti u stanju da daje savete u vezi sa HIV-om i AI DS-om i ostalim bolestima koje se prenose polnim odnosima, kao i u vezi s problemima koje oni izazivaju. Volonter takođe mora da zna i da bude spreman da daje savete o ekonomskim i pravnim pitanjima, kontaktima sa vlastima itd.

Volonter mora, pre svega, da ume da aktivno sluša, da bude otvorena i stabilna ličnost. Jednom mesečno se održavaju sastanci osoblja i prisustvo na njima je obavezno kako za stalno zaposlene tako i za volontere. Ponekad se za volontere organizuje predavanje. To mogu biti kursevi prve pomoći, informativni razgovori o raznim vrstama narkotika i opasnostima od njih, izvorima infekcije (HIV IAIDS hepatitis) i kako se zaštititi od njih.

Svi novi volonteri prolaze kroz obavezni uvodni kurs.

Pravila "Gnezda"

Postoji samo nekoliko pravila u "Gnezdu". Previše pravila samo komplikuju rad, a žene ih verovatno ne bi ni poštovale.

Pravila su:

- drogiranje nije dozvoljeno,
- tuča nije dozvoljena,
- alkohol i droge nisu dozvoljene,
- dobijena hrana i piće se konzimiraju u skloništu,
- nasilje ili pretnja nasiljem su najstrožije zabranjeni.

Ciljna grupa

Sve žene koje posećuju "Gnezdo" imaju problem sa drogom ili alkoholom, možda i s prostitucijom.

Neke žene se prostitušu svako veče, neke možda dva puta godišnje. Ono što je važno jeste to da žena IMA problem sa drogom i da joj "Gnezdo" može ponuditi oazu mira i slobode.

Oko 80-90% žena imaju decu koja su im oduzeta ili su ih one dobrovoljno dale u hraniteljske porodice.

Neke od ovih žena su i same izvršile kriminalna dela, one zlostavljaju druge, ali su i same bile zlostavljene, doživele su nasilja najrazličitije vrste i 80-90% su žrtve incesta. Mnoge su patile usled nedostatka pažnje i ljubavi u detinjstvu. Odrastale su u porodicama u kojima su roditelji bili odani raznim porocima - alkoholu, drogi, i zato su morale rano da odrastu, kako bi se brinule o roditeljima. Mnoge od njih su prošle kroz razne ustanove za nezbrinutu decu i brojne hraniteljske porodice. Ove žene često nemaju nikakvo obrazovanje niti porodične veze. Možda su ih se porodice odrekle zbog problema sa drogom ili su žene zbog osećaja stida i krivice same odlučile da napuste svoje porodice.

Ove žene najverovatnije i same psihički i fizički zlostavljaju svoju decu.

Pomoć i podrška

Koje su koristi od dolaska u "Gnezdo" i zašto bi žene trebalo da dolaze?

„Gnezdo“ je sklonište za žene, mesto gde one mogu podmiriti svoje osnovne potrebe. Njima je važno i to što same mogu odlučiti o tome šta će raditi u skloništu i kako će provesti večer u njemu.

Što se osnovnih potreba tiče u to spada pristojan obrok, topla kupka i čista odeća. Žene u skloništu mogu oprati svoju odeću i mogu dobiti i šolju čaja ili kafe.

"Gnezdo" takođe obezbeđuje špriceve i kondome, jer alternativa je da će one koristiti zagađene špriceve ili kondome!

Lečenje

Osoblje provodi dosta vremena pokušavajući da motiviše žene da se leče. Ako je žena spomenula da želi da se leči, osoblje se veoma trudi da zadrži njenu pažnju na tome, i da joj ukaže poverenje i pokaže da veruju u njeno izlečenje. Potrebno je mnogo strpljenja u radu sa ženom koja hoće da se leči. Sreća je, dakako, bezgranična kada ona uspe u tome i pokazuje napredak. Naravno, mnoge žene imaju recidive - ali osoblje tada počinje iznova - ako to žena želi.

Dijakonija u Danskoj

KAFE „LISTENING“

Kafe "Slušajmo se - Listening" otvorio je 1994.godine jedan bračni par, sa željom da pomogne mladim ljudima koji imaju različite probleme, a ne pomaže im ni lokalna zajednica, niti druge organizacije.

Mladi ljudi između 16-30 godina starosti mogu imati probleme sa roditeljima, drugovima, prijateljem ili prijateljicom, sa učenjem, studiranjem, a ima i onih koji su već pokušali samoubistvo.

Kafe je otvoren za mlade ljude nedeljom uveče, od 18.30-22.00. U početku je to neformalno Okupljanje, učesnici mogu konzimirati bezalkoholna pića, kafu, čaj i kolače; kasnije se kao uvod u program sluša muzika ili poezija. Sam program traje oko 2 sata i to može biti muzika iz Afrike, neko predavanje, radionica, zajednička poseta ili izlet.

Učesnici projekta pomažu u izboru i organizovanju programa i u uređenju eneterijera kafea, koji je smešten u prizemlju privatne kuće bračnog para koji vodi ovaj projekat.

Bračnom paru u VOđenju kafea pomaže oko 15 volontera. Neki su regrutovani iz lokalne crkvene opštine, kojoj i ovaj bračni par pripada.

Najvažniji zadatak volontera je da razgovaraju sa ljudima koji dolaze u kafe i da ih, ako procene da treba, pozovu da učestvuju u drugom delu projekta.

Drugi deo projekta - u stvari njegova glavna aktivnost - jeste poziv posetiocima kafea da se priključe radu jedne od tri grupe, koje se sastaju u toku nedelje, bilo popodne ili uveče. Cilj tih sastanaka je aktivno slušanje, međusobno osnaživanje i razgovor o problemima sa kojima se pojedinci susreću.

U svakoj grupi je između 6 - 10 osoba, a sastancima koji traju 2,5 časa prisustvuje i dvoje voditelja grupe.

Cetiri glavna koraka grupnog rada i učenja su:

1. delujući preuzimam Odgovornost za sopstveni život;
2. probleme rešavam korak po korak, shodno potrebama i ličnim sposobnostima;
3. izraziću svoja lična osećanja
4. delujem u skladu sa ličnim ciljevima i vrednostima koje me vode u životu.

Projekat vodi bračni par, profesionalno osposobljen za socijalno savetovanje i pedagogiju. Finansijsku podršku dobijaju od raznih privatnih fondacija, a volonteri, naravno, nisu plaćeni. Učesnici projekta plaćaju simboličnu nadoknadu za rad u grupi.

Treća aktivnost, koja takođe donosi određena sredstva za projekat, jeste zajednički projekat sa gradskom upravom, čiji je cilj da se za troje mladih ljudi obezbedi smeštaj kako bi se osamostili i odvojili od svojih roditelja. U tom stanu sa troje mladih ljudi stanuje i njihov savetnik, koji je istih godina kao oni, ali je edukovan i osposobljen da pomogne mladim da sami rešavaju svoje probleme.

Kafe "Slušajmo se" poznat je u celom Aarhusu - znaju ga i svi lekari. Ako im se obrate mladi ljudi čiji je problem više egzistencijalno/socijalan nego medicinski, oni ih ponekad savetuju da ga posete.

Inicijativu za otvaranje kafe dala je jedna hrišćanska organizacije čiji je cilj da pomaže mladim ljudima, koji nisu psihički oboleli niti su zavisnici od droge i alkohola, ali imaju egzistencijalne probleme.

*Dijakonija u Danskoj***OTVORENA KUĆA - DIJAKONIJSKA MREŽA U PAROHiji**

Otvorena kuća je otvorena za svakoga; u nju svako, kao gost ili član osoblja, može doći i u njoj boraviti, osećajući se dobrodošlim i sigurnim bez obzira na to ko je i šta je. Otvorene kuće ruše socijalne i kulturne barijere, stvaraju i obogaćuju osećanje prijateljstva.

Mnoge crkvene zajednice ili organizacije pri crkvi otvorile su ovakve kuće; dakle osnova čitave ideje ima korene u hrišćanskom poimanju čoveka; svako ljudsko biće stvoreno je prema liku Božjem, te je stoga svaki pojedinac jedinstven i vredan.

Otvorene kuće predstavljaju crkvu u svakodnevnom ruhu. One su ruke i noge crkve. One su gestovni izražaj crkve.

Otvorene kuće počele su sa radom SO-ih godina. Naredna decenija donela je mnoštvo socijalnih i ekonomskih promena; i ustanove socijalne pomoći shvatile su vrednosti rada dobrotvornih organizacija, gde spada i rad crkvenih zajednica i organizacija pri crkvi.

Otvorene kuće počele su sa radom u većim gradovima, gde ljudi više ne znaju imena svojih suseda i gde osećaj nedostatka korena, anonimnosti i usamljenosti za mnoge jesu svakodnevna stvarnost. Mnogi nemaju uslova da sklope prijateljstva, učestvuju na kursovima, itd. Otvorene kuće postale su oaze u ovim betonskim pustinjama. Do danas su se Otvorene kuće raširile i po ruralnim oblastima - usamljenost i otuđenje osećaju se u svim delovima zemlje.

U Otvorenim kućama obično je zaposlen glavni član, a ostali koji rade su volonteri. Mnogi od njih potiču iz pastve te crkve, i često pastor nudi ovaj volonterski posao ljudima koji imaju izvore prihoda, ali su pomalo usamljeni, pogotovo ako su udovci i udovice. Pored toga, i mnogi penzioneri rade u Otvorenim kućama, obično jedno popodne u nedelji. Dakle, radi se na dva polja: posao se nudi onima koji imaju sredstava za život, ali žele da izađu iz sopstvenog doma i rade posao koji im pruža osećaj da čine nešto svrsishodno, barem nekoliko sati u nedelji. On je i prilika za druženje onima koji uopšte nemaju ili imaju vrlo malo mogućnosti za sklapanje prijateljstva, za sticanje pažnje i upoznavanje nekoga ko će ih saslušati.

Otvorene kuće rade nekoliko sati dnevno, negde i vikendom. Tu se pripremaju kafa, čaj i hrana i prodaju po veoma niskim cenama. Ukoliko neko ima problema sa alkoholom ili drogama, ovde ga pastor, koji često dolazi u kafe, kao i drugi članovi osoblja mogu posavetovati gde da traži stručnu pomoć u javnim ili privatnim institucijama.

U nekim Otvorenim kućama organizuju se i druge aktivnosti: predavanja, koncerti, službe, izleti, itd. Često se umetnicima iz kraja pruža prilika da postave izložbu svojih radova u Otvorenoj kući.

Dijakonija u Danskoj

SLUŽBA ZA POMOĆ I PODRŠKU

Služba za pomoć i podršku osnovana je 1992. godine na inicijativu Grupe žena, koja je deo YMCA i YWCA u Esbjergu u Danskoj. Članovi te grupe došli su na ovu ideju pri susretu sa sličnom grupom iz druge crkvene organizacije. Kasnije se ideja proširila i na druge gradove na Jitlandu.

Služba za pomoć i podršku je nezavisno udruženje u okviru YMCA i YWCA u Danskoj. Bavi se socijalnim radom, a utemeljena je na osnovama Evangeličke luteranske narodne crkve u Danskoj.

Služba za pružanje pomoći i podrške pruža pomoć osobama koje se staraju o hroničnim i teškim bolesnicima u sopstvenom domu. Ovo je težak zadatak, a predstavlja i emotivno opterećenje rođacima koji se brinu o obolelom ili smrtniku u sopstvenom domu. Pomoć se pruža na taj način da rođak koji se stara može nekoliko sati da se odmara, obavlja druge poslove, npr. da ide u kupovinu, bavi se hobiem, ide u posetu rodbini i prijateljima. Ovi slobodni sati mogu rođaku dati novu snagu i nadahnuće za dalje staranje, a oboleli će uživati slušajući o onome šta je ovaj doživeo.

Usluge se pružaju u trajanju od 3 sata, uglavnom danju, ali veoma smo fleksibilni, i spremni smo da pružimo pomoć i do tri puta u toku 24 sata. Usluge se pružaju u zavisnosti od potreba u domaćinstvu; pomoć pružamo rođaku staratelju, a naši ljudi ne obavljaju poslove u domaćinstvu; angažovani u Službi za pružanje pomoći i podrške ne rade, dakle, ni kao negovateljice ni kao kućne pomoćnice.

Zaposleni u Službi za pružanje pomoći i podrške su volonteri i neplaćeni saradnici grupa motivisanih i zrelih žena i muškaraca koji mogu da učine nešto za svoje bližnje, posvećujući im svoje vreme i iskustvo. Mnogi od zaposlenih imaju obrazovanje iz domena socijalne pomoći i zdravlja, ali u udruženju su i osobe drugih obrazovnih profila. Svima im je zajedničko da imaju želju i volju da pomognu drugima, i da su sami iskusili žalost ili krize. Neki su penzionisani, a neki zaposleni.

Zaposleni u Službi za pružanje pomoći i podrške moraju imati pozitivan stav prema hrišćanstvu. Osoba koja je vernik jednog novog religioznog pokreta želela je da se uključi u Službu, ali je bila odbijena. Smatramo da je od suštinskog značaja da se pomoć pruža u skladu sa osnovama YMCA i YWCA.

Pre nego što saradnik počne da radi u Službi za pružanje pomoći i podrške, šef Službe obavlja intervju sa tom osobom da bi ustanovio da li je podesna za taj posao. Saradnik dobija uputstva i informacije u vezi sa poslom i biva upoznat sa principima profesionalne tajne, koje svaki saradnik mora prihvatiti.

Kada dobijemo poziv da pomognemo u nekom domaćinstvu, šef Službe za pružanje pomoći i podrške posećuje to domaćinstvo da bi stekao uvid u to koliko je vremena potrebno. Sledeći zadatak je da se nađe volonter koji bi odgovarao tom domaćinstvu. Od suštinskog je značaja da se porodica i naš volonter dobro slažu.

Ciljna grupa Službe za pružanje podrške i pomoći jesu zdravi ljudi, ali mi posećujemo bolesne. Ponekad je i samo naše prisustvo dovoljno. U drugim slučajevima razgovaramo i sa bolesnikom i sa njegovom porodicom. Veoma često rodbina nema nikog drugog sa kim bi razgovarala o svojim brigama i strahovima. Naše je iskustvo da bolesnik ima potrebu da razgovara o smrti. Moguće je da je to tema o kojoj on ili ona ne želi da razgovara sa svojom rodbinom. Ako je potrebno, naš službenik može predložiti da se pozove sveštenik.

Velik broj onih koji nas zovu su hronični bolesnici i rođaci ljudi bolesnih od senilne demencije. Ove bolesti su uglavnom progresivne i onesposobljavaju bolesnika do kraja života. Ovo predstavlja teško breme za srodnike u domu, koji su često - i to iz godine u godinu - sami sa bolesnikom; ali je ovo težak zadatak i za naše službenike. Imamo velik broj zaposlenih, koji su na zadatke prionuli sa puno mašte i koji su uspeli da zadobiju potrebno poverenje i pruže potrebnu negu.

Isti je slučaj i sa obolelim od senilne demencije i hendikepiranima koji žive sami i nemaju puno rodbine i prijatelja. U ovim slučajevima figuriramo kao rođaci "po pozivu". Ovo je takođe težak, ali vredan zadatak.

Sledeća grupa jesu osobe koje su teško obolele, a žive u staračkim domovima. To su često potpuno usamljeni ljudi koji nemaju prijatelja. Osoblje u ovim domovima i u bolnicama jeste veoma profesionalno, ali često nema vremena da sedi pored bolesnika. Mi imamo vremena za to, vremena da slušamo, i vremena da budemo prisutni. A to je veoma bitno.

Kako bismo osposobili svoje volontere i službenike za brojne i raznovrsne zadatke, organizujemo velik broj kurseva, kao što su: Pogled na ljudsko biće; Žalost i kriza; i Komunikacija. Osim toga, organizovali smo i dan za razgovor o senilnoj demenciji.

Nekoliko puta godišnje organizujemo okupljanja na kojima obedujemo zajedno; slušamo neko inspirativno predavanje, i iskustva naših službenika. To su često problemi koje treba rešiti, teška iskustva koja je potrebno prevazići.

Ovde pomažemo jedni drugima, a posebno je važno da obogaćujemo osećaj prijateljstva.

*Dijakonija u Letoniji***ODNOS IZMEĐU CRKVE, NJENOG POSLANJA I DIJAKONIJE***(Iveta Berkolde, upravnica Dijakonijskog centra Evangeličko-luteranske crkve u Letoniji)***Uvod**

Pitanje odnosa između Crkve i dijakonije veoma je komplikovano, ali i veoma važno. To je takođe i svakodnevno praktično pitanje sa kojim se svakog dana suočavamo "u svojim rečima i delima".

Godina 1993. uzima se kao početak organizovanog dijakonijskog rada u Evangeličkoj crkvi u Letoniji, što znači da je naša dijakonija veoma mlada, da nije duboko ukorenjena u istoriju i sopstvenu tradiciju i nema potrebne akademsko-teološke osnove.

Pre nego što dam odgovor na pitanje o odnosu između Crkve i dijakonije, htela bih da podelim sa vama svoje iskustvo o početku i razvoju dijakonije u našoj crkvi što je istovremeno i početak njenog odnosa sa Crkvom i njenim poslanjem. Biće to kratak i koncizan prikaz, a istovremeno i primer dijakonije koja otkriva svoje mesto u Crkvi i koja raste i razvija se nakon 50 godina ugnjetavanja i proganjanja.

Početak - najteži period i saradnja sa crkvama u Nemačkoj i Norveškoj

Krajem osamdesetih godina 20. veka obnovljeni su i brzo su se razvijali razni oblici crkvenog rada, naročito nedeljne škole, rad sa mladima, grupe za biblijske studije, molitvene grupe itd. Pod dijakonijom se u to vreme podrazumevala praktična pomoć starim i bolesnim članovima crkvene zajednice - nazvaćemo to spontanom ili individualnom dijakonijom.

U isto vreme su učinjeni prvi koraci ka uspostavljanju saradnje između naše crkve i crkava u Nemačkoj i Norveškoj. Iz te saradnje ponikli su i pozivi, podsećanja rukovodstvu naše crkve na to da postoji jedna grana crkvenog rada koja se naziva dijakonijom. Treba napomenuti da je u početku ovaj pojam bio stran, bez ikakvog sadržaja i smisla, i nije bilo konsenzusa o tome da li dijakoniju uopšte treba razvijati. Pa ipak, izazov je prihvaćen. 1993. godine novo crkveno rukovodstvo organizovalo je međunarodnu konferenciju o dijakoniji i to se smatra početkom službene dijakonije unutar Luteranske crkve u Letoniji. Na konferenciji su učestvovali i predstavnici Dijakonijske službe Šlezvig-Holštajna i Norveškog udruženja dijakona, te predavači iz dijakonijskih škola u Norveškoj.

Dalji razvoj

- 1993: zaposlena su dva saradnika za dijakoniju;
- 1994: osnovana je nezavisna organizacija - Dijakonijski centar Luteranske crkve u Letoniji;
 - 1994/1994: prvih 150 volontera je dobilo potrebnu obuku;
- 1995: dopunjeni su crkveni dokumenti koji regulišu rad dijakonije, sačinjen je opis poslova za dijakona itd.

Odluke sinoda

Mesto dijakonije u Crkvi određeno je raznim sporazumima i crkvenim dokumentima koji su usvojeni na crkvenom sinodu. Ovi dokumenti definišu dijakoniju kao jedan aspekt Crkve i kao integralni deo crkvene aktivnosti, i istovremeno određuju da su ordinirana crkvena lica biskupi, sveštenici i dijakoni.

Ova jednostavna formulacija je odigrala odlučujuću ulogu u razvoju crkve u Letoniji i omogućila razvoj i napredovanje dijakonije.

Zatim je za počela duga diskusija o tome koji model dijakonijskog rada treba odabrati: nemački sa razvijenim institucijama ili skandinavski sa ordiniranim diaconima. Jedno je ipak bilo jasno: crkve u Letoniji zahtevaju sopstvenu koncepciju dijakonije, koja će odgovarati sadašnjem stanju u Crkvi i društvu.

U toku 1996. godine započeo je brz razvoj dijakonije, naročito dijakonijskih aktivnosti i projekata. Čim su stvorene osnove za razvoj dijakonije, Crkva je bila spremna da odgovori potrebama društva i zasnuje projekte koji su odražavali njenu brigu za ljude i njihove brojne potrebe.

Tako su nastali projekti: dijakonijske stanice, SOS telefoni, Savetovane službe, besplatne kuhinje, lekarske ekipe, krizni centri, dnevni centri, rehabilitacija bivših zatvorenika i drugi dijakonijski projekti.

Kao u svakom procesu koji se naglo razvija i ovde je postojao rizik od konflikata, što nam je prouzrokovalo mnogo problema u radu.

Zato se pojavila potreba da se odrede teorijske i organizacione osnove za dijakonijski rad. Teoriju bi trebalo razvijati paralelno i zajedno sa praksom. Mi to nismo mogli uraditi istovremeno, tako da su teorijske osnove formulisane nešto kasnije. U toku 1997/98. Dijakonijski savet i Crkveni sinod usvojili su sledeće dokumente:

- Teološke osnove dijakonije zasnovane na veri,
- Preambulu dijakonije,
- Program dijakonije,
- Pravilnik o organizovanju dijakonije i osnivanju dijakonijskih centara.

Ovi dokumenti se ne razlikuju bitno od sličnih dokumenata u norveskoj i nemačkoj crkvi, ali su prilagođeni lokalnoj situaciji i potencijalima naše crkve.

Pošto se dijakonija razvijala dinamičnije od crkvenih opština i od ostalih struktura unutar crkve, to je izazvalo razne tenzije u crkvenim opštinama, kojima su nedostajali profesionalni kadrovi. Trebalo je primeniti razne metode i sredstva da se ovaj konflikt ne bi pretvorio u širi sukob. Zbog toga je bilo izuzetno važno da se razradi koncept dijakonije unutar crkve i da se izrade precizne instrukcije i pravila za diakonski rad i ostale vidove rada u crkvenoj opštini. Tako su unutar Luteranske crkve u Letoniji pripremljeni predlozi za diakonsku kancelariju. Taj proces još uvek traje i njegov cilj je da unutar crkve nađe odgovarajuće mesto za dijakoniju, pružajući joj mogućnosti za razvoj i rad.

Smatramo da je jedan od najvažnijih i najkomplikovanih zadataka stvoriti klimu razumevanja za dijakoniju i razviti dijakonijsko razmišljanje.

Ima neke simbolike u tome što se prva knjiga o dijakoniji koja je prevedena u Letoniji zove upravo "Kako izgraditi dijakonijsku crkvu". Njen autor je A. B. Oftesad.

Informisanje i odnosi sa javnošću su veoma važan aspekt rada crkava u Letoniji gde je pojam dijakonije još uvek stran i nerazumljiv. Ovo se postiže redovnim izveštavanjem u crkvenim novinama, kao i u novopokrenutom biltenu "Dijakonijske vesti", dobrom saradnjom sa medijima (samo u toku 1998. godine održano je 6 konferencija za štampu), distribuiranjem knjižica, brošura, prevodenjem literature i raznih studija.

Za naš svekodnevni rad skovali smo nov termin - *dijakonalizacija* (slično evangelizaciji). Edukacija i instrukcije koje se daju članovima kongregacije i sveštenicima izuzetno su značajne. Godišnje se održi između 140-150 predavanja o dijakonijskim temama u raznim mestima u Letoniji, osim toga i 10 seminara, nekoliko letnjih kampova itd., vrlo često uz učešće inostranih predavača iz partnerskih crkava.

Zaključak

Odnos između dijakonije i Crkve zavisi od nas, od naših "reči i dela", naravno u granicama naših mogućnosti.

U svakoj crkvi će uvek biti ljudi koji će razumeti, podržati i sprovoditi dijakoniju.

Ja sam naravno svesna da je ovakav razvoj dijakonije u Letoniji omogućen i razumevanjem i podrškom crkvenog rukovodstva. Ovo je povoljno vreme za razvoj dijakonije, treba ga stoga iskoristiti i stvoriti atmosferu razumevanja i podrške u crkvama.

Naš je zadatak da doprinesemo stvaranju otvorene i milosrdne crkve, koja je prožeta ljubavlju prema bližnjima i u kojoj dijakonija ima bitnu i povezujuću ulogu. Zadatak je dijakonije da "stvari milosrdnu i otvorenu hrišćansku zajednicu".

Ko će osim nas moći da podseti Crkvu da dijakonija nije važna samo za ljude koji rade u dijakoniji već i za same crkve?

Dijakonija i crkva u Mađarskoj

DRŽAVA I POJEDINAC - ODNOS PREMA DRŽAVI U TRANZICIJI

*(Balog Zóltan, uvodni referat na 12. HEKS-konferenciji
posvećenoj Istočnoj Evropi, Bern, 1999. god.)*

»Ustavna reforma se može sprovesti za 6 meseci, privredna reforma može u roku od šest godina dovesti do osetnijih poboljšanja, ali za stvaranje socijalnih i kulturnih osnova građanskog društva nije dovoljno ni 60 godina«, rekao je Ralf Darendorf 1990. godine. U okviru naše teme govorićemo sada o kratkom vremenskom intervalu od deset godina - prvih

deset od onih šezdeset koje je tražio Darendorf. Kako se promenila situacija građana i građanki u odnosu na političku vlast? Pokušaću da nađem odgovor na ovo iz perspektive običnih ljudi, i zato ću govoriti i o promenjenim osećanjima ljudi iz Istočne Evrope.

Odmah na početku želim da vas podsetim na sliku tzv. evropske kuće, koja je bila tako omiljena pre 10-12 godina. Davno je prošlo vreme kada su političari sa oduševljenjem govorili o toj zajedničkoj evropskoj kući, i to sigurno nije slučajno. Kada je nakon pada berlinskog zida ozbiljno započeo zajednički život različitih regija, naroda i kultura, odustalo se od ove upečatljive slike i ponovo se koristi službeni jezik pragmatičnih političara i privrednih stručnjaka.

Dolazim iz Mađarske, zemlje koja pripada kako Centralnoj, tako i Istočnoj Evropi, i u kojoj je ova slika još sačuvala svoju simboliku. Ova zemlja se i danas po mnogo čemu (iako ne u svemu) nalazi u podrumu evropske kuće: prema podacima statističkog zavoda, koji od sredine 80-tih godina tzv. egzistencijalni minimum definiše kao granicu siromaštva, šezdesetih godina se 10% stanovništva smatralo siromašnim, dok se 1995. taj procenat povećao na 30-35%. Još je veći procenat onih čiji su realni prihodi opali od 1989. godine: njih je prema proceni 60-70%! Kod 20-25% stanovništva nivo prihoda je ostao nepromenjen, dok je 10-15% stanovništva imućnije, a jedan mali deo mnogo bogatiji nego pre tranzicije. Očekuje se i dalje raslojavanje stanovništva zbog velikih razlika u pogledu mogućnosti povećanja prihoda.

Privredni rast koji je u toku može da ublaži posledice siromaštva, ali ako se razlike i dalje budu povećavale, možda čak do brazilskog nivoa, znatan deo stanovništva ostaće van tokova privrednog oporavka, što znači da će ostati trajno siromašan. To su važne činjenice, koje znatno utiču na motivaciju pojedinaca.

Ali vratimo se u podrum evropske kuće.

U našoj podrumskoj prostoriji koja se zove Mađarska, u toku poslednjih godina komunizma nije vladala naročito loša atmosfera. Bilo je tamno i vazduh je bio težak, često smo se spoticali o smeće i otpadke kojih je bilo svuda, pacovi su trčkarali naokolo ... Ali, bilo je relativno toplo a u ustima smo imali lilihip, koji je bio kupljen od kredita sa Zapada. 1989. godine nam je iznenada došla demokratija. Ona je zasvetlela kao džepna lampa. U njenom svetlu smo odjednom videli kakvo je stanje u našem podrumu.

Danas nakon deset godina nemamo nikakve iluzije o tome šta demokratija može, a šta ne može. Moći videti nije sve, a nije ni dovoljno. Želja za čišćenjem podruma je sve veća. Potrebna nam je društvena pravda; ona bi mogla biti metla za čišćenje, kako demokratija ne bi poslužila za davanje legitimeteta zatečenim socijalnim razlikama i odnosima moći.

Demokratija nam je za jedno kratko vreme donela osećaj slobode: bili smo preplavljeni doživljajima slobode govore, slobode slušanja, slobode izbora. Deviza je bila: sloboda za sve! Građansko društvo se ponovo rađa. Pojedinaac stiće punoletstvo u odnosu na državu!

Državni socijalizam jedine partije koja je imala ideološki monopol pokušao je da likvidira novostečenu autonomiju pojedinaca i grupa. Tada smo shvatili da je u porodicama, u kulturi, u religiji i u nacionalnoj svesti ipak sačuvan najveći deo tradicionalnih vrednosti i shvatanja o

demokratiji. To je omogućilo brzo uspostavljanje institucija i struktura parlamentarne demokratije, koje su se nadogradile na spasene i sačuvane tradicionalne vrednosti. Kao posledica četrdesetogodišnjeg iskustva u totalitarnoj državi javilo se snažno nepoverenje prema svakoj formi državne vlasti. Demokratski razvoj se oslanjao na vrednosti klasičnog liberalizma - verske slobode, pravo na štrajk, pravo na okupljanje itd. Sva ova prava trebalo je zadobiti od države.

Sada se, međutim, postavilo pitanje ko će garantovati funkcionisanje ovih novih demokratskih institucija. To je mogla da uradi samo država, koja je bila slaba, jer je nova politička elita to želela. Uz to se pojavila i ekonomska dilema: da li veštački stvarati privatnu svojinu, jer su državni socijalizam i centralizovana planska privreda sprečavali izgradnju moderne tržišne ekonomije. Proces privatizacije se odvijao relativno brzo, sa mnogim protivurečnostima, tako da se stalno kasnilo sa donošenjem odgovarajućih zakona. Jedan od problema koji se tada pojavio jeste taj da je velik deo današnje političke i kulturne elite Mađarske regrutovan iz stare partijske elite.

Veliku smetnju za veću mobilnost stanovništva predstavlja činjenica da je socijalni položaj mnogih pogoršan (računa se čak kod 60%). Svi vole slobodu, ali slobodno putovati, graditi, kupovati privilegija je malobrojnih.

Do sredine prošle dekade slabljenje države prouzrokovao je besplatan sistem zdravstva i obrazovanja, što je i omogućilo da korupcija i kriminal postanu faktor moći. U Mađarskoj postoji novi konsenzus o tome da državu treba ponovo jačati, jer ne postoji sloboda bez reda. Pitanje je, međutim, kako treba da izgleda ovaj red.

Nova, nekomunistička elita pokušava da nadoknadi ono što je propustila za vreme tranzicije. Promene su potrebne u preduzećima koja su još uvek u državnim rukama, u institucijama (privredne komore, sindikati, finansijske službe, policija, državna televizija itd.) u kojima nema prave demokratije, kako bi i oni postali ravnopravni partneri društvenih promena. Kakva je uloga pojedinaca u svemu tome? Romantičnu predstavu o svesnom građaninu, koji aktivno učestvuje u promenama i preuzima određene odgovornosti izgubili smo već nakon nekoliko godina demokratije.

Danas u javnom životu učestvuju one društvene grupe koje su u stanju da artikuliraju svoje interese i vrednosti i da ih zastupaju u odnosu na nove i stare političke i strukovne centre moći.

U ovoj mobilizaciji snaga crkvama, kao tradicionalno snažnom faktoru civilnog društva, pripala je veoma važna uloga, koja se podudara sa njenom misijom. Pogledajmo, stoga, u kulturoškom i društvenom kontekstu, kakav je položaj i uloga crkve između države i pojedinca.

Hrišćani u mađarskom podrumu vide sebe kao jedne od nosilaca demokratskih promena. Hteli bi da koriste sopstvenu »džepnu lampu« i »rnetlu«, kako bi društvo postalo humanije. Naša džepna lampa je Reč Božija, u čijem svetlu želimo da sagledamo našu stvarnost. Ona istovremeno može da posluži i kao metla, koja će nam pomoći da zaštitimo ljude koji su žrtve društvene nepravde. Ipak sam ubeđen da Reč Božja ne donosi samo svetlo i pravdu već i utehu, koja svedoči o ljubavi Božijoj. Zato pored lampe i metle treba da postoji i »gest nežnosti«.

Džepna lampa u celom našem podrumu - a to je regija Istočne i Centralne Evrope - ne pokazuje multikulturalno društvo u zapadnoevropskom smislu, niti društvo koje je na putu ka multikulturalnosti, već pre mnoštvo etničkih i socijalnih grupa koje su u toku poslednjih decenija izgubile svoj identitet. Zbog monolitne ideologije koja im je bila nametnuta silom, izgubile su svoju prošlost i tradicije, zbog prinudnih preseljenja u sklopu staljinističke politike industrijskog razvoja ili politike homogenizacije Čaušeskog izgubile su svoju domovinu, zbog siromaštva i marginalizacije izgubile su komunikaciju sa ostalim društvenim grupama. SVI oni se osećaju kao gubitnici i žrtve komunističke ere, a sada smatraju da ih ostali sprečavaju da nadoknade ono što su izgubili. Oni su sumnjičavi i to pogoduje nastanku predrasuda prema drugima, koje su možda i ranije postojale, ali je tada obavezujući internacionalizam sprečavao njihovo ispoljavanje. Pa ipak se ne slažem sa onima koji današnju situaciju u Istočnoj i Centralnoj Evropi jednostavno nazivaju restauracijom starog nacionalizma. Takva paušalna konstatacija služi onoj argumentaciji koja bi nekadašnje zemlje Istočnog bloka htela da prikaže kao stalan izvor nestabilnosti, mada je osnovni problem u tome što u toku poslednjih 80 godina na evropskom nivou nije stvoren efikasan model za rešavanje manjinskih pitanja.

Naša regija je zaista puna međuetničkih konflikata i političari rado uzimaju nacionalizam kao objedinjavajuću ideologiju svoje grupe, ali se koreni ovih konflikata i tenzija nalaze u prošlosti - u evropskim odnosima nakon Prvog i Drugog svetskog rata.

Gde je položaj hrišćanskih crkava u ovoj prilično haotičnoj situaciji? One su deo problema, jer se konfesionalne granice u normalnoj situaciji podudaraju sa etničkim granicama, ali ne i sa državnim granicama. Nacionalno-konfesionalni princip je velik izazov za hrišćanske crkve različitih konfesija. Treba međutim imati u vidu sledeće: hrišćanska vera i kultura sačuvale su u prošlosti mnoge narode od uništenja. Zbog političke moći pojedinih nacija konfesija je postala najvažniji zastitnik kulturnog identiteta. Njena apsolutizacija, međutim, doprinosi stvaranju mržnje i neprijateljstava među narodima.

Bitna razlika u odnosu na zapadnoevropsku situaciju je susretanje etničkih grupa i kultura koje žive na istom prostoru, sve su »starosedelačke«, imaju bogatu tradiciju i zajedničku istoriju u kojoj postoje i period i zajedničkog mirnog suživota. Ova zajednička istorija međutim ne sprečava Istoričare u tome da neke nacije smatraju mlađim, neke starijim, itd. i da iz svega toga izvlače zaključak da je jedino njihova nacija nosilac legitimiteta.

U ovoj regiji politička moć igrala je značajnu ulogu u uspostavljanju odnosa između raznih etničkih grupa. Ovde je stara tradicija da se država i ceo njen aparat moći identifikuju sa većinskom etničkom i kulturnom grupom i suprotstavljaju manjinama koja se smatraju izvorom destabilizacije. Oni pripadnici manjine koji se zalažu za razumevanje i komunikaciju bivaju u svojoj etničkoj grupi brzo izolovani i proglašeni »opasnim sanjalicama« (ovo je posebno bolno poglavlje u odnosima između države i pojedinca).

Još jedna razlika u odnosu na Zapadnu Evropu je prenaglašen značaj koji pridajemo istoriji kao sredstvu za pronalaženje, odnosno jačanje sopstvenog identiteta. Istorija je za nas jako važna jer nam dokazuje da smo preživeli. Pobeđivali smo retko, možda nikada, ali smo preživeli! Preživeti, održati se - to je u našoj regiji vrednost sama po sebi. U Zapadnoj Evropi je

to za većinu nešto samo po sebi razumljivo, nešto o čemu se ne razmišlja. Istorija je u Istočnoj i Centralnoj Evropi nešto o čemu vredi uvek nanovo govoriti. Događaji dnevne politike, događaji u kulturi, pa i u crkvi predmet su strastvenih diskusija, tumačenja pa i žestokih svađa.

Ovakva sećanja uvek ponovo izazivaju pitanje u kojoj meri iskustva preživljavanja u prošlosti i sadašnjosti postaju zajedničko dobro i koheziona snaga nacije. Učešće crkve u ponovnom oživljavanju građanskog društva odvija se u ovakvom kontekstu. Iako crkve u Mađarskoj 1989/90. nisu imale tako istaknutu i direktnu političku ulogu kao u DDR ili u Poljskoj, novi početak se bez njih ipak nije mogao zamisliti.

Kada je reč o makrosocijalnim procesima, uočava se da je religioznost, koja se praktikovala u crkvi u toku višedecenijske vladavine monolitnog društvenog sistema, uspela da sačuva izvesne elemente građanskog društva.

Kada se radi o novim strategijama u promenjenim društvenim uslovima, crkve, u prvom redu velike istorijske crkve, pokušavaju da povrate svoj društveni značaj preuzimanjem zadataka u javnoj sferi. I zato se one, pored ostalih građanskih inicijativa ubrajaju u najvažnije alternative državnim i lokalnim institucijama. Da bi ostvarile sve zadatke u obrazovanju, zdravstvu itd., crkve pokušavaju da stvore sopstvene zaštićene zone učenja i verskog života. Pri tome one najčešće sebe i svoj položaj u odnosu na državu i društvo vide kao ekskluzivan i svoje poruke uglavnom upućuju političkim moćnicima ili sopstvenoj pastvi. Ostali elementi i područja su van njihovog interesovanja. Ovo je posledica i činjenice da između crkve i društva još uvek postoji jaka jezička i misaona barijera. Izolovano misliti znači da se u crkvi, teologiji ili u obrazovanju najčešće razmišlja dihotomijski. Postoji »svet« i postojimo »mi« i ta dva sveta se stalno sučeljavaju, stalno se postavlja pitanje sopstvenih granica, utvrđivanja vrednosti ili prevrednovanja određenih oblasti. U svakom slučaju mi se kao crkveni ljudi uvek iznova konfrontiramo sa svetom koji nam je potpuno stran zato što nam je postao ili je oduvek bio takav. Mi ne vršimo eksperimente! Za većinu crkvenih funkcionera nema nikakve dileme u pogledu predstojećih zadataka. Oni kažu: »Za vreme komunizma su izgubljene mnoge kulturne i moralne vrednosti. To se sada mora nadoknaditi«.

Sa druge strane ni ostale civilne grupe ne vide u crkvi partnera ili saveznika u izgradnji građanskog društva. Crkve su za njih još uvek nešto egzotično, staromodno, ili ozbiljni konkurenti u trci za državnim subvencijama. Molim vas, međutim, da se ne priklonite prebrzo ovoj vrsti crkvene kritike! Marginalizacija hrišćana u našim društvima nije samo posledica organskog procesa sekularizacije, već je i rezultat prinudne getoizacije hrišćanske kulture. Najširi slojevi stanovništva žive bez elementarnih znanja o Bibliji i religiji. To međutim nije razlog da se odbija hrišćanstvo. Naprotiv, radoznalost i interesovanje za religiju posledice su baš ovog neznanja.

Komunikaciju između »sveta« i crkve, treba nadgraditi upravo na ovo, kao i na svakodnevno iskustvo nas hrišćana da hrišćanska poruka i nakon četrdesetgodišnjeg obaveznog ateizma deluje oslobađajuće na nas.

U crkvenim zajednicama se i pored zastarelih misionarskih strategija ostvaruju neki susreti koji imaju pozitivno dejstvo na crkve. Hrišćanske škole imaju veoma važnu ulogu u izgradnji mostova između crkvene zajednice i sekularnog društva. U tim školama se crkva suočava sa svojim okruženjem i načinom života mladih, i to utiče i na promene u njoj samoj. U našim javnim aktivnostima, a tu mislim pre svega na naše dijakonijske institucije za

hendikepirane i socijalno ugrožene, na kuće za odmor i susrete kao što su npr. »Kuća pomirenja« u Berekfirde-u, kao i na centre za obuku, koje ne posećuju samo crkveni predstavnici - mnogo toga je finansirao ili inicirao HEKS - u velikoj meri smo upućeni na tesnu saradnju i razumevanje sa drugima i one mogu postati mestom kreativnih susreta.

Pri tome se oslobađamo naših predrasuda i zastarelih shvatanja, sagledavamo svet iz sasvim nove perspektive i napuštam o geto koji smo sami izgradili.

Stižem do zaključka: možda sam previše govorio o problemima i opasnostima novostečene slobode koju ne prate pravda i red, kao i o problemu daljeg opstojavanja totalitarnih struktura. Ali ako pomislimo na to da u istoriju poslednje dekade spadaju i etničke katastrofe na Balkanu, možda ćete razumeti ovako kritičan pristup. Najpozitivnije u ovoj novoj situaciji u mojoj zemlji jeste činjenica da uprkos svemu niko ne želi povratak na staro. Čarobna dinamika novog društva sve nas je osvojila, jer ono što je tzv. socijalizam između ostalog činilo tako avetinjskim bila je njegova statičnost i nepromenljivost. Mala digresija: verovatno nije slučajno ni to da od 1988. godine počinje da opada inače veoma visok stepen samoubistava u Mađarskoj.

Saznanje i uverenje da kao mala istočnoevropska zemlja možemo uzeti svoju sudbinu i svoju budućnost u svoje ruke bili su mobilizirajuća snaga prvih godina. Skoro pristupanje Evropskoj zajednici, očekivano blagostanje i stabilnost ispunjavaju nas radosnim očekivanjem. Da li su ova nadanja realna s obzirom na vreme pristupanja i očekivane efekte? Mnogi smatraju da pristup Evropskoj zajednici treba da bude više od privredne integracije. Ne želimo priključenje, nego harmonično približavanje. Želimo da uskladi mo našu buduću privrednu situaciju sa našim hiljadugodišnjim kulturnim i duhovnim bogatstvom!

I na kraju. Poslednje pitanje bi hteo da formulišem u odnosu na vašu zemlju, na Švajcarsku: da li će integracija u Evropu biti praćena istovremenim jačanjem regionalnog, nacionalnog i kulturnog identiteta, ili će unutrašnje snage novih članova Zajednice toliko oslabiti da će ideološku diktaturu zameniti diktatura tržišta?

Politički odgovorni ljudi su svesni toga da pristup Evropskoj zajednici može umesto starih, srušenih granica, izgraditi neke nove - a to ne bi smelo da bude konačan rezultat. To su samo neka od naših pitanja, koja su verovatno i vaša pitanja. Diskutujmo o njima zajedno i slobodno, ovde između Istoka i Zapada.

Dijakonija u Nemačkoj

DIJAKONIJA JE CRKVA

(KAO STALAN ZADATAK U NOVIM NEMAČKIM SAVEZNIM DRŽAVAMA)

(Roland Springborn, Diakonie-Dokumentation 03/99)

U bivšim istočnonemačkim pokrajinama su se nakon ujedinjenja pojavile nove šanse, mogućnosti i izazovi. Jedan od tih izazova je i teza da su crkva i dijakonija jedno te isto. U novim nemačkim savezним državama ovu tezu treba razmotriti u svetlu vladajućeg ateizma, jer samo 25-30% ljudi pripada nekoj crkvi. Mnogi nisu imali prilike da upoznaju crkvu- ni u porodici, ni u školi, na poslu ili u vojsci. Svesno otuđivanje ljudi od crkve je bio jedan od ciljeva ateizma u DDR. Kod mnogih je ovaj cilj postignut. Zato je ova tema „Dijakonija je crkva“ toliko važna. Pitanje je kako se to može postići i kakva je situacija danas?

1. Unutrašnja misija - ovaj pojam je ponovo značajan za mene. Duhovne potrebe ljudi danas nisu ništa manje nego ranije. Samo zato što je ljudima bolje u materijalnom pogledu, to još uvek ne znači da su oni postali bolji. Pri tome Unutrašnja misija nije pitanje boljeg ili goreg. Dužni smo da ljudima prenesemo Reč Božju. Ko će je preneti ljudima, ako ne crkva? Dijakonija je crkva u svom naveštanju Reči Božje i njegovih dela.

To mora da se kaže jezikom, koji je svima razumljiv i na način kojim se ljudi mogu identifikovati. Niko nije primoran da ide Bogu, ali je svako uvek pozvan. To nas obavezuje da ovaj poziv pažljivo formulišemo. Neka to bude poziv, a ne prinuda, jer je prinude bilo isuviše u našoj prošlosti. Ona vodi do pretvaranja i laži. Sada se traži mnogo strpljenja i čvrsta vera u snagu Svetog duha.

2. Ljudi žele da dijakoniju dožive kao crkvu. Za mnoge su one ionako jedno te isto. Mi u dijakoniji moramo da pokažemo šta nam crkva znači i to činimo kroz molitvu, pobožnost, pesmom, našim načinom ophođenja sa drugim ljudima, naročito prema slabima i ugroženima, našim odnosom prema poslu, kroz čitanje Biblije, našim priznavanjem sopstvenih slabosti, kroz način na koji se opraštamo od umirućih ...

Dijakonija je crkva u njenom praktičnom obliku, ona je Biblija sa rukama, ona je reč koja izražava radnju, delatnost. ...

Ne možemo zahtevati od drugih ono što ni sami ne radimo, niti ono u što ni sami ne verujemo. Ako Božja reč za nas ništa ne znači, ne moramo da se čudimo ako je i kod drugih tako. Ako je neko duhovno mrtav, ne može kod drugih probuditi duhovni život. Moramo da se brinemo za to, da naše dijakonijske kuće budu ispunjene odgovarajućim duhovnim životom.

3. Ovo bi trebalo uraditi u tesnoj saradnji sa našim crkvenim opštinama.

Crkva i dijakonija imaju isto poreklo - u daru Božje ljubavi. Dijakonija je crkva u Božjoj ljubavi prema svim ljudima. Tamo gde crkvena opština prihvata dijakoniju kao deo sebe i obratno, gde postoji međusobna podrška i uvažavanje- učinjeno je već mnogo.

4. Nakon ujedinjenja obe Nemačke, imali smo dobra iskustva sa organizovanjem seminara za dijakoniju i crkvu. Mnogi ljudi su tamo po prvi put čuli o nekim stvarima. Ako oni još uvek imaju neke rezerve, predrasude i pogrešne pretstave, ne možemo im to uzeti za zlo. Na nama je da pobedimo te predrasude i da izgradimo verske sadržaje.

5. Naš moto „Dijakonija - za uspešan život“ je naišao na velik odjek i doveo je do mnogih interesantnih, delom i kontroverznih razgovora. Nažalost, crkva i dijakonija još uvek nisu započele dijalog o tome.

Dijakonija je crkva - to je stalan zadatak u novim nemačkim pokrajinama, jer se u njima i crkva i dijakonija nalaze pred brojnim izazovima.

„Ne svjedoči lažno na bližnjega svojega“

Osmu zapovest nam govori kako treba da se ponašamo prema drugima.

Ova zapovest se odnosi na sve nas - znači i na crkvu i dijakoniju.

Dijakonija u Nemačkoj

ODNOS DIJAKONIJE PREMA CRKVI I NJENOM SVEDOČENJU

(Izlaganje Rolanda Springborna na 4. baltičkoj konferenciji o dijakoniji)

Svakako da imate određeni odnos prema dijakoniji i crkvi. Jer kada ga ne biste imali, bili biste „razvedeni“ ljudi, tada bi i za jedno i za drugo važilo ono što se pod naslovom «Srce i usta i delo i život» može pročitati u spomen-spisu EKD-a, objavljenom povodom 150-godišnjice dijakonije: «Crkva koja propoveda bez dijakonskog rada bila bi prazna - dijakonija bez propovedane reči bila bi slepa» (Spomen-spis, str. 10).

U Evanđelju po Mateju (4,23) čitamo: «Isus je išao po celoj Galileji i učio narod u tamošnjim sinagogama, propovedajući jevanđelje o Carstvu, i lečeći svaku bolest i slabost u narodu.» U Isusu reč i delo čine jednu celinu u sili njegovog propovedanja i u punoci njegovog delovanja.

Nešto kasnije u prvoj zajednici apostoli, suočeni s obiljem zadataka i zahteva, govore: «Ne bi bilo pravo da mi zanemarimo Božju reč da bismo služili oko trpeza» (Dela 6,2). Zatim su odabrali sedmoricu muškaraca da služe oko trpeze, a apostoli su ostali «posvećeni molitvi i Služenju Reči».

U *jednoj* zajednici postoje *različite* službe. U *jednoj* zajednici postoje *različita* područja rada. U *jednoj* zajednici postoje *različiti* opunomoćenici da bi *ono jedno* ostalo jedna celina.

Ko god govori o crkvi i dijakoniji, može i sme to da čini samo u smislu povezivanja i nadopunjavanja. Jer, crkva je dijakonija, a dijakonija je crkva.

Naravno, ispuniti ovu rečenicu životom jeste proces koji neprekidno traje, koji se vidi i vrednuje na različite načine. Govorim ovde kao zastupnik dijakonije u Nemačkoj, i to onakve kakva je u maloj državnoj crkvi u Pomeraniji (bivša DDR) . Ovde tek oko 20-25% ljudi pripada crkvi.

S jedne strane, mnogi ljudi upravo preko dijakonije dolaze do prvog kontakta sa crkvom. Posrednik može biti neka medicinska sestra, gerontološki institut, radionica za hendikepirane, bolnica. Do dijakonije često vodi stručno osposobljavanje, socijalni rad ili civilno služenja vojnog roka. Za mnoge ljude crkva i dijakonija ionako čine jednu celinu. S druge strane, jedna trećina svih saradnika dijakonije u Pomeraniji ne pripada crkvi. (To ima veze sa preuzimanjem ustanova nakon 1990. godine.) Kako će onda oni crkvu preneti drugima?

S jedne strane se od dijakonskih saradnika očekuje da putem molitve, pobožnosti, pesme i verovanja predstavljaju crkvu. S druge strane, oni su u svom radu izloženi takvim ekonomskim pritiscima da za ovo uopšte nemaju vremena.

Dijakonske službe i institucije finansijski se same izdržavaju, ali crkva često nije u stanju da daje dovoljan doprinos za njih.

Spisak područja tenzija između crkve i dijakonije dao bi se produžiti u nedogled. Lako je pronaći «dijakonsku dlaku u crkvenom jajetu» ili «crkvenu dlaku u dijakonskom jajetu». No, već je nemački pesnik Vilhelm Buš (Wilhelm Busch) rekao: «Ne dopada nam se dlaka u jajetu, makar to bila dlaka sa glave naše drage.»

Zato uopšte nema svrhe tragati za dlakom u jajetu. Jasan iskaz bi trebalo da glasi: «Potrebni smo jedni drugima» i «Želimo jedni druge». Nije nam potrebno samo sveštenstvo svih vernika, već isto tako samarićanska služba svih vernika.

Crkvi je potrebna dijakonija da bi bila crkva, jer inače ne može ispuniti nalog koji joj je Isus poverio.

Potrebna joj je radi ljudi kako bi im pouzdano i dobro pomagala.

Potrebna joj je da bi mogla delovati u društvu i pomoći u izgrađivanju njegove budućnosti.

Dijakoniji je potrebna crkva da bi uopšte mogla biti dijakonija. Inače se pretvara u neku socijalnu ustanovu, kao mnoge druge. «Milosrdni Samarićanin» se pretvara u «socijalnog Samarićanina» ako prećutimo ko tu priču pripoveda i zašto je pripoveda.

Dijakoniji je potrebna crkva kako bi odvratila pogled od sebe i ukazivala na Isusa Hrista za koga je dijakonija srž života.

Dijakoniji je potrebna crkva, kako bi putem Božje ljubavi i prihvatanja posvedočila dostojanstvo i vrednost života upravo u njegovoj krhkosti, slabosti i prolaznosti.

Dijakonija je *g l a g o l* crkve. Ona je

Biblija sa rukama.

Crkva i dijakonija su *jedan čamac sa dva vesla*. Pokrećemo li samo jedno, vrtećemo se u krugu. Pokrećemo li jedno napred a drugo nazad, stajaćemo u mestu. Napredovaćemo samo onda kada oba pokrećemo istom snagom i u istom pravcu.

Dijakonija i crkva su *dve strane jedne novčanice*. Videćemo različite slike, ali je vrednost na obema stranama ista. Ako bi jedna strana pomislila da vredi više od one druge, sama bi sebe pretvorila u lažnu novčanicu.

Suočene sa otuđenjem čoveka od Boga, sve raširenijom sekularizacijom, mnoštvom šarolikih, površnih, besmislenih «instant» božanstava, crkva i dijakonija mogu samo *zajedno* da donesu i ponude ljudima spasenje i Božje isceljenje. Obe su *pomoć i pomoćnici* radosti u Bogu i kod ljudi. Slične su *anđelima sa jednim krilom*. Da bi mogle da lete, moraju da se zagreju.

Postoji odnos, međusobni odnos, crkve i dijakonije. I to je dobro. Treba da doprinesemo koliko god možemo da i nadalje ostanu verne jedna drugoj i da čine ono što je Martin Luter (Luther) u tumačenju 8. zapovesti rekao: «Govoriti dobro jedan o drugome i sve okrenuti na dobro.»

Dijakonija u Škotskoj

ODBOR ZA ODGOVORNOST U DRUŠTVU PRI ŠKOTSKOJ CRKVI

Promene ili propadanje

Odbor za odgovornost u društvu je ustavom Generalne skupštine crkve u Škotskoj zadužen da:

- (I) ponudi specijalne resurse kako bi se unapredio starateljski rad Crkve;
- (II) identifikuje oblasti postojećih potreba kao i oblasti novih potreba;
- (III) vodi Crkvu u otkrivanju novih pristupa relevantnim problemima, i
- (IV) proučava i predstavi osnovne hrišćanske sudove o društvenim, moralnim i etičkim pitanjima koja nastaju u oblasti njegovog delovanja.

Odbor je osnovan 1869. i već 130 godina pruža usluge ljudima u nevolji. Danas osoblje Odbora čini 2290 ljudi hrišćanske veroispovesti, redovno i honorarno zaposlenih, a zaduženih za sednice i pružanje pomoći. Odbor ima 81 dom za stanovanje i dnevne objekte, uključujući savetovališta. Usluge se pružaju redovno za preko 4500 ljudi; 834 osobe uključene su kao priljatelji ili pristalice volontera, 1093 članova lokalnih pastvi održava direktan kontakt sa nama u okviru organizacije «Kontakt pastvi». Odbor izdaje 8000 molitvenika svaka tri meseca, 48000 primeraka novina «Krug pomoći» i 1400 audio-kaseta «Krug pomoći». Sazivač (predsedavajući) Odbora ima obavezu da redovno daje komentare za štampu i medije. Odbor šalje pisani izveštaj Generalnoj skupštini Crkve jedanput godišnje, a zatim na skupštini o njemu raspravlja 1200 predstavnika svih prezbiterskih sinoda u Škotskoj.

Pomoć se pruža zavisnicima od alkohola i droge, fizički i mentalno labilnim starijim osobama, odraslima koji se oporavljaju od mentalnih oboljenja, epileptičarima i ljudima sa teškoćama pri učenju, deci problematičnog ponašanja i deci sa teškoćama pri učenju, odraslima koji su načinili neki prekršaj i beskućnicima.

Odbor je do sada pružao pomoć u okviru tradicionalnih kućnih poseta, na primer, starim ljudima, a aktivno traga za novim inventivnijim metodama. Odbor predstavlja jednu od najstarijih socijalnih službi u Škotskoj koja je razvila specifične oblike kućnih poseta starijim ljudima sa demencijom. Usluge koje se pružaju zasnivaju se na socijalnom modelu nege koji obuhvata posete i prema potrebi usluge lekara i medicinskog osoblja.

Već dugo godina Odbor pomaže deci. Sa promenama shvatanja i prakse brige o deci javlja se i potreba za novim metodama.

Trenutno Odbor pruža usluge nege i obrazovanja u školi za dečake između 15 i 18 godina. Postalo je jasno da je sve potrebnije pomoći dečacima koji imaju specifične probleme pri seksualnom sazrevanju, odnosno čije je seksualno ponašanje društveno neprihvatljivo. Odbor sada menja model brige u školi kako bi bio u stanju da pruži odgovarajuću pomoć i podršku ovoj problematičnoj grupi dečaka. Takođe je neophodno da osoblje prođe odgovarajuću obuku u ovoj oblasti i da stalno dobija adekvatnu profesionalnu podršku i savet spolja. Jedan od zadataka Odbora je da se brine za smeštaj i zaposlenje mladih koji su imali ozbiljne teškoće u vreme odrastanja. Takve mlade osobe teže nalaze i zadržavaju posao kada napuste školu; ovo se posebno odnosi na dečake koji kasnije razvijaju seksualni identitet. Ove potrebe predstavljaju još složenije zahteve za osoblje koje se o njima brine.

Inauguracija Škotskog parlamenta u Edinburgu u leto 1999. predstavljala je za narod novo buđenje svesti o mogućnosti uspostavljanja novih modela uprave, uključujući i mogućnost ostvarivanja bližih kontakata sa poslanicima nego što je to moguće sa poslanicima u parlamentu Ujedinjenog kraljevstva u Londonu. Škotski parlament ima zakonodavnu moć u velikom broju pitanja koja se tiču života u Škotskoj, ali vlada u Londonu poseduje „posebna prava“ kojima je zakonodavstvo u pojedinim oblastima zadržano u okviru državnog zakonodavstva. Društveni rad je u nadležnost novog parlamenta, iako je deo sredstava vezanih za finansijski sistem socijalne pomoći još uvek u nadležnosti Londona, kao na primer finansijska pomoć u okviru državnih penzija (starosnih ili drugih) ili državne socijalne pomoći (u slučaju nezaposlenosti ili bolesti). Ova neusaglašenost može izazvati napetosti u slučajevima kada Škotski parlament želi da reši situaciju koja spada u nadležnost Londona. Do ovoga dolazi u slučajevima finansijske pomoći starijim ljudima kojima je neophodna nega, a kada je pomoć države manja nego što je potrebno. Očekuje se da će Parlament Ujedinjenog kraljevstva ovaj problem rešavati u julu u okviru pregleda nacionalnih izdata ka vlade. Usluge koje Odbor pruža starijim ljudima moguće je revidirati u skladu sa mogućim promenama delovanja vlade.

Jedan od najznačajnijih zakona vlade je Zakon o zdravstvenim uslugama i društvenoj brizi, usvojen 1990. Ovaj zakon je potvrdio nameru vlade da o što većem broju ljudi brine u njihovim domovima, a ne da ih šalje u domove, lečilišta ili u bolnice. Ova promena stava ka brizi unutar zajednice imala je uticaja na razvoj socijalnih službi, kao i na prirodu novih usluga koje je širom Škotske nudio Odbor.

Jedna od tih novih službi je Služba kućne pomoći, uvedena 1996. Kao što naziv nagoveštava, ova služba treba da pruži podršku ljudima u njihovom sopstvenom domu tako što im dostavlja pakete socijalne pomoći pripremljene prema njihovim potrebama. Ciljevi ove službe su sledeći:

- *podržavati korisnike i brinuti se o njima na način koji odgovara njihovim potrebama i omogućava im da žive kako sami žele;*
- *prepoznati posebne potrebe korisnika i delovati u skladu sa njima;*
- *proklamovati i obezbeđivati jednakost i prava svih korisnika da bi prevazišli prepreke koje ih sputavaju što je jedan od uslova da se ukloni diskriminacija;*
- *prilaziti onima kojima je pomoć potrebna, bez obzira na njihov problem, rasu, pol, etničko ili nacionalno poreklo, veroispovest ili seksualno opredeljenje;*
- *izabrati dobro vođstvo, biti otvoren i predusretljiv prema željama i potrebama ljudi koji koriste usluge, i biti spreman da se pomogne u bilo koje doba dana ili noći;*
- *obezbediti delotvoran unutrašnji sistem provere (monitoringa), uključujući i sistem za žalbe koji deluje zajedno sa nekim spoljnim nezavisnim sistemom provere (monitoringa) kako bi se osigurao visok kvalitet usluga u svakom trenutku.*

Program nudi različite vrste pomoći, na primer:

Pomoć u punom smislu *Zadataka lične pomoći*

- *ustajanje i odlazak u krevet, oblačenje i skidanje;*
- *pranje, kupanje i lična higijena;*
- *aktivnosti koje propisuje medicinska sestra, terapeut ili psihoterapeut;*
- *pomoć u uzimanju lekova;*
- *drugi oblici pomoći/brige kao što je to dogovoreno planom pomoći.*

Pomoć u okviru *Društvene i emocionalne podrške*

- *pratnje, na primer pri posetama bolnici;*
- *druže nje, razgovor, slušanje;*
- *ohrabrenje, motivacija, izgrađivanje samopouzdanja;*
- *čitanje, pisanje pisama, telefonski razgovori;*
- *verske i kulturne aktivnosti;*
- *veza sa zajednicom, dobrosusedske aktivnosti.*

Pomoć u okviru *Lične podrške i brige*

- *kućni poslovi, pranje veša i peglanje;*
- *pripremanje obroka, uključujući savete oko ishrane/posebne dijeta;*
- *kupovina, donošenje penzije, recepti;*
- *briga oko kućnit: ljubimaca i še tanje pasa.*

*U slučaju **Podrške negovatelju***

- *Pružanje pomoći u kući korisnika kako bi se negovatelju olakšalo.*

U maju 1999. Odbor je podneo izveštaj Generalnoj skupštini Crkve, u kome je između ostalog stajalo:

„U ovom trenutku postoji preko 250 radnika obučenih za pružanje kućne podrške koji rade u 27 zajednica. Pružanje pomoći varira od jednog časa nedeljno do pune brige dvadeset četiri časa dnevno.“

Dom kraljice Meri u Glazgovu

Služba kućne pomoći razvila se 1998. Prerasla je u kvalitetnu službu socijalne pomoći koja je sve popularnija u lokalnim zajednicama. Službom kućne pomoći upravlja menadžer jedinice a kordinira vođa tima.

Služba se upravlja prema klijentima, određena je njihovim potrebama i odgovara na različite potrebe pojedinaca u njihovom sopstvenom domu. Korisnička grupa se kreće od tridesetogodišnjeg čoveka sa teškoćama u komunikaciji i učenju, kojem je potrebno društvo i pomoć kako bi savladao osnovne životne veštine, do pojedinaca koji pate od demencije, fizičkih nedostataka, opšte slabosti i hroničnih bolesti. Usluge i veštine radnika službe, stoga, moraju biti raznovrsne jer su takve i potrebe pojedinaca.

Službu kućne pomoći i usluge i dalje aktivno i delotvorno promovišu lokalne crkve svih denominacija putem postera, brošura, crkvenih časopisa i predstavnika na esnafskim sastancima. Reklamni materijal nalazi se u lekarskim ordinacijama, zdravstvenim centrima, bibliotekama i kod bolničkog osoblja zajednice. Ipak, iz podataka Službe kućne pomoći Doma kraljice Meri očigledno je da jedan od najvrednijih i najproduktivnijih reklamnih izvora predstavljaju sami klijenti koji su primili usluge i koji o njima pričaju drugima.

Od prošle godine Službe kućne pomoći Doma kraljice Meri porasla je za dve stotine procenata i trenutno pruža 288 časova pomoći mesečno. Pet radnika Službe koji rade po sesijama pruža 90% ukupnih časova pomoći, a preostalih 10% pokrivaju tri stalno zaposlena radnika. Broj zaposlenih je povećan za 12%.

Program uvoda i obuke radnika za Službu održan je u septembru 1998. Neophodno je bilo podeliti program u dve sesije kako se obuka ne bi poklapala sa pružanjem usluga. Obe sesije bile su dobro posećene od strane radnika iz jedinica Odeljka 1 i 2, a obuka je uključivala i informisanje o Odboru, zdravlju i sigurnosti, demenciji, praksi i suštinskim vrednostima. Povratne informacije od učesnika nagovestile su da oni smatraju da im je ovaj program bio od velike koristi.

Kako je Služba kućne pomoći rasla i razvijala se povećavali su se i zahtevi njene uprave. Troškovi slanja, procene, procesa pregledanja, organizacije, koordiniranja, procedure zapisivanja i nadgledanja usluga rasli su naporedo sa Službom. Dat je oglas za radno mesto koordinatora projekta sa četrnaest časova radnog vremena. Iako će Dom kraljice Meri i dalje

snositi najveći deo odgovornosti upravljanja, očekuje se da će se ovim donekle umanjiti pritisak na osoblje jedinice. Za to vreme, Služba kućne pomoći će napredovati, a naš je cilj da ugroženi pojedinci dobiju pomoć u okviru zajednice koja se temelji na hrišćanskim osnovama i odgovara potrebama svake pojedine osobe u skladu sa najvišim standardima.

Ešli Lodž (Aberdin)

Prvi put sam čuo za Službu kućne pomoći pre dve godine kada sam prisustvovao sastanku menadžera jedinica na kom je predstavljen projekat. Tada sam bio veoma uzbuđen i smatrao sam da to može predstavljati put kojim će se promeniti način pružanja kućne pomoći. Dve godine kasnije potreba da naše usluge budu raznovrsnije postala je još veća. Pružajući usluge kućne pomoći mi ne samo da možemo ostvariti veći prihod u našoj jedinici, već možemo i otkriti nove oblasti u kojima postoji potreba da se pomogne pripadnicima zajednice.

U Aberdinu postoji velik broj agencija, uglavnom privatnih, koje se bave pružanjem kućne pomoći. Lokalna uprava još uvek pruža ove usluge ali je taj program veoma ograničen umanjeanjem izdata ka u budžetu. Imajući ovo u vidu, odlučeno je da se kao deo nacionalnog projekta ova služba ustanovi u Ešli Lodžu.

Prihvaćeno je da je neophodno da vođa tima bude pripadnik „osnovnog sloja“ i da preuzme vođenje projektom u punom radnom vremenu. Ovo je u naredna tri meseca bila moja uloga, i izrađen je plan rada. Prvo sam dao oglas u besplatnim lokalnim novinama, ali je odziv bio veoma slab. Daleko je bolji odziv imao oglas u drugim lokalnim novinama.

Počeo sam da promovišem Službu u gradskom veću Aberdina. Dogovoreni su sastanci sa menadžerima Službe i menadžerima za kontakte kako bi Službu odobrile lokalne vlasti. Ovo pitanje je u fazi rešavanja i još uvek čekamo na odluku.

U 46 crkava, biblioteka i centara zajednice poslane su brošure i poster, a ja sam se ponudio da govorim o Službi. U dvadeset sedam medicinskih centara poslao sam pisma, i dobio sam pozivnicu da održim predavanje pred 17 grupa.

Takođe, stupio sam u kontakt sa osobljem jedinice zadužene za pružanje pomoći da bih utvrdio da li su zainteresovani da rade u Službi. Četrnaest pripadnika je prisustvovalo obuci u Ešli Lodžu.

U martu smo dobili prvog klijenta, a u maju smo imali deset klijenata kojima su naši radnici pružali kućnu pomoć. Kvalitet usluge pohvalili su klijenti, njihove porodice i menadžeri za brigu koji su bili uključeni u rad. Cerkla jednog klijenta rekla nam je da je veoma zadovoljna uslugom; njena majka ne bi preživela poslednjih nekoliko meseci da nije bilo naše pomoći. Klijenti koji su naše usluge tražili na određeno vreme, uskoro su tražili da nastavimo za stalno.

Sve ovo je veoma ohrabrujuće, iako je broj klijenata još uvek relativno mali. Sada pružamo pomoć 281 časova mesečno.

Vel Hol (Hamilton)

Prvi klijent: gospođica G. je slepa i sve slabija. Da bi ostala u svom domu, neophodno je da dva puta dnevno primi Kućnu pomoć i uslugu „Ušuškavanja“ oko 7 čas ova uveče. Umesto službe „Ušuškavanja“ porodica je zatražila Kućnu pomoć koja bi joj omogućila društvo uveče i pomogla da se smesti u krevet u 10 čas ova uveče. Gospođica G. prima Kućnu pomoć koja ostaje kod nje dva sata svake večeri, što se pokazalo veoma korisnim jer se kvalitet njenog života popravio. Takođe, ona je u prilici da se, po prvi put posle mnogo godina, dva puta nedeljno okupa uz pomoć radnika Kućne pomoći koji joj pomaže da koristi nedavno postavljeno sedište u kadi.

Drugi klijent: gospođa M. ima artritis i pri hodaњу koristi «okvir». Ona deli kuću sa ćerkom koja radi puno radno vreme. Podnet je zahtev za pružanje jednočasovne pomoći pri pripremanju ručka svakog ponedeljka pošto njena ćerka nije u mogućnosti da održava kuću. U početku, g-đa M. nije bila zadovoljna i smatrala je da može sama da se snalazi. Ipak, g-đa M. je kasnije priznala da je uživala u društvu našeg radnika i sada prima pomoć u trajanju od dva časa svakog ponedeljka sa mogućnošću da se broj časova u bliskoj budućnosti poveća.

Dom kraljice Meri, Ešli Lodž i Vel Hol su tri doma kućne pomoći za stare ljude kojima upravlja Odbor. Ovi primeri odnose se na usluge starim ljudima, ali Odbor pruža usluge i ostalim odraslim ljudima kojima je pomoć potrebna. Projekat „Kućni praq“ u Hamiltonu daje podršku u kući i u zajednici ljudima koji imaju teškoće pri učenju i/ili fizičke teškoće, kao i ljudima koji se o njima brinu, omogućujući im da učestvuju i uživaju u kvalitetnom životu. U godišnjem izveštaj u ovog projekta za godinu 1999. data su sledeća lična viđenja:

Projekat stavlja akcenat na vrednovanje onih sa kojima radimo, želeći da im omogući uključivanje u širu sredinu. Na primer, jedan mladić sa kompleksnim potrebama ušao je u projekat. Pored svojih složenih potreba bio je i hiperaktivan i redovno se ponašao na nedoličan način. Jedan od primera je da nije želeo mirno da sedi u restoranima i drugim mestima za obed, već je trčao naokolo prouzrokujući opasnost sebi i drugima.

Ovaj mladić je u određenom periodu dobijao pomoć 5 dana nedeljno, a sa njim se postupalo strpljivo i brižno. Rezultat ovoga je da je nestalo nedoličnog ponašanja, a on sada mirno sedi i uživa u obedu u kafeima i restoranima. Sada može da koristi objekte za razonodu, ide na plivanje ili kuglanje svake nedelje, i može da putuje vozom ili autobusom i da se ponaša prihvatljivo. Ove promene proširile su mu horizonte, omogućile da iskusi nove stvari, koristi nove prilike, a istovremeno su smanjile pritisak na osobe koje se o njemu brinu. Sada on dva dana provede u objektu za osobe sa složenim potrebama. Pomoć Kućnog praga prima tri dana u nedelji.

Kao deo vrednovanja onih sa kojima radimo projekat je usvojio „pristup blagog učenja kojim se izazovno i agresivno ponašanje izbegava umesto da mu se suprotstavlja, a u isto vreme vrednuje se ličnost koja se tako ponaša. Jednog mladića koji se prema osoblju jedne druge agencije ponašao na agresivan i preteći način, pitali su zašto se prema osoblju Kućnog praga ne ponaša na isti način. Njegov odgovor je bio: „Zato što ste vi moji drugari.“

Jedna samohrana majka imala je teškoće sa svojim sinom koji je krupan i koji postaje agresivan kada mu je dosadno ili kada se isfrustrira. Ona je u pregledu socijalnog rada u vezi sa brigom o njenom sinu napomenula: „ Kućni prag je meni došao kao Božiji dar. Ne znam kako bih izdržala bez njih“.

Tokom 1998. Odbor je uveo program vaučera pod nazivom „Dar pomoći“. Ljudi kojima je pomoć u kući potrebna često se uzdržavaju da je traže ili nemaju dovoljno novca da bi je priuštili i teško im je da prihvate tu činjenicu. Ovaj program dopušta svakom da kupi bilo koji broj „Darova pomoći“ po ceni od 7,5 funti po komadu, a svaki vaučer odgovara jednom času kućne pomoći. Ovaj program je 1998. reklamiran na sledeći način:

Dar pomoći

Da li vam je potrebna ideja za poklon koji je drugačiji? Koji se pamti? Koji će biti nešto posebno za osobu koja ga dobije? Često je teško pogoditi koji poklon starijim ljudima zaista nešto znači. Sa zrelošću materijalne stvari postaju manje značajne, a stvari koje pružaju zadovoljstvo mogu biti jednostavne - divan prolećni dan, topla vatraca, udobnost kupanja bez žurbe pre odlaska na počinak, mogućnost da se ugoste familija i prijatelji. Za ambicioznija zadovoljstva oslanjamo se na Boga, zaboravljajući da neki ljudi teško ili gotovo nikad ne uživaju u jednostavnim zadovoljstvima koja obogaćuju naše živote.

Možda ste i vi u takvoj situaciji. Znae da će vaš voljeni deka, ujka ili mama uživati u sobnim biljkama koje ste im poklanjali u proteklih pet godina, ali nije li to neka vrsta izvlačenja? Element iznenađenja ne postoji, a to više i nije nešto posebno; postala je to biljka koju uvek poklanjate.

E sada, ako bi postojao poklon koji bi ta osoba mogla da koristi na način na koji ona to želi - da upozna nekoga, smanji anksioznost, zadrži nezavisnost. Zamislite kakva bi to zabava bila da možete da birate na koji način ćete koristiti ovaj neobični poklon. Za vas možda savršen poklon nije da vam neko očisti rernu ili opere zavese, ali da li poznajete nekoga kome je to potrebno a ko je suviše ponosan da zatraži pomoć od porodice ili prijatelja? Poklon o kojem govori me je „Dar pomoći“ Odbora za društvenu odgovornost. Primalac vašeg maštovitog poklona može ga koristiti na način koji mu odgovara i kad god njemu odgovara. Može ga koristiti da kupi bilo koju od navedenih mogućnosti i još mnoštvo drugih.

Koliko ovaj vredan i maštovit poklon ko šta? Vaučeri Dara vrede 7,5 funti i sa njima primalac ima pravo na jedan čas usluga pomoći. Usluge se pružaju u mnogim centrima po čitavoj Škotskoj.

Ovo je ilustracija jedne nove službe koju je osnovao Odbor za različite potrebe ljudi u našoj zemlji.

*Dijakonija u Švajcarskoj***VREME ZA DRUGE**

Lili F. iz Ciriha, stara 87 godina, samo zahvaljujući Omaru Osman u ne mora više da dane provodi isključivo u sobi, već može i da se prošetata ispred staračkog doma u kome živi. Omar, Libijac koji živi u Švajcarskoj, sa još 14 volontera učestvuje u projektu HEKS-a, koji se zove „Time on“ („Vreme za druge“). Projekat vodi saradnik HEKS-a, socijalni radnik Roland Bencinger, i njegova je i ideja da se spoje dve društveno marginalne grupe, tako da iz tog spoja obe grupe mogu imati koristi. Jednu grupu čine štićenici staračkih domova, drugu nezaposleni korisnici socijalne pomoći i invalidski penzioneri. Projekat je započet 1998. godine u Vinterturu, a dve godine kasnije je pokrenut i u Cirihi. „Cilj projekta je da se nezaposleni ponovo integrišu u svet zaposlenih i da se pokretniji invalidski penzioneri socijalizuju.“ Pomoću ovog projekta do sada su već tri osobe ponovo našle posao. Trajanje radnog angažovanja volontera se dogovara između uprave doma, stare osobe i volontera.

Ljudi se javljaju da volontiraju u ovom projektu jer su izolovani i što žele da korisno ispune slobodno vreme. Nakon prvog razgovora svi zainteresovani prolaze kroz početni kurs. Roland Bencinger pri tome uvek naglašava: „Za ovaj projekat ne tražimo profesionalce - njih ionako ima dovoljno u staračkim domovima“.

Rad volontera se ne plaća, ali im Biro za zapošljavanje daje paušalni iznos od 125 SFr na ime naknade za materijalne troškove. Invalidskim penzionerima ove troškove nadoknađuje HEKS.

Omar Osman je pre tri godine doživeo saobraćajnu nesreću i od tada je invalidski penzioner IV kategorije. Nekadašnji keramičar se tada povukao u svoj jednosobni stan i sve više se otuđivao od ljudi, dok nije saznao za projekt „Vreme za druge“. On je bio prvi volonter projekta i od tada, već više od godinu dana, dva popodneva svake nedelje provodi u staračkom domu gde su mu jednako naklonjeni i osoblje i stanari. Ovako se oseća mnogo bolje - jer je koristan i potreban. „On se prosto preporodio“ - kaže radosno Lili F. O čemu pričaju ova 87- godišnja žena i 60-godišnji volonter? „Nikada nam nije dosadno. Govorimo o jelu, o domu, o prošlosti, Bogu i svetu“ - kaže Lili. A kada se Lili žali na bolove i kaže da želi da umre, tada je Osman odvrća od mračnih misli.

I Verner Engetšviler je u projektu skoro od početka. On je korisnik socijalne pomoći, ali je veoma aktivan u »Dobrosusedskoj pomoći«, bavi se planinarenjem, kuvanje i botanika su mu hobi i, u stvari, i nema mnogo slobodnog vremena. Pa ipak se ovaj nekadašnji kelner priključio projektu i svakog utorka popodne posećuje jednu 89-godišnju ženu u staračkom domu. Njegov otvoren, direktan pristup ali i njegovo saosećanje su veoma cenjeni u domu. A stara žena je često nakon njegovih poseta govorila da je »provela predivan dan«.

Međutim Verner primećuje da je stara žena sve slabija, da ne može da se kreće bez kolica, i da ga ponekad više ne prepoznaje. »Posećivaću ovu ženu do njene smrti, ako to i ona želi« - kaže Verner. On ima 58 godina i ne plaši se smrti, ali sada često razmišlja o tome da bi bilo lepo da i njemu jednog dana, kada bude izolovan i usamljen, neko priča o svetu i događajima van doma.

(prevod iz magazina »Handeln«, HEKS, broj 271 ,str. 6-7)

Dijakonijski projekti iz Švedske

DIJAKONIJSKI RAD SA DECOM I OMLADINOM ČIJI SU RODITELJI ZAVISNICI OD ALKOHOLA ILI DROGA

U parohiji Norum imamo edukativne programe za decu i omladinu čija su oba roditelja ili samo jedno od njih zavisnici od alkohola ili droga, ili su to bili. Program se ostvaruje u okviru 16 grupnih sastanaka.

Projekat je započet tokom jeseni 1993. godine. Jednokratna novčana pomoć dobivena je od lokalnih vlasti i od crkve u parohiji. Nadzor su u početku vršile oblasne vlasti, da bi od 1. jula 1993. godine celokupna odgovornost za projekat bila preneti na parohiju, a dnevne aktivnosti bile sprovedene u saradnji sa gradskim vlastima.

Metod

U jesen 1993. stupio sam u kontakt sa medicinskim radnicima u školama, socijalnim radnicima, psiholozima, nastavnicima, bolničarima, a obišao sam akušersko odeljenje, ženski dom, socijalne službe, službe za podršku i lečenje, kliniku za alkoholizam, savetovalište za mlade, lokalni centar za mlade, centar za medicinu rada, i dr. Predstavio sam projekat prikazujući jedan film i objašnjavajući koliko su ugroženi mladi čiji su roditelji zavisnici od alkohola ili droge i u kolikoj meri zavisnost i preterana upotreba alkohola i droga pogubno utiče na porodicu. Takođe sam objasnio i kako se nastavlja rad u grupi za decu i omladinu. Potom sam stupio u vezu sa mnogim ljudima širom zemlje, uključenim u slične projekte, da bih se obavestio kako oni rade i da bih mogao koristiti njihova iskustva.

Vrlo lepo su me primali i u kancelarijama okružnih i gradskih vlasti. Za mnoge je uticaj na decu bio nešto o čemu ranije nisu baš mnogo razmišljali. Neki su se čak pitali da li će deca možda smatrati da im se bez razloga poklanja previše pažnje, a najčešće je postavljano pitanje kako o ovome razgovarati sa roditeljima. Pojavila se i velika nesigurnost u vezi s tim kako otvoreno razgovarati o alkoholu. Ja sam dolazio spolja, iz jedne 'dobrotvorne organizacije' i ponekad bih osetio malo skepticizma, ali je poverenje polako raslo.

Grupni rad

U februaru 1994. godine osnovali smo našu prvu grupu za decu od 8-12 godina. U martu 1995. sa radom je počela i prva grupa za rad sa omladinom, a trenutno vodimo devet grupa za decu i tri za omladinu. U grupama je obično bilo 3-7 učesnika; idealno je kad ih je šest.

Potpuno nova vrsta rada, koji treba početi ni iz čega, u kome treba sarađivati sa ljudima iz različitih profesija, organizacija i organa vlasti - zahteva, dakako, mnogo vremena. Ja sam, doduše, od samog početka imao jednog pomoćnika, a od jeseni 1995. veoma tesno sarađujem sa socijalnom radnicom u školi. U dogovoru sa okrugom plaćamo njenu satnicu, a ona zauzvrat radi za nas osam sati nedeljno. Izgleda da je to jedno veoma dobro rešenje i mi veoma lepo sarađujemo. Ovakav dogovor je u potpunosti u skladu sa namerom rukovodstva okruga da uspostavi saradnju između volonterskih organizacija i lokalnih vlasti.

Rad sa porodicom

Sa porodicom se po prvi put srećemo na uvodnom sastanku. Osoba koja je porodicu podstakla da potraži pomoć za dete obično je takođe prisutna. Ovaj sastanak je presudan za sticanje poverenja deteta i roditelja. Do sada ni jedno dete niti porodica nisu odustali od rada ukoliko su stigli do ove faze.

Namera nam je da upoznamo dete i njegove potrebe. Naš program pružanja podrške obuhvata i jedan do dva sastanka sa porodicama. U takvim prilikama se i roditelji i ostala deca iz uže porodice, a ponekad i staratelji, pozivaju da prisustvuju grupnom sastanku.

Pored takvih porodičnih sastanaka organizujemo i privatne razgovore sa porodicom. Tada se roditelji priključuju detetu, a veći na onih koji imaju više dece na razgovor dovodi i njih. Razlozi za takve razgovore vrlo često su problemi roditeljstva, poput povlačenja granica, brige i staranja o deci.

Kada se program završi sa detetom vodimo tzv. poslednji razgovor pred otpuštanje. Tada se još jednom fokusiramo na njega. Pitamo ga kako mu se dopalo da bude član grupe, da li je nešto naučilo, itd. Takođe ga pitamo da li smatra da je potrebno da i nadalje mi ili socijalni radnik u školi održavamo sa njim neku vrstu kontakta. Ponekad to čak i preporučujemo. Deca nam obično kažu da su rado učestvovala u radu grupe i da je dobro što mogu otvoreno da pričaju o stvarima kakve one zaista jesu. Često nam kažu da su naučila dosta o osećanjima i emocionalnoj odbrani.

Takav razgovor vodimo i sa adolescentima, koji često dolaze samoinicijativno. Sa njihovim roditeljima ne radimo po istom metodu, a vrlo često ni nemamo kontakta.

Finansijska sredstva

Prijavili smo se za jednokratnu novčanu pomoć od vlade za ceo projekat. Drugi deo se odnosio na preventivno sprečavanje upotrebe droga i bio je usmeren na otvaranje jednog kafića koji bi radio celu noć, kao i na pokretanje inicijative da se posete mladi u Stenungsundu. Prve

godine smo dobili 270.000, druge 200.000, a treće 110.000 švedskih kruna. Veoma je neuobičajeno dobiti pomoć tri godine uzastopno, ali pošto smo pokazali da se trudimo da rešimo problem sa finansijskim sredstvima, dobili smo pomoć i za treću godinu. Parohija Norum nam je dala još 100.000 kruna godišnje i obezbedila nam je prostorije, korišćenje faksa, fotokopir-aparat i nameštaj. Za administrativne usluge, tj. pomoć oko isplate plata i računovodstva plaćali smo parohiji.

Tokom 1995. godine potpisali smo prvi sporazum sa okrugom, u kome se navodi da lokalne vlasti plaćaju 8.300 kruna po svakom detetu koje učestvuje u projektu. Da bi imena dece ostala u tajnosti, navodi se samo njihov pol i uzrast. Okrugu dvaput godišnje podnosimo izveštaj o radu.

Honorari za razgovore i obrazovne seminare za razne stručne staratelje, koje ja držim u njihovim institucijama, još jedan su izvor prihoda. Ja im takođe nudim i superviziju i tzv. 'početni paket' u slučaju da neki drugi okrug želi da pokrene sličan projekat.

Informisanje i marketing

Informisanje o projektu je od presudnog značaja kako bi se došlo do one dece i porodica kojima je potrebna pomoć. Mi sami smo napisali nekoliko novinskih članaka, a intervjuisali su nas i razni novinari. Prilozi o našem radu objavljeni su u raznim novinama i periodičnoj štampi, a ja sam lokalnom radiju dao i jedan intervju. Naši leci se mogu naći po čekaonicama, apotekama, u lokalnoj biblioteci i na mnogim drugim mestima. U lokalnim novinama dajemo oglas 4-5 puta godišnje.

Obuka i supervizija

Obuku su pomogle razne organizacije, uključujući i državne i volonterske, a polaznici su pohađali obuku o rukovođenju projektima, dvodnevni kurs o evaluaciji, kao i kurseve koji se neposredno odnose na probleme omladine, lečenje zavisnosti, probleme zavisnosti i porodičnu terapiju. U početku su sastanci sa grupom bili posvećivani superviziji, a kasnije je to rađeno pojedinačno. Supervizija je osnovni način da se obezbedi kvalitet.

Poteškoće

Do ove dece se teško dolazi, naročito zato što je porodica obično sumnjičava i ne želi da zatraži pomoć. U porodicama gde postoji zavisnost od alkohola najveću prepreku predstavlja odbijanje da se prizna postojeća situacija.

Ovakva vrsta pobijanja se javlja i među socijalnim radnicima i drugima koji na ovaj ili onaj način dolaze u dodir sa takvim detetom ili porodicom. Vrlo često sam bivao očajan i ljut zbog odsustva želje i nemogućnosti uočavanja takvog deteta i zbog nerazumevanja bola koji mu se nanosi time što odrasta u porodici u kojoj postoji problem zavisnosti.

*Kris Bruzelius (Chris Bruzelius), dijakon
Parohija Norum, Eparhija Gotenburg (Gothenburg)*

KAFIĆ U MANTORPU

Već dugo vremena u našem parohijskom timu razgovaramo o tome kako da u zajednici porušimo sve barijere. Zaključili smo da nam treba neko mesto gde bi se ljudi sastajali i koje bi bilo otvoreno za sve ljude iz lokalne zajednice, a glavno pitanje koje nam se nametalo je bilo sledeće: kako početi, šta prvo uraditi.

Na raspolaganje nam je stavljena jedna velika prostorija na ulazu u zgradu parohije, a lokalni zdravstveni centar je potvrdio da kuhinja na spratu odgovara za pripremu hrane za ovaj kafić. Majka jednog deteta iz parohijskog omladinskog kluba koja je ranije radila u jednom kafiću a u to vreme je bila bez posla, preuzela je na sebe obavezu da rukovodi svakodnevnim poslovima, a lokalna agencija za zapošljavanje je odobrila kratkoročnu jednokratnu novčanu pomoć da bi joj se omogućila neka nadoknada za rad. Svuda naokolo su izlepljeni poster i ljudi su počeli da dolaze. U Mantorpu nije bilo sličnog mesta za okupljanje.

Tokom dana je radno vreme bilo od 9 h ujutru do podne, a popodne je pečen hleb.

Potom je došla sledeća faza. Potrebno je bilo angažovati još ljudi, kako iz praktičnih razloga, tako i zbog podrške. **Na** stolove su stavljeni leci sa pitanjem: hoćeš li da postaneš član grupe koja podržava rad ovog kafića. Tako je osnovana grupa 'Prijatelji kafića', koja se sastajala jednom mesečno. Odlučeno je da se radno vreme produži i popodne. 'Prijatelji' su se smenjivali na konobarskim poslovima i u pečenju hleba.

Iz svega ovoga je kao sledeći korak, sasvim prirodno, nastala jedna dijakonijska grupa. Priličan broj onih koji su bili uključeni u njen rad već su na ovaj ili onaj način pružali podršku rođacima, prijateljima i susedima, a ostali su ionako bili prilično zaokupljeni sopstvenim životom. Svako ko je želeo da se učlani bio je dobrodošao. Poznata švedska pesma kaže: '80g ima po zadatak i za tebe i za mene', a taj stih je bio više nego primenjiv u ovom kontekstu.

Grupe su se sastajale jednom mesečno, i tom prilikom razgovarale-Hi zajednički čitale nešto. Onda je jedna grupa pokrenula sastanke ljudi koji su slobodni tokom dana, da bi na kraju neki članovi počeli da idu i u posete. To je pokrenulo razvoj u novom pravcu: zašto ne bismo pokrenuli sopstveni program kućnih poseta. Povezali smo se sa lokalnim i okružnim vlastima, vernicima lokalne slobodne crkve, bolničarima u okrugu, staračkim domom i centrom za kućnu negu. Svi zainteresovani za ovaj oblik rada pozvani su na nekoliko večernjih časova. Većina onih koji su se odazvali bili su mlađi penzioneri, obično oni koji su radili u strukama vezanim za negu i staranje o drugima. Sa radom je počela jedna 'neutralna' služba za druženje, locirana u staračkom domu, a otvorena je i telefonska linija koja je radila tri puta nedeljno po dva sata tokom prepodneva. Nema tako mnogo poziva kojima se traži poseta, ali je velik broj onih koji traže razne vrste pomoći, npr. pratnju pri odlasku kod lekara. Tako se mogu steći poverenje i uspostaviti trajne veze. U pauzama između telefonskih poziva postoje velike mogućnosti za razgovor sa stanarima doma te se i tako mogu uspostaviti i održavati značajne veze. Da bi se volonterima pružila podrška, svake godine se za njih organizuje jedna zabava zajedno sa članovima redakcije parohijskog časopisa, vođama omladinske grupe, roditeljima dece koja pevaju u horu i drugima.

Kafić je nastavio sa radom, i od privremenog projekta, kakav je bio u početku, došlo je do otvaranja radnog mesta domaćice parohije. Kada je radni dan produžen na vreme od 9.00 - 16.00 časova, broj prepodnevni posetilaca se povećao, što je bio prilično neočekivan rezultat. Prve godine smo bili zatvoreni u julu, što se pokazalo kao greška jer je ljudima dugo trebalo da se posle odmora ponovo naviknu da dolaze. Sledećeg leta je kafić bio sve vreme otvoren, a osoblje su činili mladi, koji su za to bili i nešto malo plaćeni, kao i volonteri. Posetioци iz inostranstva koji su prolazili ovuda takođe su svraćali, kao i mnogi drugi, te se ovaj kafić pokazao kao veoma dragocen.

Pokazalo se da je kontinuitet ključna stvar. Ovaj kafić je, naime, postao redovno sastajalište i centar dijakonijske službe u Mantorpu. Osoblje parohije provodi tu svoje pauze, mladi svraćaju dok čekaju autobus, ljudi svih uzrasta koji imaju malo slobodnog vremena tokom dana takođe navrate ponekad. Među njima je i jedna grupa muškaraca koji navraćaju skoro svakodnevno, a klub muškaraca se u kafiću sastaje svakog četvrtka. Ovaj rad nije usmeren ni na jednu određenu ciljnu grupu, ali neka vremenom stečena svojstva, poput određenog menija određenog dana, mogu izazvati kod ljudi osećanje postojanja nekog reda i u njihovim životima koji se po stiže redovnim posećivanjem kafića. Cene se, naravno, drže na minimumu.

Iz početne ideje kafića razvilo se još nekoliko oblika rada, međusobno vrlo tesno povezanih, i tako se oblikovao dijakonijski način razmišljanja. Dijakonijski rad nije privilegija samo dijakona. Osnovni princip pri regrutovanju volontera jeste da je dobrodošao svako ko *želi da učestvuje*, pošto to nije samo *obavljanje* nekih poslova. Trenutno razmišljamo o daljem razvitku: da li postoji potreba za radom kafića i uveče, recimo za one koji rade tokom dana? A možda postoji i potreba da se služba za druženje proširi i na druge delove ove velike grupe parohija?

*Nina Aronson (Ninna Aronsson), dijakonisa
parohija Mantorp, eparhija Linkeping (Linköping)*

POZOVI ME! JAVIĆU SE!

Do sredine 80-ih godina opštinska skupština se starala da se neki stari ljudi koji žive sami svako jutro pozovu telefonom. Kada se ovaj projekat okončao, dijakon iz naše parohije je tu obavezu preuzeo kao jedan vid dijakonijskog rada.

U početku su parohije davale oglas u lokalnoj štampi, dajući informacije o ovoj novoj službi i podstičući ljude da se odazovu. Oglas je glasio ovako:

»Da li živite sami, a želite da neko sazna kako ste i da li ujutro uspevate nekako da ustanete iz kreveta? U tom slučaju evo nečega za vas. 1. januara 1990. godine parohije Mjelbi (*Mjölby*) i Hegbi (*Högby*) otvaraju jednu telefonsku službu. To znači da će vas dijakon, ili neko drugi, nazvati ujutru između 8.00 i 10.00 sati da vas pita kako ste, i to je potpuno besplatno. Jeste li zainteresovani? Ukoliko jeste, nazovite dijakona na ... «

Patronažna služba centra za socijalni rad je zamoljena da ljudima sa kojima radi podeli letke, a kao rezultat toga prijavio se velik broj ljudi koji su želeli da budu pozvani. Njih je potom

posetio dijakon lično i zamolio ih da popune formular u kome treba da navedu svoje puno ime, broj telefona, te ime, adresu i broj telefona nekoga ko im je blizak i koga treba da pozovemo u slučaju da se nešto dogodi. Oni koji su to želeli mogli su takođe popuniti i formular kojim nekoga iz kancelarije dijakona ovlašćuju da uđe u njihov dom u slučaju da se niko ne javlja na telefon, a kancelarija ne može da uspostavi vezu sa nekim bližim rođakom. Većina ljudi nam je na čuvanje dala ključ od stana koji smo držali u sefu. Još jedna prednost ovih kućnih poseta je bila i lično upoznavanje sa ovim osobama, te otkrivanje raznih potreba koje bi se možda mogle podmiriti i na neki drugi način.

U velikom broju slučajeva nam je bila potvrđena vrednost jutarnjeg telefonskog poziva.

Za neke je to značilo odlazak kod lekara mnogo brže nego inače. Trenutno je 40 ljudi svakog jutra na vezi, a postoji i blagi porast broja zainteresovanih. Još jedan nenadani ishod bilo je i povećano učešće u crkvenim aktivnostima, uključujući službe, besplatne ručkove na kojima se delila supa, zatim na otvorenim sastancima doma, izletima, itd.

Ova aktivnost se obavlja svakodnevno tokom cele godine iz jedne zasebne prostorije u parohijskoj zgradi, a u njoj učestvuju četiri volontera i stalno zaposleni dijakonijski pomoćnik. Činjenica da do sada niko ko se dobrovoljno javio za ovu aktivnost nije odustao od nje ukazuje na to da obe strane pronalaze vrednost u ovoj vrsti rada.

Brigita Peterson (Brigitta Petersson), dijakonijski pomoćnik

parohija Mjelbi, eparhija Unkeping

UGROŽENA ANONIMNOST - JEDAN OD ASPEKATA ŽIVOTA U VELIKOM GRADU

Još uvek se ljudi vrlo često iznenade kada dođu u dodir sa crkvom i otkriju da nisu svi odgovori već unapred dati. Ranije iskustvo može biti poput šamara ili povlađujućeg tapšanja po ramenu. To predstavnicima crkve samo otežava prilaz ljudima. Potrebna je hrabrost da bi se priznalo da su mnoga pitanja još uvek bez odgovora, da nije svaki odgovor očigledan i da se ne podrazumeva, ali sloboda da se nastavi sa potragom za ljubavlju, istinom i pravdom može biti oslobađajuća.

Ljudi koji rade sa ljudima sa samih margina društva - sa prostitutkama, narkomanima ili bivšim kriminalcima, svedoče o postojanju takvih iskustava.

Dugo godina je crkva radila na obezbeđivanju dobrih mesta za sastajanje i mreža za pružanje podrške. Društvena kretanja su doprinela tome da male porodice, koje neretko čine samo jedan roditelj i dete, postanu još ugroženije. Dnevni raspored koji podrazumeva odlazak na posao na vreme i povratak sa njega, odvođenje i dovođenje deteta iz obdaništa ne ostavlja puno slobodnog vremena za nešto drugo. Nepostojanje porodične mreže koja bi pružila podršku, odnosno baka i deka ili nekih drugih rođaka koji žive u blizini, znači da je samohrani roditelj u još većoj meri okrenut samome sebi. Umor i stalna griža savesti zbog nedostatka

vremena (za dete ili partnera) mogu biti uzrok mnogim poremećajima. Postojanje mreža i sastajališta gde bi se ovi problemi prepoznavali i uvažavali pokazuje se neophodnim. Parohije vrlo često nalaze da je naročito teško pružiti odgovarajuću podršku muškarcima u takvoj situaciji.

Stari ljudi u jednom trenutku vrlo često više ne vide smisao života, rođaci nisu u stanju da im neposredno pomognu, a osoblje po raznim službama je nemoćno pred stalnim smanjivanjem materijalnih sredstava, i tada dijakon ostaje jedini sagovornik u poverljivim razgovorima lične prirode u periodima akutne krize. U takvoj situaciji traži se učešće crkve u preuzimanju društvene odgovornosti, a diakoni se pozivaju za saradnike u pokusajima pronalaženja odgovarajućih rešenja zajedno sa predstavnicima lokalne vlasti.

Brojni su primeri saradnje zasnovane na uzajamnom poštovanju i uvažavanju nadležnosti. Slanje pojedinaca kod dijakona, koji vrlo često imaju pristup sredstvima za pomoć u hitnim slučajevima, postaje sve učestalije, naročito u gradovima. Sve veći broj starih je primoran da traži novčanu pomoć od dijakona. Takvim zahtevima, često praćenim osećanjem dubokog poniženja, mora se pristupiti pažljivo i sa poštovanjem. Ova potreba ima istu važnost kao i sam čin davanja novca.

Anonimnost i ugroženost su prepoznatljive osobine života u velikim gradovima. Jednočlana domaćinstva su sve brojnija, a među onima koji se obraćaju za pomoć sve je veći broj samohranih majki. Duži rad sa ovakvim osobama može biti veoma naporan. Ima ljudi koji koriste ovakve situacije, pa čak pribegavaju i lažima kako bi došli do novca, ali se često dešava da razgovor o novcu krene nekim drugim tokom i skrene na neku drugu temu, poput smisla života i traganja za sopstvenom ličnošću i samopouzdanjem. Ljudima koji se bave ovom vrstom crkvenog rada često se čini da se bave samo simptomima, i da do pravih uzroka i ne mogu da dođu, iako bi istinski želeli da pomognu sa jednog sveobuhvatnijeg aspekta.

*Nini Smedberg Ros (Ninnie Smedberg Roos), dijakonisa eparhija
Štokholm (Stockholm)*

PODELJEN TERET: GRUPE ZA ROĐAKE PACIJENATA SA SENILNOM DEMENCIJOM

U jesen 1990. godine iz lokalnog staračkog doma stigao je zahtev da se oforme grupe za podršku rođacima pacijenata koji pate od senilne demencije. Osoblje se često osećalo nekvalifikovanim da izađe u susret potrebama rođaka i razgovara s njima o njihovom problemu.

U to vreme je bilo četiri žene čiji su muževi bili u staračkom domu, a za koje je osoblje smatralo da bi bilo dobro da se upoznaju sa rođacima drugih ljudi u sličnom položaju. Osoblje je smatralo da bi ova grupa trebalo da se sastaje na 'neutralnom terenu', van staračkog doma u kom su žene inače svakodnevno posećivale svoje muževe. U holu parohije, nedaleko od crkve,

određena je jedna soba za sastanke. Sastajale smo se na po dva sata svake dve nedelje. Sedele smo za niskim stolićem uz svetlost sveća kako bi se stvorila mirna atmosfera, a mi imale prostora da se osvrnemo na ono što je ostalo iza nas i da o tome porazgovaramo. Prvi put je glavna sestra odeljenja u staračkom domu došla da sa prisutnima porazgovara o tome šta ona misli o grupi. Nekom drugom prilikom došao je lekar koji je odgovarao na pitanja medicinske prirode. Sada se žene i ja srećemo jednom mesečno, a u međuvremeno se one samoinicijativno sreću, idu na izlete, organizuju zajedničke ručkove, večere i sl. Ovakva vrsta kontakta znači da su duhovno malo ojačale, te da mogu ponovo da uživaju u životu.

Rođaci dementnih bolesnika osećaju duboku tugu, jer znaju da se osoba koju vole nikada više neće oporaviti. Otuđivanje počinje sa prvim znacima bolesti. Rođaci žive postavljajući sebi stalno isto pitanje na koje nemaju odgovora: zašto? Da li sam ja dorastao/dorasila ovome takav/takva kakav/kakva sam? Zašto nisam ranije primetio/primetila promene na njemu/njoj? Veoma je teško boriti se sa ovakvim mislima koje stalno naviru i koje istovremeno iskazuju i tugu i ljutnju. Osoba se može osećati izdanom od strane svog partnera iako zna da je to osećanje potpuno neosnovano, a iz toga se javlja osećaj krivice.

Takva osoba se oseća sigurnijom uprkos osećanju velike tuge kada se u jednoj ovakvoj grupi susreće sa drugima koji su u istoj situaciji. Tu im je dozvoljeno da budu ono što jesu sa svim njihovim 'neosnovanim' osećanjima.

Rođacima se mora pružiti prilika da razgovaraju o ovim problemima. U grupi za rođake je od presudnog značaja da svako dobije priliku da uobliči i iskaže svoja osećanja. Poverenje i sigurnost rastu sa saznanjem da ih ostali razumeju, pa se samim tim produbljuje i osećaj pripadnosti grupi. Moja uloga kao dijakona je da uvek slušam, i da pri tom ne osuđujem ni onoga koga slušam ni ono što čujem. Pod svim tim uzburkanim osećanjima krije se zapravo velika ljubav prema senilnoj osobi, a nju je teško iskazati ukoliko se njoj bliske osobe osećaju nelagodno usled potiskivanja nekih drugih, nedozvoljenih osećanja.

Za razliku od ostalih grupa za podršku rođacima smrtno obolelih, rad grupe za rođake senilnih nije vremenski ograničen. Stoga je veoma važno podsticati članove grupe da održavaju međusobne veze i postepeno počnu da organizuju sastanke uz sve ređe prisustvo vođe grupe.

*Brigita Karlgren (Brigitta Carlgren), dijakonisa
parohija Hedvig (Hedvig), Norkeping (Norrköping) u eparhiji Linkeping*

SUOČAVANJE SA BOLOM

(Rad sa osobama koje pate od osećaja gubitka jer je njima bliska osoba smrtno obolela)

Mnogi ljudi ne znaju kako da se bore sa osećanjem gubitka jer su oni sami ili njima drage osobe smrtno oboleli. Teško oboleli ljudi se često osećaju usamljenim i izolovanim. U takvom stanju susretanje sa osobama u Sličnoj situaciji, prepoznavanje i razumevanje onoga o čemu pričaju predstavlja izvesnu utehu. Uski krug članova porodice i prijatelja nije uvek u stanju da se nosi sa izvesnošću bliskog kraja.

U parohiji Borg u eparhiji Linkeping tokom poslednjih pet godina ljudi koji su smrtno oboleli ili oni koji su izgubili dragu im osobu bivaju pozivani da se pridruže posebnim grupama za pružanje podrške. Posebno se pozivaju starije osobe koje su ostale bez bračnog druga, ali postoje i druge vrste ovakvih grupa.

Pri prvom kontaktu i u vreme oko sahrane sveštenik uopšte ne spominje postojanje ovakvih grupa. Tek mesec ili dva nakon sahrane dijakon naziva tu osobu da se raspita o tome kako je. Takvi pozivi obično bivaju vrlo rado prihvaćeni. Potom se upućuje poziv da se pridruži grupi ili, umesto toga, da dođe na razgovor.

Ukoliko poziv na razgovor bude prihvaćen, sveštenik ili dijakon posećuju osobu u žalosti 5 - 6 puta u pravi Inim vremenskim razmacima. Potom se primenjuje ista 'šema' koja se koristi i pri radu sa grupama.

Kada ožalošćena osoba potvrdi da želi da se pridruži nekoj od grupa i kada još 4 - 5 ljudi pristane na to, pošalje im se poziv koji sadrži i objašnjenje svrhe osnivanja i rada grupe i plan sastanaka. Grupe nikada nemaju više od 4 - 5 članova, a sveštenik i dijakon zajednički vode razgovore, što je veoma važno. Oni imaju različitu funkciju i različite zadatke. Slušanje, saosećanje i strukturisanje problema treba da budu odlike svakog sastanka.

Tokom sastanaka vođe vode računa o tome da svako dobije priliku da kaže ono šta ima. Ukoliko bilo ko pokuša da dominira na prvom sastanku, što zaista može da predstavlja problem, razgovor će se tokom narednih sastanaka čvrsto voditi u željenom pravcu i uspostaviće se kontakt i sa osobama koje možda nisu imale priliku da govore.

Kada se ljudima pruži prilika da uobličie svoj bol i tugu, oni je obično izbace iz sebe na neki način, što im pomaže da se lakše nose sa njom. Svrha svega ovoga je da se bol učini podnošljivijim, a ne da se od njega pobegne. Utešno je dobiti pomoć u razumevanju sopstvenih, još uvek neshvatljivih, reakcija, iako su one često tipične za ožalošćene osobe.

Svaki sastanak se završava odgovarajućim stihovima, a obavezno se služi i kafa. Nema molitve ili bogoslužnja pošto ljudima ostavljamo slobodu da sami izaberu da li to žele. Oni, uostalom, dobro znaju da su na sastanak pozvani od strane crkve.

Pre nekoliko godina parohija Borq je podeljena na parohiju Borq i parohiju Vrinevi (*Vrinnevi*). Kao rezultat toga prosečna starost ljudi u parohiji Borq je prepolovljena, tj. smanjena sa 60 na 30 godina. Rad sa ožalošćenima se sada zajednički sprovodi u obe parohije, naročito sa mlađim ljudima u žalosti, posebno sa roditeljima koji su izgubili dete. Pojavila se potreba za osnivanjem grupe za decu koja su izgubila jednog od roditelja. Grupe za podršku onima koji su izgubili nekog u katastrofi u Estoniji takođe se vode zajednički.

Sindi Peters (*Cyndee Peters*) je jednom prilikom rekla da je njena najveća greška bila to što nije tražila pomoć od drugih kada joj je suprug preminuo. Parohija Solna (*Solna*) u kojoj živi pozvala ju je da se pridruži grupi za podršku ožalošćenima. Smesta je prihvatila poziv, ali kada je došao dan prvog sastanka nije smogla hrabrosti da se pojavi na njemu. Njen predlog vođama grupa je da nazovu potencijane članove grupa neposredno pre prvog sastanka.

Ljudi često vrlo dugo nose u sebi i tugu za izgubljenom dragom osobom. Tuga može biti stara i po nekoliko godina, ali se na njoj nije radi/o, niti se njome neko bavio. 8. duću da sam i sama dijakonisa, sretala sam mnogo ljudi u takvoj situaciji i ubeđena sam da nikada nije prekasno obratiti se za pomoć. Žalost usled takvih gubitaka ostaje sveža iako je prošlo dosta vremena. Pošto je osoba još uvek obuzeta žalošću, neophodno je vratiti se na okolnosti koje su je izazvale, možda čak potražiti i ljude koji su tada bili prisutni i koji bi se mogli svega prisetiti. Takvo prisećanje bi moglo uključivati i ponovni odlazak na bolničko odeljenje kako bi se ponovo doživelo ono što se zapravo zbilo u prošlosti.

*Esa Sjelund (Åsa Sjöund), dijakonisa parohija
Borg u eparhiji Linkeping*

NASILJE MUŠKARACA NAD ŽENAMA: PODRŠKA ŽENAMA KOJE SU ŽRTVE NASILJA U HRIŠĆANSKOM OKRUŽENJU

Oko godinu dana, od septembra 1994. do oktobra 1995. godine, Ing-Mari Rajs (*Ing -Marie Rice*) , dijakonisa u eparhiji Strengnes (*Strängnäs*), radila je na projektu čiji je cilj bio da utvrdi stepen zlostavljanja žena od strane muškaraca u hrišćanskom okruženju, kao i van njega, te, ukoliko je to istina, da li u toj situaciji ima razlika to što su one hrišćanski opredeljene i kako hrišćanska zajednica može da im pruži podršku. U nastavku sledi jedan deo njenog izveštaja.

Na samom početku projekta započeta je veoma plodna saradnja između ženskog prihvatilišta u Erebru (*Örebro*) i crkve u eparhiji Strengnes. Tri dana nedeljno je Ing-Mari Rajs radila kao član osoblja ženskog prihvatilišta i nakon izvesnog vremena nastao je jedan koristan

model ovakvog vida saradnje. Ostatak nedelje smo provodili organizujući edukaciju u okviru službe za crkvena lica i ostale iz eparhije, kao i na prikupljanju materijala. Na adrese 133 ženska prihvatilišta po celoj Švedskoj poslali smo upitnike.

Metodi

Naše aktivnosti su bile usmerene u tri osnovna pravca:

1. Lični razgovori i druga vrsta praktične podrške zlostavljanim ženama hrišćanske vere, ponekad i aktivnim članicama određenih verskih grupa/pastvi.
2. Edukacija u okviru službe za crkveno osoblje i ostale u eparhiji obezbeđivanjem informacija i obuke o tome kako pružiti podršku ženama žrtvama muškog nasilja i, još uže, hrišćankama u takvoj situaciji.
3. Pravljenje mreže i povezivanje njenih članova i uključivanje svih dostupnih resursa u lokanoj zajednici, npr. ženskih prihvatilišta i osoblja crkava.

Izveštaj o onome što je utvrđeno

Teško je prihvatiti činjenicu da je fizičko, psihičko i seksualno zlostavljanje zastupljeno čak i u hrišćanskim porodicama, a reakcije na njeno otkrivanje mogu biti različite. Zastrašujuća je pomisao da je neko ko pripada zajednici izgrađenoj na ljubavi prema Bogu u Hristu sposoban za tako strašno nasilje o kome su posvedočile mnoge žene, a koje prevazilazi sve verske okvire.

U ličnim razgovorima, pismima ili telefonskim pozivima žene su posvedočile da se njihova situacije tokom godina postepeno pogoršavala. Izgleda da ne postoji neka posebna razlika ni u pogledu karaktera zlopotrebe, niti njenog sadržaja, između nasilja koje trpe sve žene i onog koje trpe hrišćanke. Svrha nasilja je istovetna: muškarac želi da zadobije moć i kontrolu, prvenstveno nad ženom, ali i nad decom. Međutim, ispod ove uobičajene 'površine' postoji i drugi nivo na kom se nalaze specifičniji problemi koji pogađaju hrišćanske žene, te se stoga tiču i hrišćanskih muškaraca.

Mala je verovatnoća da će zlostavljana žena ulepšati svoju priču. U većini slučajeva žena ne želi da govori o svom problemu, radije se povlači, bar dok ne oseti da slušalac može da podnese ono što će čuti.

Problem je i to što i muškarac koristi Bibliju, koju tumači na svoj način, što se čak i poziva na službu u crkvi u prilog svom ponašanju i podređenoj ulozi žene. Propovednici i teolozi moraju jasnije da se izražavaju. Ljudi čuju ono što se govori onako kako to njima lično odgovara i tumače to shodno svojim ciljevima, što je u ovom slučaju problem muškaraca.

Odgovori na upitnike poslate na adrese 133 ženska prihvatilišta širom Švedske pokazuju da Zlostavljanje postoji među hrišćanima širom zemlje, ali nema pokazatelja o njegovoj učestalosti. Ovi odgovori su takođe pokazali da su neki stavovi i osećanja učestaliji među zlostavljanim hrišćankama nego među drugim ženama sa istim problemom. Ti stavovi su sledeći:

- veći stepen osećanja krivice i sramote;
- veća potreba za anonimnošću - radije zovu telefonom nego što se lično obraćaju za pomoć;
- upadljivo negativan uticaj iz verske grupe samo doprinosi društvenom pritisku; velik bol zbog osećanja da su ih osudili i Bog i ljudi;
- prijavljivanje muškarca policiji faktički ne dolazi u obzir.

U odnosu na druge žene, većina hrišćanki mnogo ređe pristaje na razvod ili prekid veze zbog zlostavljanja.

U odnosu na ostale porodice, u hrišćanskim porodicama se uočavaju tri glavna činioca veza u kojima postoji zlostavljanje:

1. Upotreba Biblije i njenih delova kao sredstava moći

Muškarac neretko pokušava da opravda svoje ponašanje pozivajući se na Bibliju ili neke njene delove koje, naravno, tumači na svoj način. Biblijski tekstovi u ovom slučaju uključuju neke delove ili i samo izreke iz poslanica i evanđelja: Efežanima 4.2 - kao opravdanje za 'unakrsno ispitivanje' tokom kog muškarac zahteva da zna sve ženine misli, osećanja, namere i postupke; Efežanima 4.32 - gde se traži oproštaj nakon određene vrste zlostavljanja; 1. Korinćanima 1.37 - za opravdavanje seksualnog zlostavljanja; Matej 19.4 - kao argument za izazivanje osećaja krivice na pomisao o razvodu; Matej 18.21 i 18.35; Jovan 8.4 - deo koji ljubomorni muškarci često koriste kako bi ženu ubedili u to da treba da im bude zahvalna što su joj pošteđeli život koji, što su dokazali, mogu da joj oduzmu ukoliko se reše da ostvare tu svoju pretnju.

2. Zahtev da se molitva i čitanje Biblije obavlja zajednički

Kao glava porodice muškarac smatra svojom odgovornošću da vodi ženu u molitvi, te stoga zahteva da se zajedno naglas mole kako bi tim putem zadobio kontrolu nad još jednom oblašću njenog života. Takve molitve mogu biti veoma obimne, mogu trajati i po nekoliko časova tokom kojih se nebrojeno puta raspravlja o izboru reči i naglasku. Nije retkost da se muškarac izruguje i cinično govori o molitvi žene, a ponekad takve molitve dovedu i do fizičkog nasilja.

Muškarac od žene neretko zahteva da zajednički čitaju Bibliju, ali uvek negoduje zbog njenog tumačenja pročitaneog teksta, te joj ga stoga 'objašnjava'. Kako muškarac ženu koristi da bi umanjio svoju frustriranost, ona, dakako, nema šanse da dobije bitku. Postepeno pouzdanje žene u svoju sopstvenu veru, molitvu i čitanje Biblije biva slomljeno pošto ona počinje sve da vidi muškarčevim očima.

3. Uloga parohije, verske grupe, pastve

Ponekad parohija postaje mesto utehe u kom žene nalaze podršku. To je češće slučaj kada je žena aktivniji član verske grupe od muškarca. Mora se napomenuti da mera muškarčeve aktivnosti ni u kom slučaju nije mera njegove sposobnosti da veru žene iskoristi

kao sredstvo za njeno sopstveno ugnjetavanje. Ima slučajeve u kojima muškarac, iako nije aktivan hrišćanin, usvoji neka određena teološka znanja kako bi ih koristio kao još jedno oruđe kojim bi kontrolisao ženu. To je zbog toga što se on sam oseća nesigurno sve dotle dok nema potpunu kontrolu nad njom.

Mnoge žene veoma rastužuje činjenica što se njihova porodična situacija često pogoršava kada članovi verske grupe / pastve na neki način saznaju da je ona zlostavljana. Vrlo često uticajni članovi crkve, koji pretpostavljaju da znaju sve činjenice, staju na jednu ili drugu stranu, što samo doprinosi razvoju sukoba. Uz to, razvod se smatra grehom, što samo može pogoršati kako ženino osećanje krivice i srama, tako i reakcije ostalih. Mnoge žene radije ne pričaju o tome iz straha da će ovakve reakcije dovesti do otvorenih sukoba, ili, pak, iz straha da njihova priča neće biti saslušana i primljena ozbiljno. U obrnutom slučaju, ljudi koji žarko žele da pomognu i da pruže podršku mogu zapravo samo da pogoršaju situaciju davanjem preuranjenih saveta i ne baš osnovanih 'podsticaja'. Važno je imati na umu da ove ugrožene žene dobronamernu podršku često tumače kao dodatnu potvrdu krivice i srama. Isto važi i za pokušaje posredovanja. Pozivi na zajedničku molitvu se mogu upućivati uz veliku ogradu, pošto je neretko takvu ponudu teško odbiti čak iako se ne želi prihvatiti. Uvek je bolje da poziv uputi žena koja traži pomoć. Ukoliko ona to ne učini, najbolje je da se svako moli posebno.

Sa druge strane, neke žene su na išle na pravu pomoć i podršku u kontaktima sa parohijom. Najbolji savet koji bih ja dala jeste taj da se pokuša pružiti podrška partneru/bračnom drugu koji od vas traži pomoć, iako ćete vi verovatno brinuti i za drugog partnera.

Oporavak od zlostavljanja i izlazak iz takve situacije je najčešće postepen, ali se mogu razlikovati dve njegove 'faze'. Ove faze se mogu sažeti onim što se uviđa:

1. ovo više nije održivo;
2. još uvek je bolno.

Zaključci

Postoji velik stepen nesigurnosti i nedostatak znanja među crkvenim velikodostojnicima i ostalim osobljem o tome kako na najbolji način treba pomoći zlostavljanim ženama. Crkva bi mogla da ponudi obuku iz ove oblasti. Bilo bi dobro održati parohijske večeri na tu temu kako bi se malo proširilo znanje i predupredio nastanak predrasuda.

Čini se da je ovaj problem rasprostranjen po celoj Švedskoj i da se pojavljuje među svim ljudima. Najvažnije je da mu se ozbiljno posvetimo i da ne nalazimo izgovore za njegovo ostavljanje po strani. Bilo bi korisno kada bi se profesionalni teolozi pozabavili određenim vidovima zlostavljanja uz zloupotrebu Biblije, molitve i drugih teoloških pitanja.

Većina organizacija nalik ženskim prihvatilištima je spremna za saradnju i rado će pomoći crkvi i njenom osoblju pošto su svesne potrebe za zajedničkim pristupom problemu. Međutim, postavlja se ozbiljno pitanje da li su crkve i verske zajednice u istoj meri pripravne i spremne za saradnju.

Ing-Mari Rajs, dijakonisa, eparhija Strengnes

UNIVERZALNA DEKLARACIJA O VOLONTERSTVU

Volontiranje je u osnovi građanskog društva, jer afirmiše ono najplemenitije u čoveku - pacifizam, slobodu, jednake mogućnosti, bezbednost i pravdu za sve ljude.

U eri globalizacije i stalnih promena, svet postaje sve manji, međusobno zavisniji i kompleksniji. Volontiranje, bilo da je individualno ili grupno, način je na koji se:

- jačaju i čuvaju osnovne ljudske vrednosti - zajedništvo, briga i pomaganje;
- pruža mogućnost svakom pojedincu da postane i bude odgovoran član zajednice, da pomažući drugima uči i stiče vredna iskustva;
- mogu uspostaviti veze koje smanjuju razlike među ljudima, a zajedničkim radom stvoriti uslovi za zajednički život.

Ovom deklaracijom podržava se pravo svake žene, muškarca i deteta da se slobodno organizuje i postane volonter, bez obzira na svoju etničku, religijsku, starosnu i polnu pripadnost, i svoje fizičko, društveno i ekonomsko stanje.

Svi ljudi na svetu imaju pravo da poklone svoje vreme, energiju i znanje pojedincima i zajednicama, angažujući se individualno ili kolektivno, ne očekujući materijalnu nadoknadu.

Razvoj volonterstva vidimo kao:

- mogućnost uključivanja cele zajednice u utvrđivanju i rešavanju njenih problema;
- mogućnost da se govori i u ime onih koji to ne mogu; omogućavanje svima koji to žele da postanu volonteri;
- mogućnost da se nadogradi i poboljša profesionalni rad, ali ne i da se zameni; mogućnost koja se pruža ljudima da pokažu i razviju svoje veštine i znanja, i da steknu nove;
- mogućnost da se promovišu porodična, društvena, nacionalna i globalna solidarnost i saradnja.

Verujemo da volonteri, kao i organizacije i zajednice kojima oni pomažu, imaju zajedničku odgovornost u:

- kreiranju okruženja u kojem će volonteri raditi koristan posao, doprinoseći ostvarivanju postavljenih ciljeva;
- definisanju kriterija za angažovanje volontera, uključujući i uslove pod kojima će se taj angažman okončati, kao i u razvijanju strategija volonterskog menadžmenta;
- obezbeđivanju odgovarajuće zaštite za volontere i one kojima oni pomažu;

- osposobljavanju i usavršavanju volontera, redovnoj evaluaciji rada i odavanju priznanja;
- pružanju mogućnosti svima, bez obzira na njihova fizička, ekonomska, socijalna i kulturna ograničenja.

Imajući u vidu osnovna ljudska prava, izražena u deklaraciji UN o ljudskim pravima, te principe volontiranja i obaveze volontera i njihovih organizacija, pozivamo:

Sve volontere da javno izraze svoju veru u volonterstvo kao stvaralačku i povezujuću snagu, koja:

- gradi zdravu, održivu zajednicu koja poštuje dostojanstvo svih ljudi;
- ohrabruje ljude da pomažu u rešavanju socijalnih, kulturnih i ekonomskih problema, kao i problema životne okoline, poboljšavajući tako svoj život;
- izgrađuje humaniji i pravičniji svet, kroz globalnu saradnju.

Sve lidere:

- svih sektora da se udruže u stvaranju što većeg broja jakih i efikasnih lokalnih i nacionalnih „volonterskih centara“ kao glavnih institucija za promovisanje i organizovanje volonterskog rada;
- vlada da omoguće pravo svim građanima da volontiraju, uklone sve zakonske prepreke koje bi ih u tome mogle sprečiti, uključe volontere u svoj rad i pomognu nevladine organizacije (NVO) u promovisanju i organizovanju volonterstva;
- poslovnih korporacija da ohrabruju svoje zaposlene da se volonterski angažuju u svojim zajednicama, da finansijski i ličnim radom pomognu infrastrukture volonterskih programa;
- u medijima da medijski promovišu volonterstvo i ohrabruju ljude da volontiraju;
- u obrazovanju da ohrabruju i pomažu volonterstvo među pripadnicima svih uzrasta, kao i da im daju mogućnost da se ugledaju i uče iz iskustva njihove službe;
- verske zajednice da afirmišu volontiranje kao pravi odgovor na duboke unutrašnje potrebe ljudi da pomognu drugima;
- u NVO da u organizacijama stvore uslove u kojima će se volonteri osećati prijatno i obezbede ljude i finansijska sredstva neophodna za efikasno angažovanje volontera;

Ujedinjene nacije da:

- proglase „deceniju volontera i građanskog društva“ kao doprinos jačanju institucija slobodnog društva;
- priznaju i prihvate crveno V kao simbol volonterstva.

IAVE (Međunarodne asocijacije za volonterske aktivnosti) poziva sve volontere i lidere svih sektora širom sveta da se ujedine kao partneri u promovisanju i poorževenju volonterstva, koji će kao simbol solidarnosti među ljudima i narodima biti otvoren za sve. IA VE poziva sve volonterske organizacije širom sveta da proučavaju, diskutuju, potvrđuju i šire kroz svoj rad Univerzalnu deklaraciju o volonterstvu.

Deklaraciju je međunarodni upravni odbora IA VE, na 16. svetskoj konferenciji, održanoj u Amsterdamu, januara 2001. godine.

VOLONTERI I DRUŠTVENI RAZVOJ¹

Uvod

1. poglavlje: Značenja i definicije
2. poglavlje: Tipologija volonterstva
3. poglavlje: Korist od volonterstva
4. poglavlje: Pitanja i izazovi volonterstva
5. poglavlje: Podrška vlade volonterstvu

Uvod

1. Na Svetskom samitu o društvenom razvoju, održanom u Kopenhagenu 1995. godine, oko 117 zemalja se obavezalo da će preuzeti deset obaveza koje se odnose na smanjenje siromaštva, povećanje stope zaposlenosti i obezbeđivanje društvene integracije. Specijalno zasedanje Generalne skupštine, koji će se održati u Ženevi od 26-30. juna 2000. godine, proceniće kako se realizuju zaključci Deklaracije iz Kopenhagena i Programa aktivnosti, te predložiti dalje aktivnosti kako bi se postigli ovi ciljevi.

2. Iako u Kopenhagenu volonterstvo nije posebno pominjano, učesnici su se osvrnuli na važnu ulogu koju volonterske i male društvene organizacije imaju u društvenom i ekonomskom razvoju. Na prvom zasedanju Komiteta za pripremu specijalnog zasedanja Generalne skupštine, održanom u maju 1999. godine, japanska vlada je predložila da se u Ženevi ipak treba osvrnuti i na značaj volonterstva za društveni razvoj. Organizacija „Volonteri Ujedinjenih nacija“ (*United Nations Volunteers* - u daljem tekstu: UNV) pozvana je da podnese izveštaj o ovom pitanju i da predloge o tome kako vlade na najbolji način mogu da podrže volonterstvo.

¹ Studija je rađena kao polazna osnova za diskusiju na sastanku stručne grupe UN, koji je održan u Njujorku, novembra 1999.

3. Kako bi pomogla u izvršenju ovog zadatka, UNV je zadužila Institut za volonterska istraživanja (*Institute for Volunteering Research*), specijalizovanu agenciju za istraživanje i savetovanje iz Velike Britanije, da pripremi studiju, koja će služiti kao polazna osnova, i sazove sastanak stručne grupe u Njujorku kako bi se došlo do konačne studije koja bi se podnela na uvid Generalnom sekretarijatu UN pre specijalnog zasedanja u Ženevi u januaru 2000.

4. Ova studija je podeljena na nekoliko poglavlja: 1. poglavlje utvrđuje parametre za diskusiju, a uključuje objašnjenje značenja i definiciju volonterstva; 2. poglavlje se bavi načinima na koje se volonterstvo manifestuje u različitom regionalnom i nacionalnom kontekstu - od samopomoći i učešća do malo formalnijih načina pružanja usluga; 3. poglavlje predstavlja osvrt na korist od volonterstva, kako za volontere, tako i za društvo u celini, posebno u kontekstu društvenog napretka; 4. poglavlje se bavi nekim aktuelnim pitanjima volonterstva, uključujući i ulogu države i poslovnog sektora u promovisanju njegovog razvoja, kao i uticajem globalizacije na njega, dok se 5. - i poslednje - poglavlje bavi procenom onoga što vlade mogu da učine kako bi promovisale volonterstvo.

5. Kako je Komitet za pripremu i zahtevao, ovaj izveštaj se pretežno bavi ulogom volonterstva u promovisanju društvene integracije. Međutim, u skladu sa Deklaracijom i Programom aktivnosti koji priznaju međusobnu povezanost te tri oblasti, ova studija se bavi i uticajem volonterstva na smanjivanje siromaštva i podizanje stepena zaposlenosti.

6. Studiju je napisao direktor Instituta za volonterska istraživanja, dr Džastin Dejvis Smit (*Justin Davis Smith*) na osnovu temeljne analize relevantne literature i rasprava sa stručnjacima Ujedinjenih nacija, Svetske banke, kao i raznih volonterskih i malih društvenih organizacija iz raznih delova sveta. Autor se zahvaljuje na velikom broju korisnih ideja, preporuka i dobrovoljno datih podataka o osobama s kojima treba da stupi u kontakt; svu odgovornost za studiju preuzima, dakako, na sebe.

1. poglavlje: Značenja i definicije

7. Razni ljudi pod volonterstvom podrazumevaju razne stvari. Nedavno objavljena studija (Cnaan et al., 1998) pokazuje da od zemlje do zemlje postoje veoma velike razlike u vezi s tim šta se podrazumeva pod volonterskim aktivnostima. U nekim zemljama je to dobrovoljno davanje krvi, dok je u drugim to angažovanje u radu neke političke partije ili sindikata. Za neke ljude je ključna karakteristika volonterstva odsustvo novčane nadoknade za nečiji rad, dok je za druge to odsustvo prisile bilo koje vrste. Volonterstvo ima razne oblike i značenja u zavisnosti od okruženja i pod velikim je uticajem istorije, politike, religije i kulture određenog regiona. Ono što se u nekoj zemlji smatra volonterstvom može u nekoj drugoj biti smatrano slabo plaćenim ili prenapornim - pa čak i prinudnim - radom. Uprkos šarolikosti onoga što se pod njim podrazumeva, moguće je odrediti neke ključne karakteristike onoga što određuje svaku

volontersku aktivnost. To je, zapravo, od presudne važnosti. Bez nekog opšteg razumevanja zajedničkih elemenata volonterstva sam termin ne bi imao nikakvo značenje, a nastojanja vlade da ga promoviše bila bi uzaludna. Iako je sasvim očito da je nemoguće dati čvrstu i preciznu definiciju volonterstva koja će uzeti u obzir sve različitosti okruženja u kome ono funkcioniše, još uvek je moguće konstruisati jedan širi pojamovni okvir koji će obezbediti veliku slobodu tumačenja u okviru jasno utvrđenih granica.

8. Ovaj okvir ima pet ključnih elemenata. Prvi je pitanje nagrađivanja. Neke definicije ističu da i samo nesebično/altruistično ponašanje treba smatrati volontiranjem. Drugi, pak, smatraju da čist altruizam ne postoji i da volontiranje kao takvo samo po sebi uključuje elemente razmene i uzajamne dobiti. Stoga bi po nekim definicijama volonterima trebalo omogućiti da dobiju neki vid nagrade za svoj rad, nematerijalne - u vidu obuke ili ovlašćivanja, ili materijalne - kroz nadoknadu troškova ili preko honorara. Ključna razlika između volontiranja i radnog odnosa svodi se na to što se volonter ne prihvata neke aktivnosti zbog finansijske dobiti, te što bilo kakva novčana nadoknada treba da bude manja od stvarne vrednosti uloženog rada.

9. Drugi element se tiče dobrovoljnosti. Mnoge definicije se, doduše nerado, slažu da se volontiranje i prinuda međusobno isključuju. Stoga se postupci koji nisu u skladu sa odrednicama konvencije Međunarodne organizacije za rad, koje se tiče prinudnog rada, sasvim izvesno ne mogu smatrati volontiranjem. Međutim, kao i sa nagrađivanjem, i ovde postoje neke nejasnoće i nedorečenosti. Kako treba posmatrati planove za rad u zajednici koji su primenjuju u školama, a koji učenike pod stiču - a ponekad čak i zahtevaju od njih - da se bave nekom vrstom dobrovoljnog rada? Kako posmatrati programe Hrane za rad, u kojima postoji direktna sprega između angažovanosti u zajednici i pomoći u hrani ili, pak, mogućnost da umesto odlaska u vojsku građani mogu izabrati da izvesno vreme obavljaju društveno korisne poslove? Široki pojamovni okvir uzima u obzir činjenicu da nije uvek moguće precizno odrediti sam pojam slobodne volje u bilo kom volonterskom odnosu, pošto motivacija ljudi da se bave dobrovoljnim radom vrlo često predstavlja splet niza razloga, uključujući pritisak grupe vršnjaka ili društvenu obavezu, ali on isto tako povlači jasnu granicu prema svakom otvorenom pokušaju vlade da primora ljude da u nečemu učestvuju protiv svoje volje.

10. Treći element se odnosi na prirodu koristi. Da bi se volontiranje razlikovalo od čisto dobrovoljne aktivnosti u slobodno vreme, neophodno je da osim samog volontera postoji i korisnik. Sada se postavlja pitanje: gde povući granicu? Neki smatraju da korisnik treba da bude neko koga volonter uopšte ne poznaje, a neki dozvoljavaju da u ovaj odnos budu uključeni i susedi, pa čak i prijatelji i dalji rođaci. Drugi, pak, ovde svrstavaju i samopomoć i uzajamnu pomoć, i to tamo gde granica između lične i tuđe koristi nije jasno povučena. Iako dozvoljava velik broj tumačenja, širok pojamovni okvir ipak zahteva da postoji određeni korisnik ili grupa korisnika - ponekad, iako vrlo apstraktno, određena i kao samo društvo ili društveno okruženje -

koju ne čine članovi uže porodice volontera ili njegovi bliski prijatelji, ali koja može postojati naporedo sa njima. Ovo omogućava uključivanje samopomoći i uzajamne pomoći, ali bi zato isključivalo staranje o rođacima koji ne mogu sami da se staraju o sebi.

11. Na četvrtom mestu je okruženje u kome se volontiranje odvija. Neke definicije insistiraju na tome da se volontiranje sprovodi preko neke vrste zvaničnih, neprofitnih ili volonterskih organizacija. Druge, pak, tvrde da se treba držati zahteva organizacije, ali podrazumevaju aktivnosti koje se sprovode u javnom ili društvenom sektoru. Ima ih i i koje zahteve određene organizacije ne shvataju tako usko i prihvataju malo manje formalno sprovođenje aktivnosti, npr. po tzv. principu jedan-na-jedan - kao što je, recimo, pomaganje susedu, ili aktivnosti inicirane od strane pojedinaca, poput sakupljanja sitnog smeća po ulici. Široki pojmovni okvir, ovde naveden, omogućava sprovođenje kako formalnog, odnosno organizovanog, tako i neformalnog (jedan-na-jedan) volonterstva i u javnom i u društvenom sektoru.

12. Poslednji element je stepen angažovanosti. Neke definicije obuhvataju i jednokratne volonterske aktivnosti, dok neke traže određeni stepen angažovanosti i isključuju povremene izolovane aktivnosti. Široki pojmovni okvir nam omogućava da obuhvatimo velik niz raznih nivoa aktivnosti, od veoma visoke angažovanosti, pa sve do povremenog angažovanja, iako je logično pretpostaviti da će u većini slučajeva volonterstvo sa sobom povlačiti i određen stepen trajne angažovanosti.

13. S obzirom na to da postoje razna tumačenja toga šta volonterska aktivnost treba da uključuje, ne čudi što postoji veliko neslaganje oko termina. Nekima se više dopada termin volonterstvo, nekima volonterska aktivnost, volonterski rad ili volonterska delatnost. U nekim zemljama se podvlače razlike između tradicionalnijih oblika dobrotvornih aktivnosti i savremenijih oblika angažovanja građana i njihovog uključivanja u ovu vrstu delatnosti. Uvažavajući činjenicu da razni termini vrlo često imaju i razna značenja u raznim okruženjima, ovaj rad će volonterstvo, volontiranje i volontersku aktivnost koristiti u istovetnom značenju kako bi opisao široki opseg aktivnosti koje ulaze u ranije naveden, veoma široko postavljen, pojmovni okvir. Slične terminološke poteškoće nastaju i u vezi s pitanjem organizacija u kojima se volontiranje odvija. Volonterske organizacije, društvene grupe, organizacije građanskog društva, asocijacije trećeg sektora, nevladine i neprofitne organizacije - sve su to termini koji se koriste za opis šarolikih organizacionih struktura koje imaju svoje mesto pored države i tržišta. Kao i kod termina koji opisuju volontersku aktivnost pojedinaca, i termini za organizacije imaju manjeviše male razlike u značenju. Međutim, za potrebe ovog rada koristićemo naporedo termine volonterske organizacije i male društvene organizacije kako bismo obuhvatili mnoštvo raznih oblika organizacija.

2. poglavlje: Tipologija volonterstva

14. Pošto je utvrđen okvir u koji se mogu uvrstiti mnoge veoma različite vrste aktivnosti koje se sve zajedno podvode pod volonterstvo, potrebno je dati i neke konkretne primere toga kako se ove aktivnosti manifestuju u praksi. Moguće je odrediti najmanje četiri različite vrste volonterske aktivnosti, i to na osnovu kriterija konačnog ishoda ili konačne svrhe: uzajamna pomoć ili samopomoć, filantropija ili služenje drugima, učešće u javnom angažovanju, samo angažovanje ili rad na kampanjama. Svaka od ovih vrsta aktivnosti javlja se u svim delovima sveta. Međutim, oblik svake od njih, te njihova međusobna uravnoteženost ili preplitanje - bitno se razlikuju od zemlje do zemlje. Faktori koji utiču na prirodu volonterstva uključuju ekonomsku, društvenu i političku strukturu zemlje, kao i njen stepen razvijenosti. Po pravilu, što je zemlja ekonomski manje razvijena, manja je vevatnoća da će njene volonterske strukture biti jako formalne, odnosno u njoj će biti jači neformalni sistemi podrške i mreže za uzajamnu pomoć i samopomoć. Nasuprot njima, industrijski razvijenije zemlje će imati formalnije volonterske strukture sa većim naglaskom na filantropskim oblicima aktivnosti. Pod ovim se nikako ne podrazumeva da su razvijene zemlje u pogledu volonterstva bogatije od zemalja u razvoju. Pre bi trebalo reći da je oblik volonterstva uslovljen društvom na kom deluje. Prirodno je što postoje delovi sveta u kome je volonterstvo razvijenije nego drugde, u nekim zemljama politički sistem čak radi na suzbijanju slobodnog udruživanja i učešća građana u raznim organizacijama. Međutim, volonterstvo postoji čak i u zemljama u kojima se ono ponekad i suzbija. Četiri osnovne kategorije koje čine volonterstvo se međusobno ne isključuju, ali među njima postoji sasvim očigledno preklapanje. Tako, na primer, volonteri koji su uključeni u rad neke filantropske ili uslužne agencije mogu biti uključeni i u javno zastupanje, vođenje i organizovanje kampanja. Isto tako, uzajamna pomoć može biti i na korist nekog drugog osim onih koji su direktno njom obuhvaćeni.

15. Sasvim je logično pretpostaviti da religija ima bitan uticaj na volonterstvo. U studiji koja obuhvata Brazil, Ganu, Egipat, Indiju i Tajland, kao predstavnike hrišćanstva, afričkih religija, islama, hinduizma i budizma, Salamon i Anhajer (*Salamon - Anheier*, 1999) tvrde da su veličina i oblik volonterskog i društvenog sektora, kao i volonterska praksa u svakoj od ovih zemalja pod velikim uticajem dominantne religije. Iako su u svim religijama milosrđe i dobročinstvo jedno od osnovnih načela, različiti stavovi prema državi, individualizam i institucije doveli su do veoma različitih obrazaca volonterskih aktivnosti. Za zemlje judeo-hrišćanske tradicije se pretpostavlja da rade na razvoju volonterskih udruženja i formalnih oblika filantropske volonterske aktivnosti, dok se zemlje budističke i islamske tradicije povezuju sa neformalnim vidovima volonterske delatnosti.

Uzajamna pomoć i samopomoć

16. Prvi tip volonterstva u ovoj četvorostepenoj tipologiji jeste uzajamna pomoć i samopomoć. Antropolozi su utvrdili da zajednice zasnovane na principu uzajamnosti (ili solidarnosti, od latinske reči *sodalis* što znači 'blizak prijatelj') pati ču još iz neolita, te da u primitivnim kulturama postoje materijalni dokazi o njihovoj ulozi. U mnogim delovima današnjeg sveta uzajamna pomoć čini okosnicu sistema društvene i ekonomske podrške većini stanovništva. Od malih neformalnih rođaćkih grupa i klanova do formalnijih udruženja za obrt novca putem kreditiranja, te dobrotvornih grupa volonterstvo kao vid iskazivanja samopomoći ili uzajamne pomoći igra izuzetno važnu ulogu za dobrobit zajednice. U Keniji, na primer, tradicija "harambea" igra presudnu ulogu u obezbeđivanju uslova za snabdevanje zdravstveno ispravnom vodom, zdravstvenu zaštitu i nastavu. U Senegalu se uzajamna pomoć organizuje oko tzv. grupa Mbotaja (*Mbootaay* - što znači 'negovati, odgajati'), dok se na Javi takve aktivnosti sprovode pod imenom arisan. U Meksiku buja tradicija konfiance (*Confianza*), a u zemljama Zaliva na Bliskom istoku se primenjuje još davno utemeljena murfaza (*Murfazaa*). Samopomoć takođe igra veliku ulogu u zemljama industrijalizovanog severa, naročito u zdravstvenom i socijalnom domenu, u kom su osnovane mnoge organizacije sa ciljem da pruže podršku i pomoć onima kojima je ona potrebna, a neretko i da pomognu obolelima od neke određene bolesti.

U zapadnoj i centralnoj Africi postoji tradicija tontine (*Tontine*) koju predstavlja grupa građana za samopomoć, osnovana sa ciljem da svojim članovima omogući dobijanje kratkoročnih kredita. Svaki član redovno plaća članarinu, a za uzvrat ima pravo da dobije sredstva kada na njega dođe red. Članstvo čine uglavnom žene, koje u ovom slučaju imaju presudnu ulogu u odlučivanju i raspolaganju novcem.

U Slovačkoj je "Udruženje obolelih od multiple skleroze" dobrovoljna organizacija za samopomoć koja se 1990. godine razvila iz jedne male lokalne inicijative, a sredstva za rad dobija i od države. Ono okuplja građane obolele od multiple skleroze i članove njihovih porodica, kao i druge ljude voljne da pomognu. Uz pružanje raznih vrsta praktične pomoći svojim članovima, ono organizuje i vodi kampanje i javno zastupa ljude obolele od multiple skleroze. Ovo udruženje predstavlja jedan od najaktivnijih i najprisutnijih vidova realizacije samopomoći u Slovačkoj.

Filantropija i služenje drugima

17. Drugi tip volonterstva je filantropija ili služenje drugima. Iako je možda karakterističnije za razvijena društva (naročito u organizovanom obliku), filantropsko volonterstvo je ipak zastupljena u svim delovima sveta. Od samopomoći se razlikuje po tome

što primalac volonterske usluge nije i sam član volonterske grupe, nego je to neka osoba spolja ili sa strane, iako bi se veći na ljudi složila da i u takvoj filantropskoj aktivnosti postoji elemenat sopstvene koristi. Veći deo aktivnosti ovog tipa volonterstva se odvija u okviru volonterskih ili društvenih organizacija. U nekim zemljama utemeljena je tradicija volontiranja u javnom sektoru, dok je u drugima veće interesovanje za volontiranje u sektoru udruživanja. U nekim zemljama su osnovane veoma složene mreže preko kojih se volonteri regrutuju i upućuju u organizacije koje im najviše odovaraju. Ove mreže uključuju kako državne, tako i lokalne volonterske centre, ustanovljene uz podršku vlade. Postoji i veoma duga tradicija slanja volontera iz jedne zemlje u drugu kako bi se ponudila humanitarna pomoć i pomoć u razvoju, kako sa severa na jug, tako iz jedne južne zemlje u drugu, a u mnogo manjoj meri i sa juga na sever.

Tokom poslednjih pet godina više od 3.500 članova organizacije Volonteri Ujedinjenih nacija bili su angažovani na kritičnim područjima u svetu, radeći na demokratizaciji, izgradnji mira, ljudskim pravima, rehabilitaciji i humanitarnoj pomoći. Na primer, u Gvatemali 114 volontera UN iz 25 različitih zemalja pomagali su, uz domaće volontere, sprovođenju mera kako bi se mogli ostvariti mirovni sporazumi potpisani u decembru 1996. godine. U Peruu je 11 domaćih volontera UN bilo angažovano u procesu decentralizacije javnog tužilaštva i njegovog razmeštanja u pet regionalnih oblasti tako da ova veoma važna služba postane dostupna većem broju ljudi širom zemlje.

Učešće

18. Treći tip volonterstva bi se najbolje mogao odrediti kao učešće. Odnosi se na ulogu pojedinaca u procesima koji se tiču vlasti - od zastupanja u savetodavnim telima vlade do uključivanja korisnika u vladine projekte za lokalni razvoj. Ovaj oblik volonterstva postoji u svim zemljama, iako je verovatno najrazvijeniji u razvijenijim demokratskim sistemima koji već imaju dobro utemeljenu tradiciju građanskog društva. Na skupštini u Kopenhagenu učešće pojedinaca u radu vlade je priznato kao suštinski važna komponenta dobrog upravljanja državom; ono je postalo moto razvoja u nekoliko proteklih godina, iako je pretrpelo žestoke kritike. Po nekima, naime, velik deo onoga što se naziva učešćem zapravo je tek nešto više od Simboličnog angažovanja i sredstvo je ozvaničavanja odluka donetih od strane ljudi koji dolaze iz spoljnih struktura.

Javno zastupanje ili organizovanje kampanja

19. Četvrti tip volonterstva je javno zastupanje ili organizovanje kampanja, od vršenja pritiska na vladu da promeni zakone o pravima ljudi sa posebnim potrebama do zagovaranja zabrane upotrebe nagaznih mina širom sveta. Volonteri su utrli put uvođenju novih socijalnih službi na polju HIV-a i side, podigli su svest javnosti u pogledu zloupotrebe ljudskih prava i

uništavanje životne sredine, bili su aktivni u ženskom pokretu i u demokratskim kampanjama u mnogim delovima sveta. Neke kampanje su bile lokalnog karaktera, a neke su vođene po celom svetu. Procenjuje se da je kampanja protiv upotrebe nagaznih mina, na primer, obuhvatila preko 300 miliona volontera iz više od 100 zemalja. Po samoj svojoj prirodi ovakve kampanje mogu vrlo lako dovesti volontere u sukob sa državom. Neke vlade su pokušavale da kontrolišu takve aktivnosti. Neke su, pak, prihvatile činjenicu da je uloga volonterstva u kampanjama za uvođenje nekih promena sasvim opravdana, te stoga preuzimaju na sebe odgovornost da prate i proveravaju njihovo sprovođenje.

U Brazilu su 1990. godine vođe raznih građanskih pokreta pokrenule kampanju za borbu protiv gladi i za život. Odziv javnosti je bio ogroman. U roku od 3 meseca širom zemlje osnovano je preko 3.000 volonterskih izvršnih odbora usmerenih na borbu protiv gladi i siromaštva. Procenjuje se da je 38% brazilskog stanovništva - što je izuzetno visok broj direktno učestvovalo u kampanji, dajući prilog ili radeći dobrovoljno.

U Maharaštri u Indiji, 1998. godine, okupila se grupa građana kako bi povelu kampanju za poboljšanje života dece u Melgatu. Grupa je nazvana Melgat mitra (Prijatelji Melgata) i imala je za cilj da spreči umiranje dece od gladi i pothranjenosti u toku kišnog perioda godine. Izvestan broj dnevnih novina je objavio poziv za pomoc, na koji se odazvalo preko 3.000 ljudi koji su ponudili pomoć u novcu ili radu u slobodno vreme. 200 volontera je pristalo da u toku 92 dana ovom projektu posveti po 10 dana. Nakon što je ovaj cilj postignut, Melgat mitra je odlučila da se posveti pitanjima razvoja i dugoročnim potrebama sela u ovoj oblasti.

3. poglavlje: Korist od volonterstva

20. Zašto bi vlade bile zainteresovane za promovisanje volonterstva, naročito onda kada neke volonterske aktivnosti mogu biti shvaćene kao izazov državi i vlastima. Volonterstvo donosi dve vrste koristi. Prvo, tu je ekonomska korist: volonterstvo daje veoma važan ekonomski doprinos društvu. Aktivnosti kojima se volonteri bave bi inače morale biti finansirane od strane države ili iz privatnih izvora. Volonterstvo doprinosi opštem ekonomskom bilansu zemlje i vladi olakšava teret troškova. Međutim, od volonterstva ima i veće koristi. Ono pomaže izgradnji jakih i čvrstih društvenih zajednica, neguje poverenje među građanima i pomaže razvoju društvenih normi, posebno solidarnosti i uzajamnosti, koje su okosnica stabilnog društva. Štaviše, pomažući u izgradnji ovog svojevrsnog 'društvenog kapitala' volonterstvo igra važnu ulogu i u ekonomskom oporavku.

Ekonomska korist od volonterstva

21. Iako volonterstvo nesumnjivo u bitnoj meri doprinosi ekonomskom razvoju društva, vrlo malo se zna o opsegu njegovog uticaja. Volonterstvo je isključeno iz sistema Ujedinjenih nacija koji se tiče državnog budžeta. Vrlo mali broj vlada je pokušao da prikupi i sistematizuje

podatke o obimu volonterskih aktivnosti ili o njihovoj ekonomskoj vrednosti. Mali broj istraživanja koja su sprovedena ukazuju na veličinu doprinosa volonterstva u društvu. Na primer, jedan pregled iz 1997. godine o volonterstvu u Velikoj Britaniji ukazuje na to da je polovina odraslih građana trenutno angažovana ili da je bila angažovana u nekoj vrsti volonterskog rada, što je ekonomiji zemlje, kako se procenjuje, donelo 40 milijardi funti sterlinga (*Davis Smith, 1998*). Jedna skorija studija u Kanadi ukazuje na to da preko pet miliona odraslih volontira, što ukupnom društvenom proizvodu dodaje 16 milijardi američkih dolara. Dva velika međunarodna istraživanja u toku proteklih nekoliko godina takođe ukazuju na značaj volonterstva. Jedno istraživanje, sprovedeno u osam evropskih zemalja 1994. godine, pokazalo je da učešće stanovništva u volonterskim aktivnostima iznosi 23% (*Gaskin - Davis Smith, 1995*); u istraživanju Instituta «Džona Hopkina» (*Johns Hopkins Institute*), sprovedenom 1998. godine, koje je obuhvatilo 22 zemlje, utvrđeno je da učešće u volonterskim aktivnostima iznosi u proseku 28%, što je količina rada koji obavi 10,5 miliona zaposlenih u redovnom radnom odnosu (*Salamon - Anheier, 1998*).

22. Sama činjenica da vlade ne vode računa o doprinosu volonterstva ukupnom društvenom proizvodu i da o tome ne vode evidenciju dovoljno govori o njegovom niskom statusu. Volonterstvo tako ostaje marginalna i nevidljiva aktivnost. Iz tog ugla ono ima mnogo sličnosti sa kućnim poslovima. Ženski pokret već dugo radi na tome da se prizna vrednost ekonomisanja u domaćinstvu i njegov širi društveni doprinos, postignut zahvaljujući ženama uglavnom, što bi bio samo prvi korak ka ozvaničavanju takve vrste rada. Smatra se da će vlade zapostavljati rad žena u domaćinstvu dok god je on nevidljiv sa ekonomskog aspekta. Svakako da to isto važi i za volonterstvo. U nedostatku redovnih, pouzdanih informacija o njegovom obimu i doprinosu, vlade će i dalje zanemarivati njegov značaj i pri donošenju zakona, pravila i uslova rada u državi neće ga kao zasebnu dimenziju uzimati u obzir.

23. I dalje se radi na tome da se popuni praznina u pogledu informisanosti. Zajednička studija, koju je sproveo Univerzitet «Džona Hopkina» (*Johns Hopkins University*) i Programa za razvoj UN (UNDP), bavi se razvojem okvira za merenje ekonomskog doprinosa volonterskih i društvenih organizacija (uključujući i vrednost volonterstva) za sopstvene potrebe računovodstva. Dok UNDP teži da uključi mere rukovođenja i učešća u svoj izveštaj o razvoju ljudi za 2001. godinu, Svetska alijansa za učešće građana (CIVICUS), razvija u međuvremenu svoj sopstveni koeficijent građanskog društva koji sadrži i stepen uključivanja u donošenje i primenu javnog zakonodavstva.

Društveni kapital

24. Učešće se već dugo vremena posmatra kao osnovni element dobrog rukovođenja i efikasnog razvoja. Brojne studije potvrđuju uzajamnu povezanost stepena angažovanja korisnika i uspeha projekata koji se tiču zdrave vode, javne higijene i životne sredine u raznim delovima sveta (vidi, npr., *Kahkonen*, 1999). Izveštaj o siromaštvu UNDP-a za 1998. godinu zaključuje da "iskustvo UNDP-a pokazuje da programi za suzbijanje siromaštva u zajednici treba u velikoj meri da se zasnivaju na 'društvenoj mobilizaciji' (UNDP, 1998). Kao pojedinci siromašni mogu imati malo uticaja, ali ne i kada se mobilisu u zajednice."

Pilot-program Programa suzbijanja siromaštva za Južnu Aziju (South Asian Poverty Alleviation Programme - SAPAP) počeo je 1996. godine. Podržavao je nastojanja da se smanji stepen siromaštva u 6 zemalja: Bangladešu, Indiji, Maldivima, Nepal, Pakistanu i Šri Lanki. Od početka programa oko 80.000 domaćinstava organizovalo se u 3.500 društvenih organizacija koje su pomogle pokretanje na hiljade pojedinačnih i porodičnih aktivnosti čiji je cilj bio povećanje prihoda i izgradnja brojnih društvenih dobara, od sistema za navodnjavanje do puteva.

25. Volonterstvo može dati svoj doprinos i time što je deo razvoja društvenog kapitala. Gradeći poverenje i međusobnu povezanost građana, ono doprinosi kako jače povezanom i stabilnijem, tako i ekonomski naprednijem društvu. U svojoj, sada već klasičnoj, studiji o rukovođenju na regionalnom nivou u Italiji, Robert Putnam (1993) zaključuje da se razlika u učinku među regionima može u dobroj meri objasniti razlikom u nivou društvenog kapitala. On ga je odredio kao 'osobine društvene organizacije, poput poverenja, normi i mreža, koje mogu poboljšati efikasnost društva sprovođenjem koordiniranih akcija'.

26. Nekoliko novijih studija ističe povezanost društvenog kapitala i ekonomskog napretka u zemljama u razvoju. Anirudh Krišna i Norman Uphof (*Anirudh Krishna - Norman Uphoff*, 1999), na primer, nalaze da je povoljan odnos između različitih nivoa društvenog kapitala i učinka u selima u programa očuvanja i razvoja ušća reka u Indiji (kako je izmereno putem neformalnih mreža i uzajamne podrške). Istovremeno je Depa Narajan (*Deepa Narayan*, 1997) uočila vezu između angažovanja volonterskih udruženja i socijalnog nivoa domaćinstava u Tanzaniji. Na koji to način društveni kapital vrši ovu funkciju nije baš sasvim jasno i precizno predloženo, ali su predložena tri glavna načina: podsticanjem razmene informacija među članovima grupa, povećanjem stepena saradnje i davanjem podrške zajedničkom odlučivanju.

Tokom svog istraživanja u Tanzaniji, D. Narajan je tražila dokaze o postojanju društvenog kapitala, mereći u 750 domaćinstava stepen angažovanosti u udruženjima i poverenje u institucije. U selu koje je odabrano za ovo istraživanje bilo je dosta volonterskih i

društveno angažovanih grupa, od udruženja za kratkoročno kreditiranje svojih članova do omladinskih klubova i klubova za stare. Stepenn angažovanosti je bio visok, a preko 70% populacije je pripadalo bar jednoj takvoj grupi, dok je svaki pojedinac prosečno bio učlanjen u 1,5 grupu. Upoređivanjem podataka o angažovanosti u udruženjima i prihodima po domaćinstvu pokazalo se da postoji povoljan odnos između društvenog kapitala i materijalnog stanja domaćinstava.

27. Društveni kapital, po svemu sudeći, ima svoju ulogu i u izgradnji društvenog jedinstva. U jednoj drugoj studiji (1999) D. Narajan ističe razliku između 'udruživanja' društvenog kapitala razvijenog u okviru samih grupa i 'povezivanja' društvenog kapitala koje nastaje kao rezultat međusobne saradnje različitih grupa. Da bi društveni kapital doprineo društvenoj integraciji, pored visokog stepena aktivnosti udruženja potrebna je i gusta mreža uzajamnih veza među grupama. Ovo je vrlo upečatljivo prikazao Ašutoš Varšnij (*Ashutosh Varshney*, 1998) u studiji o društvenim nemirima u Indiji. Nastojeći da objasni zašto u nekim gradovima sa mešovitim stanovništvom, koje mahom čine Indusi i Muslimani, nije došlo do sukoba, dok su u drugim gradovima sa sličnom strukturom stanovništva sukobi prerasli u nasilje na etničkoj osnovi, Varšni se osvrće na ulogu volonterskih udruženja i nezvaničnih društvenih mreža zajednice u izgradnji društvenog kapitala. Zaključio je da je stepen sukoba u direktnoj srazmeri ne samo sa stepenom aktivnosti udruženja, nego i sa stepenom uzajamne povezanosti i međusobne saradnje induskog i muslimanskog stanovništva.

28. Vlade takođe imaju svoju ulogu u ulaganju u društveni kapital, kao i u podržavanju volonterskih i društvenih organizacija koje ga neguju i razvijaju. Kristijan Grotert (*Christiaan Grooteert*, 1999) zaključio je u jednom radu o uzajamnoj povezanosti društvenog kapitala i materijalnog stanja domaćinstava u Indoneziji: 'Pospešivanje uzajamne saradnje i društvene angažovanosti siromašnih seljaka će možda jednom morati da dopuni nabavku semena i đubriva. Udruženje roditelja i nastavnika koje dobro funkcioniše može postati neophodna dopuna izgradnji škola i obučavanju nastavnika.' Ili kako kaže Robert Putnam (1993): 'Za političku stabilnost, efikasnost vlade, pa čak i za ekonomski napredak, društveni kapital može postati od veće važnosti od kapitala u materijalu ili ljudstvu.'

Korist koju imaju volonteri

29. Volonteri takođe imaju koristi od volontiranja. U nekim delovima sveta uzajamnom podrškom se obezbeđuju potrebe od presudnog životnog značaja: hrana, čista pijaća voda, zdravstvena nega, obrazovanje. Volontiranje je tako utkan u samu svakodnevicu i neodvojivo je od borbe za preživljavanje. U drugim, pak, delovima sveta volontiranje ima sasvim drugačiju ulogu i više je pitanje izbora načina života. Ljudima je ostavljena mogućnost da odluče da li žele deo svog slobodnog vremena da posve te nekoj volonterskoj aktivnosti. Milioni ljudi se odlučuju na to, potvrđuju tako blagodeti koje ovakva vrsta angažovanja nosi sa sobom. Volontiranje omogućuje da ljudi upoznaju nove prijatelje, da nauče nešto novo, da rade na zadobijanju

poverenja i samopoštovanja. Volonterstvo, pre svega, donosi lično zadovoljstvo. U jednom istraživanju sprovedenom u Velikoj Britaniji volontiranje je stavljeno na drugo mesto aktivnosti koje ljudima pričinjavaju najveće zadovoljstvo, odmah nakon plesanja (*Argyle, 1996*).

30. Od volontiranja naročite koristi imaju oni koji trpe izopštavanje iz društva. Volontiranje može pomoći društvenoj integraciji ljudi sa posebnim potrebama i rušenju predrasuda o njima kao pasivnim primaocima nege. Nezaposlenima volontiranje pomaže da povećaju svoje šanse za zapošljavanje sticanjem nekog osnovnog radnog iskustva, a pruža im priliku da se obuče još nekoj veštini ili steknu znanja iz neke nove oblasti. Mladima volontiranje pruža priliku za lični razvoj i preuzimanje rizika, te valjanu osnovu za ostvarivanje njihovih građanskih prava. U slučaju starih osoba volontiranje doprinosi procesu tzv. aktivnog starenja. Ljudima koji su tek otišli u penziju ono pomaže da se naviknu na život van radnog mesta, pružajući im mogućnost da doživotno uče i rade na poboljšanju svog fizičkog i mentalnog stanja. Uz korist koju volontiranje donosi određenim starosnim grupama, ono može da pomogne u prevazilaženju nesuglasica koje neminovno postoje među raznim starosnim grupama, i da doprinese negovanju solidarnosti putem integracije kroz aktivnosti poput programa tzv. usvajanja bake ili deke.

31. U mnogim zemljama je odnos između volontiranja i društvene izolacije u obrnutoj srazmeri. Najviše marginalizovane grupe u društvu najmanje su spremne na angažovanje. Prepreke ovoj vrsti angažovanja su sasvim jasne: siromaštvo, nezaposlenost, otuđenost mladih, loša organizacija. Treba se čuvati nametanja volontiranja onima koji su na marginama društva. Mnogim ljudima traženje redovnog zaposlenja i svakodnevna borba za opstanak ostavlja veoma malo vremena i energije za dobrovoljni rad. Na račun volontiranja se, dakako, upućuju i žestoke kritike, naročito u zemljama u razvoju, koje volontiranje smatraju 'oporezivanjem' siromašnih, a naročito siromašnih žena, koje već ionako na svojim plećima nose teret brige za porodicu i - iz dana u dan sve težeg - ekonomskog preživljavanja. Međutim, postoji i drugo stanovište. Pomeranjem težišta sa služenja drugima, te isticanjem lične koristi koja se dobija ovom vrstom angažovanja - širenje mreže poznanstava, sticanje iskustava i veština, pomoć pri pronalaženju stalnog radnog mesta, volonterstvo se može smatrati veoma delotvornim *postupkom prikupljanja resursa* za ljude u nepovoljnom ekonomskom i društvenom položaju. Da bi volonterstvo na najbolji mogući način doprinelo društvenoj integraciji, neophodno je omogućiti veće angažovanje ljudi iz marginalizovanih društvenih grupa.

4. poglavlje: Pitanja i izazovi volonterstva

Globalizacija

32. Volonterstvo polako podleže pritisku globalizacije. U zemljama industrijalizovanog severa postoji velika zabrinutost zbog opadanja popularnosti volontiranja, čemu doprinosi sve manja posvećenost veri, raspad tradicionalnih društvenih zajednica i porast individualizma. U zemljama u razvoju raste zabrinutost zbog toga što ekonomska isplativost i smanjenja obima sredstava u javnim službama prebacuju ogroman teret na volontere u društvenim grupama i udruženjima za pružanje uzajamne pomoći. U mnogim zemljama sve veći broj žena na zvaničnom tržištu rada potiskuje volontere naročito iz domena pružanja nege (iako sve studije iz ove oblasti ukazuju na to da je broj žena i muškaraca koji volontiraju približno isti), dok sve manja društvena angažovanost mladih dovodi u pitanje opstanak samog volonterstva i skreće pažnju na potrebu da mladi uče o građanskim vrednostima.

33. Na svu sreću, nisu svi trendovi usmereni protiv volonterstva. Starenje stanovništva, što predstavlja problem u mnogim delovima sveta, samo povećava teret koji nose volonterske službe za negu, ali istovremeno otvara i nove mogućnosti za volonterski rad među novim i sve aktivnijim predstavnicima generacije tzv. trećeg doba. Iako razvoj na polju tehnologije komunikacije nosi sa sobom rizik još većeg smanjivanja društvene interakcije, on takođe otvara i nove mogućnosti za volonterske aktivnosti. Internet se pokazao kao veoma važan resurs za društvene grupe i grupe koje organizuju i vode kampanje u cilju širenja ideja i okupljanja pristalica. U komentaru Izvestaja o ljudskom razvoju navodi se sledeće: 'Društveno izopštene i manjinske grupe su osnovale svojevrstne 'sajber zajednice' kako bi se udružile makar putem Interneta i borile protiv prećutkivanja kršenja njihovih prava' (UNDP, 1999). Širenje globalne informacione tehnologije omogućava da se i ljudi sa posebnim potrebama, kojima je ranije bilo uskraćeno učešće, angažuju da volontiraju, ostajući u svojim domovima.

34. U poslednje vreme se pojavljuju i drugi vidovi volonterstva. Jedan od najzanimljivijih je tzv. kredit u vidu usluge, ili programi 'vremenskog dolara', u kojima ljudi koji učestvuju u volonterskim aktivnostima bivaju vremenom 'plaćeni' prilozima drugih volontera. Danas postoji preko 200 takvih programa u SAD, a sama ideja privlači pažnju mnogih drugih zemalja, uključujući Japan, Švedsku, Veliku Britaniju i Nemačku. Mnogi od ovih programa su veoma složeni i imaju centralni kompjuterski sistem koji beleži svaki zarađen i potrošen 'vremenski dolar', te učesnicima programa uredno polaže račune. Pristalice takvih programa ističu njihovu vrednost u povećanju društvenog kapitala i u rušenju tradicionalnih stereotipa, koji volontiranje predočavaju kao dobrotvornu delatnost, i to na principu uzajamne razmene. Vlada može da podrži razvoj takvih programa tako što bi ih oslobodila plaćanja poreza i učesnicima omogućila da svoj 'vremenski kredit' iskoriste za plaćanje nekih drugih usluga poput, recimo, zdravstvenih, ili za nastavak školovanja. Program volonterske službe *AmeriCorps* iz SAD-a već omogućava korišćenje 'vremenskih dolara' za otplatu studentskih kredita.

U Vašingtonu je advokatska firma 'Holland & Knight' razvila projekat 'vremenskog dolara' u okviru svog programa besplatnog pružanja usluga. Pravne usluge su pružane lokalnoj zajednici a ticale su se stavljanja novca iz kratkoročnih kredita u promet, zatvaranja mesta za koja se zna da se na njima pravi ili prodaje droga, omogućavanja nesmetanog rada obližnjoj školi. Za svoje usluge su naplatiti 230.000 VSO u 'vremenskim dolarima'. Račun je podmiren volonterskim radom lokalnog stanovništva koje je učestvovala u raznim aktivnostima, uključujući i pratnju starijim ljudima kada noću idu ulicom i pomaganje đacima pri učenju.

Odnosi sa državom

35. Teorije koje se bave kolapsom tržišta ili padom vlade navode da će volonteri u tom slučaju uskočiti kako bi popunili sve praznine nastale povlačenjem firmi ili države. To je izazvalo zabrinutost i poteglo pitanje neće li vlade sada doći u iskušenje da smanje ulaganja u javni sektor pošto znaju da će volonteri pokupiti ono što preostane. Volonteri već dugo vremena igraju značajnu ulogu u razvoju novih službi usmerenih na potrebe ljudi, poput medicinske nege za ljude na smrti i razvoja službi za ljude zaražene HIV-om i obolele od side. Međutim, ne postoje nikakvi pokazatelji za to da će se volonterstvo razvijati i bez prisustva države. Zapravo se događa upravo suprotno. Volonterstvo samo dobija postojanjem zdravih odnosa u javnom sektoru. Ono ne zamenjuje javne službe, nego ih nadopunjuje, živi uz njih i naporedo sa njima. Robert Putnam zaključuje sledeće: 'Društveni kapital deluje kroz i sa državama i tržištima, a ne umesto njih.'

36. Volontiranje je jedan rentabilan način da se ljudima ponude usluge raznih društvenih i socijalnih službi, ali to ne znači da je ono besplatno. Da bi bujalo, ono zahteva efikasnu infrastrukturu, kako na državnom, tako i na lokalnom nivou, da bi se obezbedila podrška, a volonteri bili upućeni odgovarajućim organizacijama i na odgovarajuće zadatke. Vlada ima svoju ulogu u finansiranju te infrastrukture. Nakon velikog zemljotresa u Hanšinu i Avadži (*Hanshin, Awaji*) u Japanu 1995. godine, nakon kog se preko milion volontera uputilo u oblast Kobe kako bi pomoglo pri pružanju pomoći postradalima, japanska vlada je preduzela niz mera, uključujući i jačanje infrastrukture i nove zakonske okvire, kako bi iskoristila veliko interesovanje i priliv volontera.

37. U velikom broju zemalja vlade su usvojile i podržale određene programe i kampanje za promovisanje volonterstva. Primeri za to su kampanja 'Daj ruku' (*Give Five*) sprovedena u SAD-u, kampanja 'Zamisli' (*Imagine*) u Kanadi; takvi su i Inicijativa aktivne zajednice (*Active Community Initiative*) u Velikoj Britaniji, Program MIRA u Meksiku, te Državni plan razvoja volonterstva u Nepal.

U Meksiku 1994. god; u Meksičkom centru za filantropiju pokrenut je Program MIRA ('Pazi na druge') kako bi se povećao broj donatora i volontera. Osnovni cilj je bio da se podigne nivo javne svesti u odnosu na filantropiju i da se stvori pozitivnija slika o volonterima i dobro voljnom davanju. Uspostavljene su veze sa državnim medijima i firmama, a formirana je i grupa nazvana 'Prijatelji MIRA', (koju su činile poznate ličnosti sa televizije, iz sporta i poslovnog sveta), koja je pomagala u borbi za ostvarenje ovog cilja. Priznanje je odati i aktivnoj grupi 'Građana MIRA' koji su bar 1 sat nedeljno volontirali ili prilagali 1% svog prihoda.

38. Pored toga što podržavaju volontiranje, vlade moraju dopustiti da ono, figurativno rečeno, diše punim plućima. Vlade se moraju uzdržavati od iskušenja da ga uzmu u svoje ruke i iskoriste za svoje namere. Volonterstvo, kao suštinski deo dobrog građanskog društva i upravljanja njime, zahteva da bude odvojeno od države. Dok, sa jedne strane, volonterstvo društvu donosi značajnu korist u domenu društvene integracije i ekonomskog napretka, ono takođe ima presudnu ulogu u čuvanju građanskih sloboda od nepovoljnih uticaja prejakih izvršnih organa vlasti. Volonterstvo može stoga doći i u sukob sa državom. Međutim, ukoliko vlade žele da uživaju u plodovima volonterstva moraju biti spremne na moguća sukobljavanja. U Velikoj Britaniji je laburistička vlada nedavno potpisala sporazum sa volonterskim i malim lokalnim organizacijama u kom se priznaje osnovna nezavisnost ovog sektora i pravo volontera da javno zastupaju potrebe za promenama (*Home Office*, 1998). U Kanadi su vlada i volonterski sektor održali niz zajedničkih okruglih stolova kako bi napravili strategiju za razvoj i jačanje volonterskih agencija i volonterstva uopšte (Kanadska vlada / Združena inicijativa volonterskog sektora, 1999).

Odnosi sa tržištem

39. Istraživanja su pokazala da postoji uzajamna veza između volonterstva i mogućnosti zapošljavanja. Za one koji traže stalno zaposlenje volontiranje može da poveća samopouzdanje, omogući pristup raznim sistemima u kojima ima slobodnih mesta, te pruži priliku za razvoj određenih veština, korisnih za predstavljanje samog sebe. Volontiranje može dovesti i do stvaranja novih poslova tako što razvija službe koje kasnije preuzima država i pri tom otvara redovna radna mesta. Na primer, odgovor volontera širom sveta na epidemiju HIV-a i side doveo je do otvaranja na hiljade radnih mesta u javnom i privatnom zdravstvenom sektoru.

40. Poslednjih godina je i privatni sektor počeo da pokazuje interesovanje za volontiranje. Bilo kao deo investicione strategije šire društvene zajednice, bilo kao način ulaganja u stručni razvoj osoblja, preduzeća razvijaju modele podrške svom osoblju u volonterskim aktivnostima u zajednici. Ti modeli su veoma različiti. Neki poslodavci daju plaćeno odsustvo svojim radnicima koji negde volontiraju, dok drugi pružaju novčanu ili materijalnu podršku (npr. besplatan prevoz ili fotokopiranje) kako bi pomogli uključivanju zajednice u poslovne tokove. Ima poslodavaca koji organizuju neke oblike volontiranja u samom preduzeću,

dok drugi podržavaju postojeće angažovanje svog osoblja. Bez obzira na to koji se model primenjuje, evidentno je da volonterstvo koje ima podršku poslodavca podiže radnu osposobljenost i moral osoblja, te popravlja položaj preduzeća u lokalnoj zajednici.

Preduzeće za proizvodnju gasa u Osaki, koje je i glavni dobavljač gasa za region Kansai u Japanu, pokrenulo je 1981. godine volonterski program koji je podržalo rukovodstvo firme 'Chiisa na Tomoshihi' ('Blaga svetlost lampe'). Firma je promovisala model putem brošura i postera, a novi volonteri su uključeni u program u toku procesa njegovog uspostavljanja. Ustanovljena su dva sistema odsustvovanja sa posla. Prvi je osoblju omogućavao da uzme od 1 - 12 meseci tzv. 'odsustva za volonterske aktivnosti'. Drugi je podrazumevao do 10 dana odsustva za 'aktivnosti u lokalnoj zajednici'. Nakon laganog početka, sa tek 400 članova od ukupnog broja zaposlenih, koliko je u programu učestvovalo tokom prve godine, program se brzo širio tako da je do 1994. u njemu volonterski učestvovalo čak 13.500 zaposlenih. Od tada je program proširen i sada obuhvata i penzionisane i bivše članove osoblja, kao i porodice zaposlenih.

5. poglavlje: Podrška vlade volonterstvu

41. S obzirom na raznolikost volonterstva nemoguće je ponuditi univerzalne modele za njegov razvoj. Ono što funkcioniše u jednoj zemlji može se pokazati potpuno beskorisnim i neefikasnim u nekoj drugoj, sa različitom kulturom i tradicijom. Volonterstvo je proizvod svog okruženja, te stoga programi vlada Velike Britanije i SAD-a za razvoj i unapređivanje volonterstva verovatno neće odgovarati zemljama u Južnoj Americi ili Južnoj Africi. Međutim, što ne znači da se od njih nema šta naučiti i da se ne mogu razmeniti iskustva. Južne zemlje koje žele da razviju industrijalizovane oblike volonterstva mogu mnogo toga da nauče iz iskustva zemalja industrijalizovanog severa. Isto tako, razvijeni svet ima dosta toga da nauči od modela za razvoj uzajamne pomoći i lokalne zajednice koji potiču iz zemalja u razvoju. Podrška vlade volonterstvu ima nekoliko vidova: priznavanje, pomaganje, promovisanje i posebne mere.

Priznavanje

42. Na najnižem nivou vlade mogu podržavati volonterstvo tako što će ga učiniti prisutnijim i što će priznati njegov doprinos zajednici. Uključivanje volonterstva u godišnje obračune državnog budžeta istaklo bi njegov doprinos ekonomiji i pomoglo da se ono uzima u obzir i u zakonodavnim procesima. Veće razumevanje nivoa i prirode volonterstva veoma je važno za proces razvoja. Ukoliko je društveni kapital od presudne važnosti za ekonomski napredak i društvenu integraciju, onda je važno da vlade znaju više o izvoru tog kapitala, odnosno o volonterskim grupama i grupama u lokalnoj zajednici koje učestvuju u društvenoj razmeni, kako bi mogle ulagati u njihov razvoj. Bez jedne dobre aktuelne mape mreže volontera na terenu nije moguće efikasno locirati resurse.

1. preporuka: *Vlade treba da sistematski prikupljaju podatke o obimu i stepenu volonterstva i njegovom ekonomskom i društvenom uticaju.*

Pomaganje

43. Vlade mogu doprineti razvoju volonterstva uspostavljanjem odgovarajućeg pravnog i fiskalnog okvira za volonterske organizacije i organizacije u lokalnoj zajednici. One takođe mogu pomoći razvoju ovih organizacija pružajući im direktnu finansijsku podršku za izgradnju potrebnih kapaciteta, i starajući se o tome da volonteri prođu odgovarajuću obuku i dobiju odgovarajuću podršku. Vlade još konkretnije mogu pomoći volonterstvo pružajući finansijsku podršku razvoju efikasne volonterske infrastrukture, naročito na lokalnom nivou.

2. preporuka: *Vlade treba da uspostave jedan otvoren i fleksibilan pravni i fiskalni okvir kako bi omogućile nastajanje i razvijanje volonterskih organizacija i organizacija u lokalnoj zajednici.*

3. preporuka: *Vlade treba da pruža ju finansijsku podršku izgradnji efikasne volonterske infrastrukture.*

44. Vlade bi trebalo da imaju na umu kako pozitivan, tako i negativan uticaj šireg javnog zakonodavstva na zakone o volontiranju. Neki zakoni, koji nisu striktno usmereni na volontiranje, mogu povećati sposobnost i interesovanje ljudi da doprinesu razvoju svojih lokalnih zajednica. Isto tako neki drugi zakoni mogu biti usmereni protiv volonterstva, iako im to uopšte nije bila namena. Na primer, u nekim zemljama zakon o socijalnom osiguranju, nasuprot nekim drugim, veoma povoljnim zakonima, ne ide na ruku uključivanju nezaposlenih u volonterske aktivnosti.

4. preporuka: *Vlade treba da 'preispitaju' sve nove zakone zauzimajući stav da zakoni treba da imaju što veći pozitivan, odnosno što manji negativan, uticaj na volonterstvo.*

45. Vlade mogu da podstaknu privatni sektor da podrži volonterstvo tako što bi razvijale veze između privatnog i društvenog sektora, odobrile poreske olakšice programima koji pod stiču zaposlene u privatnom sektoru da se angažuju u lokalnoj zajednici. Vlade, koje su sa svoje strane i same veliki poslodavci, mogu da pruže primer u pravljenju i uspostavljanju programa za volontiranje koje podržavaju sami poslodavci.

5. preporuka: *Vlade treba da traže načine da podstaknu volontiranje koje ima podršku poslodavaca kako u privatnom, tako i u društvenom sektoru.*

46. Mediji omogućavaju vladama da stvore pozitivnu sliku o volonterima i podstaknu još više ljudi, naročito onih sa margine društva, da se angažuju na tom polju. Nova tehnologija takođe omogućava da se pažnja javnosti skrene na volontiranje, da se ono učini dostupnijim i da se jasno ukaže na načine angažovanja na tom polju.

6. preporuka: *Vlade treba da istraže potencijale svojih medija i tehnologije kako bi skrenule pažnju na volonterstvo, stvorile pozitivnu sliku o njemu, te ukazale na načine angažovanja na tom polju.*

Promovisanje

47. Vlade mogu promovisati volonterstvo povećavanjem angažovanja građana u svim oblicima javne administracije, od planiranja i zakonodavstva do pružanja usluga, monitoringa i evaluacije. Postojeće činjenice ne potvrđuju ovu tvrdnju. *Social Watch Report* ("Društveni pregled») iz 1998. tvrdi da je od usvajanja deklaracije u Kopenhagenu učinak vlada u vezi sa angažovanjem građana opšteuzevši bio 'beznačajan' (*Social Watch, 1998*).

7. preporuka: *U okviru posla na rukovođenju vlade treba da teže povećanju stepena angažovanosti građana u javnoj administraciji u svim oblastima.*

48. Dok se veći deo volontiranja odvija u volonterskom sektoru i sektoru male lokalne zajednice, u nekim zemljama postoji jaka tradicija volontiranja u javnom sektoru. Vlade mogu pružiti podršku volonterstvu uključujući volontere na neki novi način u javni sektor kako bi upotpunile rad plaćenog osoblja. One treba da se odupru iskušenju da volontere zamene plaćenim osobljem pošto bi to podrilo podršku javnosti volonterstvu.

8. preporuka: *Vlade treba da traže nove načine angažovanja volontera u javnom sektoru kako bi upotpunile rad plaćenog osoblja.*

49. Pošto u mnogim delovima sveta stalno opada broj mladih angažovanih u javnom sektoru, vlade nekih zemalja pokušavaju da nađu načina da se u školama počne učiti o vrednostima i koristi volonterstva. U velikom broju zemalja nastava o raznim vrstama službi i o radu u njima postaje sve prihvaćenija kao važan deo redovnog školskog programa, a univerziteti počinju da traže načine kako bi podstakli studente da se uključe u volonterski rad i kako bi im omogućili da se bave takvom vrstom aktivnosti.

9. preporuka: *Vlade treba da istraže mogućnosti saradnje sa obrazovnim sistemom i sistemom brige o mladima kako bi se usvajale i razvijale osnovne građanske vrednosti, te pospešilo angažovanje mladih u javnom sektoru.*

Posebne mere

50. Vlade mogu biti izuzetno aktivne u podsticanju ljudi da se angažuju u volonterskim aktivnostima. U nekim zemljama volonteri dobijaju poreske olakšice ili neku vrstu građanskog kredita kako bi otplaćivali studentske kredite ili placali usluge u zdravstvu.

10. preporuka: *Vlade treba da istraže načine davanja olakšica, npr. građanskih kredita, ljudima koji su aktivno angažovani u svojim zajednicama.*

51. U nekim zemljama vlade su razvile opštu strategiju promovisanja volonterstva. Takve strategije su bile najefikasnije tamo gde su sprovedene u saradnji sa ključnim interesnim grupama iz volonterskog, društvenog i poslovnog sektora. U suštini strategije mora biti prihvatanje nezavisnosti volonterstva i njegovo priznavanje, kao i priznavanje činjenice da država može mnogo toga učiniti na promovisanju i podsticanju većeg angažovanja, ali i da volonterstvu mora ostaviti dovoljno prostora da se razvija na sebi svojstven način.

11. preporuka: *Vlade treba da razmotre mogućnost donošenja jedne zajedničke strategije promovisanja volonterstva u saradnji sa volonterskim, društvenim i privatnim sektorom. Takva strategija, uz istovremeno priznavanja važnosti uloge koju vlada ima u pogledu podrške i promovisanja volonterstva, treba uvek iznova da ističe nezavisnost volonterstva kao njegovu suštinsku karakteristiku.*

PROZOR U EVROPU: 29 MILIONA RADNIKA SIGURNO IMA PRAVO

Koja je osma najveća privreda na svetu, veća od privrede Rusije, Španije ili Kanade? Ne, to nije privreda Brazila. To je globalni entitet pod nazivom "neprofitni sektor".

Nikada niste čuli za to? Niste jedini, ali uskoro, kad se budemo pripremali za novi milenijum, svi ćemo čuti mnogo više o ovom ekonomskom gigantu. Prema izveštaju Centra "Džona Hopkina" za Studije građanskog društva "neprofitni" ili "društveno koristan" treći sektor globalne ekonomije raste drastičnom brzinom.

U volonterskom sektoru koji uključuje različite vrste organizacija, od zadruga do volonterskih udruženja koja se bave zdravstvenom zaštitom, socijalnim službama i obrazovanjem, već je zaposleno približno 19 miliona ljudi sa punim radnim vremenom, a tom broju treba dodati i još 10 miliona volontera.

Do nedavno se smatralo da je treći sektor vredan, ali da je od ekonomski zanemarljivog značaja. Danas, kao industrija vredna 1 trilion dolara i veća od bilo koje privatne kapitalističke korporacije, on se ne može ignorisati. Neprofitni sektor obuhvata u proseku blizu 4,7% GDP-a, blizu 5% radnih mesta izvan poljoprivrede, više od 9% radnih mesta u službama i 30% u društvenom sektoru.

Treći sektor se naročito brzo razvija u Evropskoj uniji. U Belgiji, Francuskoj, Nemačkoj i Britaniji u poslednjih pet godina prosečno je porastao za 24%. Nije čudo što je Žak Delor, bivši predsednik komisije, imao toliko muke da od lidera Evropske unije dobije priznanje za značaj društvene ekonomije.

Do toga je došlo tek prošle godine na samitu Evropske unije, posvećenom problemima zaposlenosti. Predsednici vlada i Evropske investicione banke priznali su da treći sektor stvara najviše radnih mesta u Uniji.

U sledećih nekoliko godina biće nam potrebna sva pomoć koju možemo dobiti od trećeg sektora kako bismo smanjili stopu nezaposlenosti koja nagrizala naše društvo. Treba imati puno optimizma da bi se verovalo da će u bliskoj budućnosti sam ekonomski rast biti dovoljan da bi se smanjili redovi nezaposlenih. U stvari, najnovije prognoze Komisije o privrednom rastu za 1999. i 2000. godinu, u 11 zemalja sa jedinstvenom valutom i u celoj Evropskoj uniji, čine se previše optimističnim. Za razliku od ostatka sveta, Evropa može izbeći recesiju, ali će globalni pad svakako uticati na stopu rasta u Evropi.

Uprkos navedenim podacima, ekonomski značaj trećeg sektora nisu još uvek u potpunosti shvatili političari, vlade i privatni sektor. Trenutno se ispituje kako bi poslovne i društvene vlasti (na lokalnom i nacionalnom nivou, kao i na nivou čitave Evropske unije) mogle dati bolju podršku potencijal u trećeg sektora za stvaranje radnih mesta. Ovo je delimično pitanje ekonomske podrške, ali uključuje takođe i pomoć i savete u razvoju i upravljanju neprofitnim kompanijama i projektima.

Rast trećeg sektora povezan je sa opadanjem javnih usluga u mnogim evropskim zemljama. Pošto volonterski sektor može da odgovori društvenim potrebama, što ni privatni ni državni sektor nisu spremni ili nisu u stanju da učine, jasno je da se tu radi o nečemu više od ekonomije. Postoje dokazi da sve veći broj mladih ljudi želi da upotrebi svoje znanje, energiju i ideje radeći u direktnom kontaktu sa ljudima u lokalnoj ili globalnoj zajednici. Ovo može predstavljati signal od ogromnog značaja za poslovanje u narednom veku.

KRATKA ISTORIJA VOLONTERSTVA

(Arthur Gillette, autor knjige «Milion volontera - Priča o delovanju mladih»)

Dana 26. decembra 1999. mom prijatelju, koji živi u malom selu na severu Francuske, ciklon koji je tog dana prouzrokovao razaranja po Zapadnoj Evropi uništio je deo krova na kući. Cim je vetar utihnuo on je otišao na tavan da vidi kolika je šteta načinjena, a ubrzo mu se pridružio i njegov sused koga je jedva poznavao. On je video kako lete crepovi sa krova kuće mog prijatelja, i spontano je sam došao. Teškom mukom je doneo ogromnu plastičnu ploču kako bi pokrio rupu kroz koju je padala olujna kiša.

Izuzetan, nesebičan gest dobrosusedstva u sve više individualizovanom svetu usredsređenom na pojedinca? Možda ...

Sigurno je da je u svim preindustrijskim društvima, i da je još uvek i danas, uglavnom u zemljama Trećeg sveta, uzajamno pomaganje bilo, i još uvek jeste, od suštinskog značaja za opstanak ruralnih zajednica (na primer, pri sakupljanju žetve, izgradnji domova za stare i bolesne, održavanju puteva, itd.).

Možda su u devetnaestom veku industrijalizacija, novac kao sredstvo razmene, desocijalizacija i anonimnost koje su pratile urbanizaciju, podrili vrednosti poput solidarnosti i uzajamnog pomaganja.

Te vrednosti su se ponovo javile krajem dvadesetih godina 20. veka kao protivteža mržnji i strahotama Prvog svetskog rata. Tog leta, udružila se grupa austrijskih, engleskih, francuskih, nemačkih i švajcarskih volontera, od kojih su neki bili bivši vojnici i, stoga, i bivši neprijatelji, kako bi ponovo izgradila jedno selo u blizini Verdena (nedaleko od kuće mog prijatelja) koje je uništeno u bici koja je odnela više od million života.

Od tog prvog međunarodnog volonterskog kampa nastao je moderni volonterski uslužni pokret, još uvek aktivna organizacija, poznata pod francuskim nazivom i akronimom Međunarodne društvene usluge. M.D.U. je uskoro dobio mlađu braću i sestre kako se volonterski pokret širio u 20-im i 30-im godinama 20. veka. U to vreme on je često viđen kao sredstvo širenja prijateljstva među mladim ljudima iz različitih zemalja Evrope. On je postojao u zemljama toliko različitim kao što su to bile SAD i Bugarska u periodu teške ekonomske krize nakon 1929, i to kao sredstvo kojim bi se nezaposlenim mladim ljudima pružila mogućnost da rade nešto društveno korisno a sebi obezbede krevet i hranu. Da je ovaj pokret moguće izvitoperiti i udaljiti od njegovih internacionalnih i pacifističkih ideala pokazao je primer Hitlerjugend Arbeitsdiensta (radnih birigada mladih) u Nemačkoj, i sličnih pojava u ostalim totalitarnim državama.

Godine 1934. M.D.U. je poslao četiri volontera iz Evrope da rade sa najsiromašnijim ljudima u Indiji - bio je to pionirski tim koji je predak Britanskog dobrovoljačkog programa, Mirovnih trupa SAD, nemačkih službi za razvoj (Entwicklungsdienst) i drugih sličnih, dugoročnih volonterskih aktivnosti, koje su išle sa severa ka jugu, i prethodile Volonterskom programu Ujedinjenih nacija.

U nekim demokratskim zemljama tokom Drugog svetskog rata volonterstvo je zauzelo mesto vojne mobilizacije savesnih pojedinaca. Krajem 1940-ih i tokom 1950-ih mladi volonteri su imali značajnu ulogu u obnovi Evrope i uspostavljanju prijateljstva bez obzira na granice. Učestvovali su u različitim projektima, od obnove centra Varšave i ratom oštećenih sela u Zapadnoj Evropi do povezivanja Jugoslavije izgradnjom železničke pruge "Bratstvo-jedinstvo".

Ipak, hladni rat je pretio da zamrzne srce i um volonterstva i da ga iskoristi kao oruđe u nadmetanju supersila. Zahvaljujući, u velikoj meri, UNESCO i njegovoj Koordinacionoj komisiji za međunarodne volonterske usluge (osnovanoj 1948), volonteri sa Istoka i Zapada su ubrzo, makar i simbolično, zajedno probijali gvozdenu zavesu. Početkom 60-ih godina ja, Amerikanac, učestvovao sam u međunarodnim volonterskim radnim kampovima u SSSR, Istočnoj Nemačkoj i Mađarskoj - i mogu da posvedočim da nije u pitanju bila ljjgava propaganda, dolazilo je do istinskih razgovora, ponekad svađa, i stvarana su prava prijateljstva. I da, volonteri sa Istoka su takođe putovali na Zapad.

Oslobađanjem od kolonijalne vlasti nastali su nacionalni volonterski pokreti u Aziji, Africi i Latinskoj Americi. Neki su bili mali i slabi: u Nigeriji je Organizacija volonterskih radnih kampova Lagosa bila toliko siromašna da nije mogla da plati poštanske marke, te su njeni članovi pozivnice potencijalnim volonterima donosili lično. Druge organizacije bile su ogromne: učenici srednjih škola od 15 do 18 godina su 60-ih godina činili okosnicu volonterske organizacije koja je gotovo eliminisala nepismenost na Kubi.

Dugoročno volonterstvo za pomaganje zemalja u razvoju razvilo se 60-ih godina 20. veka, a sa njim su došli i zahtevi da se ono depolitizuje. Da bi se obezbedilo da volonteri ne budu korišteni kao «vojnici» u hladnom ratu, zagovaralo se stvaranje volonterskih jedinica Ujedinjenih nacija. UNESCO je već 50-ih godina uspešno koristio male timove volontera iz SAD i Jordana u svojim regionalnim obrazovnim centrima u arapskim državama (Sirs el Lajan, Egipat) i Latinskoj Americi (Packuaro, Meksiko). Osma decenija 20. veka osvanula je sa stvaranjem Volonterskog programa Ujedinjenih nacija.

Poslednje poglavlje ove (veoma) kratke istorije volonterstva odnosi sa na dva «aspekta svršetka veka». Prvi je razvoj volonterstva u bivšim sovjetskim državama. Kao što je već spomenuto, volonterstvo je postojalo i u sovjetskoj eri, i nije u potpunosti ukaljano niti je uvek

bilo propisano: neki sada sredovečni ljudi sa nostalgijom se sećaju svog elana mladih volontera. Ipak, iz ruševina je nastala jedna nova vrsta volonterstva, i pustila je korene u nekolicini država, naročito na severoistoku Evrope, gde su UNESCO i EU podržavale EASTLINKS mrežu koja je postala zajednički imenitelj u tim zemljama. Azerbejdžanski projekat Volonterskog programa Ujedinjenih nacija nudi prostor za inovacije na Kavkazu.

Drugi aspekt odnosi se na godine: sa produženjem životnog veka u industrijskim zemljama, sve veći broj kvalifikovanih penzionisanih profesionalaca nalazi zadovoljstvo u tome da ponudi svoje usluge u inostranstvu i u svojoj zemlji. Mislim da nikad nisam video srećniju grupu starijih ljudi od tima od 15 učitelja iz Amerike koji su poboljšavali kvalitet nastave engleskog jezika na univerzitetu u Pekingu.

Zašto razmišljam da se prijavim za volontera?

Pre svega, ubeđen sam da nije svaki volonterski rad dobar. Kada, na primer, neoliberalna država povuče svoje obaveze prema najugroženijim članovima društva, tada volonteri predstavljaju slab alibi za neregulisanu neodgovornost vlade. Sa druge strane, volonterski rad je imao ključnu i pozitivnu ulogu u mom životu. Od kada sam kao dvadesetogodišnjak učestvovao u prvom volonterskom radnom kampu u crnačkom getu kraj Bostona, do danas, kada kao penzioner od 62 godine obavljam mnoge volonterske zadatke za razne nevladine organizacije, volonterstvo mi je predstavljalo stalni izvor zadovoljstva, saznanja i - često - radosti. Postoji jedna izreka u engleskom jeziku: «Dobiti nešto nizašta», što znači «zadobiti sebičnu materijalnu korist bez ličnog angažmana». Zahvaljujući volonterstvu ja sam imao mogućnost da «dam nešto nizašta», tj. da se «lično potrudim bez ikakve materijalne nadoknade». Korist koju sam od toga imao bila je sve osim \$\$\$!

VOLONTERSKI RAD U CRKVI -
"RAD SA ONE STRANE PRINCIPA EGOIZMA" Promene

motiva za volonterski rad

(Sigrid Reihs, Diakonie Dokumentation 1/99)

Oni koji se u ovom trenutku bave temom "volonterski rad" na visini su zadataka koje im nameće današnjica. U svim organizacijama koje su upućene na volonterski angažman već godinama se vode diskusije o tome kako motivisati više ljudi za ovu vrstu rada. Paleta organizacija kojima su potrebni volonteri kreće se od crvenog krsta preko sportskih organizacija, sindikata do političkih partija koje bez ovakvog građanskog angažmana ne mogu uopšte delovati.

U ovim debatama, u kojima učestvuju i crkva i dijakonija, spominje se između ostalog i "kriza" volonterstva. Pod tim se obično podrazumeva činjenica da je sve manje ljudi koji su spremni da se dobrovoljno i neplaćeno trajno ili duže vreme angažuju u socijalnim službama ili u crkvama. Tragajući za uzrocima ove pojave, brzo se nailazi na tzv. duh vremena, koji se najčešće identifikuje kao individualizam. Bitnom karakteristikom tako shvaćenog individualizma smatra se nedostatak solidarnosti, što je posledica obuzetosti savremenog čoveka ličnim potrebama i ličnim uspehom.

Pored ove individualne postoji i jedna strukturna, odnosno socijalna dimenzija ove pojave. To je gubitak interesovanja za opšte dobro i razvoj zajednice. Upravo je nepostojanje interesovanja za opšte dobro razlog za sve intenzivniju javnu diskusiju o temi "volonterski rad".

Rezultati istraživanja o rasprostranjenosti i ulozi volonterstva u deset evropskih zemalja objavljeni su 1996. godine, pod naslovom "Nova građanska Evropa". Ovo istraživanje pokazuje, pre svega, da u celoj Evropi postoji veliko interesovanje za volonterski rad. U predgovoru istraživanja stoji: "Nadamo se da će rezultati ovog istraživanja dati podsticaj za bolje razumevanje, dalje širenje i ohrabrivanje građanskog angažmana u Evropi i za Evropu." Ova studija, pri tome, polazi od stanovišta "da ni privatno ni državno delanje nisu dovoljni za rešavanje lokalnih i globalnih problema u cilju stvaranja solidarnih zajednica". U studiji se ukazuje i na to da postoji jasno izražen trend prelaska sa jednoobraznih državnih ustanova socijalne zaštite na veći broj različitih, što vodi jednom pluralističkom sistemu, te da postoji zajednička demografska i društveno-ekonomska tendencija koja je dovela do povećanja interesovanja za volontiranje. Neke od tih tendencija i društvenih perspektiva su težnja za aktivnim i ispunjenim životom i nakon penzionisanja, kao i sve veći broj nezaposlenih, za koje je volontiranje mogućnost nalaženja posla i van tržišta rada. U ovom istraživanju se veoma pojednostavljeno dokazuje teza da volonterstvo bitno doprinosi razvoju demokratskog društva, time što pomaže da se premosti jaz koji postoji između države i njenih građana.

Svi gore navedeni razlozi mogu biti motivi za volonterski rad, iako govore više o političkim strategijama za rešavanje konkretnih društvenih problema nego o ličnoj motivaciji.

Kada se u ovom istraživanju objašnjavaju motivacione strukture, govori se pre svega o "potrazi za smislom života kroz koristan rad". Cilj istraživanja je bio da razjasni pod kojim uslovima se ljudi odlučuju za volonterski rad i time daju smisao svom životu. Da bi se našao odgovor na sva ova pitanja, treba pre svega definisati pojam volontera. U istraživanju je data definicija volonterskog rada koja glasi: *volonterski rad je vreme, znanje i energija koje neko dobrovoljno i neplaćeno stavlja na raspolaganje nekoj organizaciji. To može biti bilo koja aktivnost koja je u službi zajednice.*

Na prvi pogled se čini da ova definicija, tj. ovako shvaćen volonterski rad obuhvata sve karakteristike tzv. "dobrog čoveka". Volonter je, dakle, osoba koja drugima stavlja na raspolaganje svoje vreme, znanje i energiju, a da za to ne prima nikakvu vidljivu protivuslugu. U tradicionalnom shvatanju dijakonije ova definicija odgovara tezi da volonterski rad omogućava ostvarenje sopstvenih uverenja (verskih ili političkih).

Da li je ova teza tačna i koji su danas konkretni razlozi za volontersko angažovanje pojedinaca, razmotriću u ovom kratkom tekstu, a na osnovu sopstvenog istraživanja koje sam pod naslovom "Motivacija crkvenih volontera i volonterki" sproveda u Luteranskoj crkvi pokrajine Hesens i Nasau. Istraživanje je izvršeno na uzorku od 20 volontera, između 21 do 70 godina, uz korišćenje metode biografskih intervjua. Po zanimanju su ovi volonteri bili penzioneri, domaćice, studenti i zaposleni. Oni su kao volonteri radili različite poslove u crkvi, uključujući i poslove rukovođenja. U toku intervjua se ispostavilo da je većina ispitanika volonterski aktivno angažovana i na drugim mestima (partija, sindikati, kulturna udruženja, ženske grupe itd.).

Kada je prilikom intervjuisanja postavljeno pitanje: "Pod kojim uslovima su ljudi spremni da se volonterski angažuju" - pošlo se od činjenice da do ovakvog angažmana ne dolazi sasvim spontano i da odluka o tome uvek ima i svoj razlog. Jedno istraživanje u Luteranskoj crkvi u Bavarskoj pokazalo je, na primer, da je razlog za volonterski rad kod većine ljudi direktno pitanje sveštenika ili sveštenice.

Da bi se volonterski rad i praktično realizovao, mora postojati neki odnos prema crkvi, neka veza sa crkvom, makar i sasvim slaba ili difuzna. Kod mnogih ljudi postoji neki otpor i oni zbog toga nisu spremni da spontano donesu odluku o volonterskom radu u crkvi, mada njega nije teško savladati. Potrebno je obratiti se pojedincu i pozvati ga na saradnju. Iz tog poziva treba da se oseti da smo prepoznali sposobnosti i talenat tog pojedinca.

Svaki volonter unosi u organizaciju svoje sposobnosti kao svoje lično bogatstvo kojim obogaćuje i organizaciju. Poklanjati svoje vreme, znanje i svoje lične sposobnosti drugima i tako doprineti razvoju zajednice - to je za većinu ljudi novo i neobično iskustvo.

Tržišno orijentisano društvo na Zapadu se drugačije odnosi prema ovom ličnom bogatstvu. To se kao svako bogatstvo mora čuvati i po mogućstvu uvećati. Da li su lične sposobnosti i talenat zaista bogatstvo, o tome odlučuje tržište. Samo one sposobnosti, koje se dobro plaćaju smatraju se pravim bogatstvom. Ukoliko su znanje ili talenat slabo plaćeni ili se ne mogu unovčiti, to je potvrda da je to lično bogatstvo beskorisno, pre teret nego vredan dar.

Možda je upravo zbog ovakvih iskustava volonterski rad u crkvi do današnjeg dana tako značajan za mnoge žene. Upravo su se žene dugo suočavale sa činjenicom da njihove sposobnosti nemaju nikakvu tržišnu vrednost. Voditi domaćinstvo i odgajati decu smatralo se prirodnim svojstvom žena, nečim što im je dato od pamtiveka. I kako ženama dugo nije bilo omogućeno da obrazovanjem otkriju nove sposobnosti ili razviju postojeće, njihov privatan, porodični prostor ostajao im je kao jedino polje gde mogu da pokažu svoje sposobnosti. Volonterski rad u crkvi omogućio je, a i danas omogućava ženama da pređu granice tog privatnog prostora.

Volonterski rad žena u crkvi i danas zavisi od njihove porodične situacije. Pri tome su upravo zahvaljujući ovom radu mnoge žene postale samostalne i samosvojne. Radeći u crkvi kao volonterke, mnoge žene su shvatile da mogu raditi samostalno i pred većom grupama, a otkrile su i značaj sopstvenih sposobnosti i kvalifikacija. Volonterski rad omogućava ženama da se oslobode nametnutih tipskih životnih obrazaca, u kojima nemaju mogućnosti da razvijaju sopstvene sposobnosti.

Volontirajući u crkvi, žene shvataju da mogu izgraditi sopstvene kontakte, one se oslobađaju stega porodice i osećaju se kao samostalne jedinice koje su deo jedne veće celine. Zato volonterski rad za žene ne znači u prvom redu službu za crkvu ili u okviru crkve, već sticanje identiteta kroz novo iskustvo samostalnosti. Ono što su žene oduvek znale i ono što donose sa sobom kao životno iskustvo, odjednom kroz volonterski rad dobija nov značaj.

Brojna istraživanja pokazuju, međutim, da se bez obzira na poznavanje motivacije i spremnosti ljudi za volontersko angažovanje, broj volontera ne može povećati preko određene granice. U Evropi broj ljudi koji su spremni da rade kao volonteri kreće se oko 25% od ukupnog broja stanovništva. Sa druge strane, ta istraživanja su pokazala da rad volontera omogućuje rad svih velikih organizacija u oblasti socijalnog staranja. Čvrsto jezgro volontera svojim redovnim radom osigurava kontinuiran rad visokog kvaliteta u sektoru socijalne zaštite. Pod uslovom da je napred izneta teza tačna, tj. da spremnost za volonterski angažman zavisi od toga da li se on uklapa u individualni - privatni kontekst, upućuje na to da u budućnosti verovatno neće biti dovoljno prilikom regrutovanja volontera apelovati samo na društvene ili zajedničke potrebe.

Povezivanje volonterskog angažmana sa individualnim potrebama donosi sa sobom izvesne posledice za organizacije kojima je on neophodan. Okviri uslovi za volonterski rad moraju biti tako izgrađeni da omogućavaju kako ženama tako i muškarcima ostvarivanje

sopstvenih "biografskih tema". Upravo oblikovanje ovih novih okvirnih uslova omogućava organizacijama da stvore nove prostore za nove oblike volonterskog angažmana. Pored toga što bi se tako dobili novi volonteri, postiglo bi se i to da bi ti novi volonteri omogućili drugačiji, novi, način integrisanja ovih organizacija u proces društvenih promena.

VOLONTERSTVO U SLOVAČKOJ

(Nora Benakova, Volonterski centar, Bratislava)

»Baršunasta revolucija« je 1989. označila kraj komunističke ere u Čehoslovačkoj i januara 1993. osnovana je Slovačka Republika (SR) kao nezavisna i suverena država. Posle dugogodišnjih represija u komunizmu tokom poslednjih deset godina došlo je do procvata neprofitnog i nevladinog sektora u Slovačkoj.

Razvoj NVO je direktno uticao na porast broja ljudi koji se bave volonterstvom.

U poređenju sa razvijenim demokratskim državama u Slovačkoj je u volonterske aktivnosti uključeno mnogo manje ljudi (19% u SR u odnosu na 49% u SAD). Volonterski rad nije tako cenjen i priznat kao u inostranstvu i trenutno je potreba za volonterima mnogo veća od ponude. Socijalistički režim u Slovačkoj nije podsticao individualnost - naprotiv, ljudima je oduzimana svaka inicijativa, kreativnost i osećaj lične odgovornosti. Ljudi su se oslanjali na državu i velika državna preduzeća.

Danas se pojam volonterstva skoro u potpunosti vezuje za neprofitni sektor.

Volonteri rade skoro isključivo u nevladinim organizacijama i one često u potpunosti zavise od njihovog rada.

- 19% stanovnika Slovačke su volonteri;
- 15% stanovnika je u toku 1996. godine volontirala bar jednom mesečno (1995. godine samo 10%);
- 4% stanovnika je u toku 1996. volontiralo najmanje jednom godišnje (u toku 1995. samo 3%);
- 25,4% ispitanika se u toku 1996. redovno brinulo o starim ili bolesnim osobama u porodici.

Najpopularnije oblasti rada volontera su:

1. pomoć ljudima u nevolji;
2. pomoć u bolnicama, zdravstvenim i socijalnim ustanovama;
3. podrška školama i obrazovanju;

4. razvoj lokalne zajednice;
5. ekologija;
6. pomoć izbeglicama i zemljama koje su pogođene prirodnim katastrofama;
7. sportske aktivnosti i rekreacija;
8. kultura i umetnost.

Većina volontera radi u ustanovama socijalne brige (humanitarne i dobrotvorne organizacije, grupe za samopomoć), gde je pomoć najpotrebnija.

Volonterski centar u Slovačkoj (deo NVO Slovačka akademska informativna agencija (SAIA) - Servisni centar za treći sektor) počeo je da radi marta 1998. godine. Njegova misija je promovisanje ideje volonterstva u Slovačkoj i povećanje broja volontera koji bi radili u svim oblastima društva.

Centar je do danas postigao sledeće rezultate na polju razvoja volonterstva:

- Pripremljen je Katalog mogućnosti (ponuda) za volontere. U katalogu su dati podaci o 40 NVO koje traže volontere.
- Volonterski centar je od januara 1999. godine, kada je otvoren za publiku, pomogao da 110 osoba nađe volonterski posao.
- 60 predstavnika NVO prisustvovalo je radionicama o menadžmentu u volonterskom radu.
- U medijima (časopisi, novine, radio, tv) objavljeno je 50 vesti odnosno članaka.
- Proslavljen je 5. decembar - Međunarodni dan volontera, i tom prilikom je organizovana konferencija za štampu.
- Organizovano je istraživanje o tome da li su članovi Slovačkog parlamenta uključeni u volonterske aktivnosti.
- Juna 1999. organizovana je u Bratislavi za 20 NVO tzv. "Volonterska nedelja", sa ciljem da se promoviše ideja volonterstva i regrutuju novi volonteri.
- Za 5. decembar se priprema ceremonija dodele nagrade za najbolje volontere. Najboljim volonterima će nagradu predati predsednik Slovačke Republike.

Izazovi pred kojim se nalazi Volonterski centar:

- Volonterstvo se ne ceni tako visoko kao na Zapadu.
- Najvažniji razlozi neuključivanja u volonterski rad su teška ekonomska situacija koja ljude primorava da rade samo plaćene poslove, nedostatak slobodnog vremena i nedostatak motivacije.

- Volonteri se angažuju skoro isključivo na osnovu ličnih kontakata, tako da NVO nisu navikle da rade sa pojedincima koje ne poznaju tj. sa osobama koje im šalje Volonterski centar.
- Volonteri skoro isključivo rade samo u NVO, zato što u državnim socijalnim ustanovama kao što su bolnice, domovi za stare itd. postoje dileme u vezi sa njihovim prihvatanjem i angažovanjem.
- Jedan od najvećih izazova je činjenica da je relativno visok procenat ljudi spreman da volontira "ako ih neko pozove" - što predstavlja dobru priliku za Volonterski centar da promoviše ideju volonterstva i javnosti pruži što više informacija o volonterskim aktivnostima.

ZAŠTO LJUDI RADE KAO VOLONTERI?

Ima mnogo razloga zašto ljudi rade kao volonteri. Oni sami su dali odgovor na ovo pitanje:

1. Osećaj ličnog zadovoljstva. Mnogi ljudi vole da koriste svoje slobodno vreme tako da im to donose ličnu satisfakciju i omogući da razviju pozitivnu sliku o sebi. Neki volontiraju jer vole da budu potrebni drugima, neki žele da sa bave nečim što je korisno, a drugi žele da ih kolege i prijatelji poštuju zato što rade nešto korisno za zajednicu.
2. Altruizam (nesebičnost i ljubav prema bližnjima). Mnogi ljudi iz svih socijalnih slojeva smatraju da je pomaganje drugima neophodni i sastavni deo potpunog i ispunjenog života. Često ova potreba proizilazi iz religijskog shvatanja ili porodične tradicije i vaspitanja. Mnogi ljudi često nemaju materijalnih mogućnosti da pomažu druge te je za njih volonterski rad jedini način da izraze altruizam. Volonteri drugima daju svoje vreme, rad, znanje, iskustvo. To je poklon koji je po vrednosti jednak novčanom poklonu, a često ga i nadmašuje.
3. Druženje i susreti sa ljudima. Ljudi, naročito stariji i usamljeni koji žive u gradu, imaju potrebu da se druže i sreću sa drugim ljudima i tako izađu iz izolacije. Ljudi koji se dosele u novu sredinu, stariji ljudi koji su izgubili bračnog druga, čak i adolescenti i mladi ljudi koji su "završili školu i traže aktivniji društveni život, mogu da u volontiranju vide mogućnost da prošire krug prijatelja.
4. Proširivanje specijalnih znanja. Neki pojedinci, zainteresovani za neku specijalnu oblast, smatraju da im volontiranje može omogućiti da nešto više o njoj nauče, naročito ako organizacija za koju volontiraju u svom programu ima trening i obuku volontera. Oni koji žele da nauče nešto o stranim zemljama, tekućim događajima, religijskoj tradiciji, umetnosti i mnogim drugim stvarima mogu to ostvariti tako što će raditi kao volonteri

5. Trening i sticanje iskustva. Volonterski rad je za mnoge korak ka plaćenom poslu. Mladi ljudi, kako oni koji izvesno vreme nisu radili tako i oni koji žele da promene profesiju, ponekad počinju da rade kao volonteri da bi ostvarili svoje ciljeve. Tu se oni mogu obučiti i steći neko znanje i iskustvo u obavljanju posla, mogu steći potrebne veštine, a neki i preporuku za buduće zaposlenje.
6. Etički razlozi. Ljudi se pridružuju, na primer, ekološkom pokretu, jer su zabrinuti za svoju okolinu i za budućnost dece. Pridružujući se grupi za mir, oni izražavaju svoje pacifističko, antiratno ili političko ubeđenje. Volonterski rad je i način da izrazite svoj moralni stav.
7. Uspostavljanje profesionalnih kontakata. U nekim organizacijama volonteri dolaze u dodir sa važnim članovima zajednice. Volontiranje često pruža mogućnost uspostavljanja profesionalnih i društvenih kontakata, koje volonteri mogu koristiti u svom profesionalnom radu.
8. Napredovanje na poslu, stvaranje karijere. Na Zapadu se volontiranje veoma ceni, veoma je "in", i mnoge velike kompanije iz profitnog sektora vide u volontiranju svojih radnika jedan od oblika davanja doprinosa društvu, ali i jačanja društvenog uticaja kompanije. Zato one pod stiču svoje saradnike da se bave volonterskim radom, te je danas podatak o njemu cenjena stavka u svakoj radnoj biografiji.
9. Ulazak u određenu organizaciju. Volontiranje ponekad može biti onaj neophodni, prvi korak ka plaćenom poslu ili mestu u upravnom odboru.
10. Društveni status . Rad u nekim organizacijama donosi prestiž i ugled, a volonteri predstavljaju elitnu grupu unutar zajednice. Povezivanje sa tim volonterima omogućava postizanje izvesnog statusa i čini takvu osobu članom važne i ugledne društvene grupe.

KAKO PRIVUĆI I ZADRŽATI VOLONTERE?

Šta treba uraditi?

1. Proceniti potrebe organizacije za novim volonterima
2. Napraviti opis poslova i raspored za volontere
3. Utvrditi metod nalaženje volontera i oglašavanja u javnosti
4. Proceniti potrebe potencijalnih volontera i izvršiti izbor
5. Odrediti koordinatora volontera
6. Uvesti volontere u posao, obučiti ih i utvrditi potrebe za dodatnom obukom
7. Redovno informisati volontere
8. Učiniti da se osećaju vrednim i cenjenim
9. Nadzirati ih, podržavati i ohrabrivati da izvršavaju svoje zadatke
10. Održavati dobar odnos između volontera i plaćenog osoblja :

11. Nadoknaditi materijalne troškove, nagraditi i odati priznanje
12. Podsticati povezivanja i umrežavanje naših volontera sa volonterima koji rade na sličnim projektima

Opis posla za volontere

Opis posla treba da odgovori na sledeća pitanja:

Šta će volonter raditi?

- Sačinite listu svih zadataka i poslova koje predviđate za volontere
- Odredite ključne zadatke i sačinite listu najvažnijih
- Razmotriti aspekte poslova koji mogu biti teški i neprijatni
- Hoće li biti organizovan trening za volontere?

Kada?

- Radno vreme volontera (sve moguće opcije) - koji dani u nedelji i koliko čas ova ukupno?

Gde?

- Lokacije poslova na kojima će volonter raditi.

Sa kim?

- Unapred definišite odnose između volontera, vas i vaših kolega.

Koje osobine se očekuju od volontera?

- Inicijativa, kreativnost.
- Samostalnost.
- Sposobnost za timski rad, komunikacione sposobnosti.

Odgovornost?

- Ko je zadužen za nadgledanje rada volontera?
- Kome je volonter odgovoran za svoj rad?
- Kome se volonter obraća ako mu je potrebna pomoć?
- Odgovornost za kvalitet obavljenog posla.

Nadoknada?

- Džeparac?
- Putni troškovi?
- Doručak, obroci?
- Telefon i poštanski troškovi?
- Radni materijal?

Nagrade i priznanja?

- Kako će se ocenjivati i vrednovati rad volontera?
- Plakete, diplome, pohvale, nagradno putovanje, ulaznice za pozorište, koncerte...

UPITNIK ZA POTENCIJALNE VOLONTERE

1.	Prezime, ime oca i / ili majke, ime	
2.	Datum i mesto rođenja	
3.	Kućna adresa i telefon	
4.	Adresa i telefon na poslu	
5.	Školska sprema	
6.	Zanimanje	
7.	Da li ste zaposleni, gde i na kakvim poslovima?	
8.	Specijalna znanja i veštine	a) znanje stranih jezika: b) znanje jezika narodnosti: c) vođenje administracije d) rad na kompjuteru e) vozačka dozvola f) ostalo
9.	Ranije volontersko iskustvo (gde, kada i šta ste radili)	
10.	U koje vreme ste na raspolaganju organizaciji i koliko vremena želite (nedeljno) da posvetite volontiranju?	

11.	Zdravstveno stanje	
12.	Koji su vaši razlozi za volontiranje?	
13.	Šta očekujete od volonterskog angažmana?	
14.	Da li ste zainteresovani za neku posebnu oblast rada?	
15.	Da li ste posebno zainteresovani za rad sa nekom od navedenih grupa?	a) Stari i usamljeni ljudi b) Stari i bolesni ljudi c) Deca d) Ljudi sa hendikepom e) Žene f) Ostali
16.	Navedite dve osobe koje vam mogu dati preporuku	
17.	Datum razgovora	18. Ime i potpis osobe koja je obavila razgovor